

ב"ה

אין ליכט
פון תורה

חומש

בית יהודה

פרשת

עקב

בלשון הקודש
ואידיש

416

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ז לפ"ק

ואֲשֶׁהָ יֵאָמֶר קָדוֹשׁ: שְׁאוּרֵיכֶם עֵינֵיכֶם וְרֹא אֶלֶּה הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם לְכֶם בְּשֵׁם יְקָרָא אוֹנִים וְאִמְיָן כִּחַ אִישׁ לֹא נִעְדָּר:

פירוש ע"ט

און דר שטורעם ווינט טוט זיי אונזעק טראגען
און ווי אשקרוי דעם גאט ווס טוט דס אלץ האט
איר געדארפט דיין ואל מי און צו וועמען ווילט
איר מיך גלייך און איך ואל גלייך ויין יאסר טוט
ואגן דר הייליגר גאט פון די ישראל שא הייבט
אוף צום הימל אייגערע און ורא אונז עקט ווער
הט באשאפן דיא אלע חילות וואס ווערן גייען

און דר שטורעם ווינט טוט זיי אונזעק טראגען
און ווי אשקרוי דעם גאט ווס טוט דס אלץ האט
איר געדארפט דיין ואל מי און צו וועמען ווילט
איר מיך גלייך און איך ואל גלייך ויין יאסר טוט
ואגן דר הייליגר גאט פון די ישראל שא הייבט
אוף צום הימל אייגערע און ורא אונז עקט ווער
הט באשאפן דיא אלע חילות וואס ווערן גייען

מנין המצות נסדר עקב יב כה ח' מלות ו' ענין ו' לאוין.

[הכה] (נלוא רמז) שלא ליהנות מצטוי וחכשיטין שיקששו בהן לעבודת כוכבים שגא' לא תחמוד כסף וזהב עליהם:
[הכב] (נלוא רז) שלא נדביק ונחבד שום דבר בעבודת כוכבים ומשמשה ותקרות כלה וכל מה שיתם עליה כדי ליהנות
מכנו שגא' ולא הביא תועבה אל ביתך:
[הל] (עשה קט) לבדך ברכת הלחם אחר אכילת הלחם כדי שביעה שגא' ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך:
[הלא] (עשה קכ) לארוב את הגרים שנאמר ואהבתם את הגר ונז':
[הלב] (עשה קכג) לרואה תמיד כהאל יתבדך ולהתעשר מכנו שהוא משנית ומעניש לעוברים על רצונ שגא' את ה' אלהיך תירא:
[הלג] (עשה קכד) להתפלל בכל יום שנאמר ואותו תעבוד:
[הלד] (עשה קכה) להתעורר ולהתעורר עם חכמי העיר והחמיר עם חכמי העיר והחמיר עם חכמי העיר והחמיר עם חכמי העיר:
[הלז] (עשה קכז) להשגיב בשטן וי' בעת הצורך לקיים דבר מהדרבים או להכחישו שגא' ובשבו תשבע:

דברים ז עקב

אונקלום

יב ויהי חלק די תקבלו יב והיה | עקב תשמעון את
ית דיניא האלין

רשב"ם

(יב) והיה עקב. ושפר ה' לך. כי לרור כשר הוא שומר הכסות חסר אבות
ואם לא תשמור המצות לא יאסור לך אלא לרור אחר:
חיות יב ביד הדורות האלפנות וזה כשם עקב רב. כל ששומר עקב חזקת קצו. עקב
ענה למד מן העקב הזה שהולך אחר רגלו דרך ענה ולפיכך אנו ניב כמו אלפנות הרגלים: האשמים. פ"א קפולא שם לפשט

בעל המורים
(יב) והיה עקב. לעיל מניין חסר לנפשות עקב ליה עקב
נזמר כיום לנפשות אל שנים נקב מ' כח. עקב
חיות יב ביד הדורות האלפנות וזה כשם עקב רב. כל ששומר עקב חזקת קצו. עקב
ענה למד מן העקב הזה שהולך אחר רגלו דרך ענה ולפיכך אנו ניב כמו אלפנות הרגלים: האשמים. פ"א קפולא שם לפשט

בית יהודה

(יב) והיה עקב תשמעון. ואגש רש"י. ואם המצות קלות
שגא' דש ביקביו תשמעון. אויב איך וועט הערן ואגש
קרען אויף זיי מיס די פים, ווס וענען גאר ניש גערעכונגם

(יב) והיה עקב השמעון. אם המלות קלות שגא' דש
איך וועט סאקון אפילו דיא גרינגע מצות ווס מענטשען

דעת וקנים מבעלי התוספות

א ר"ל מה דכתיב כמו שגא' לכן יין משמע דולא' הוא שישמעון
אל המלות כמו נאכרס דכתיב עקב אשר שמע בקולי וגו'
קאי אדכר שהוא ודאי דהא אכרס שמע בקולו ודלא נחית לת
כנו אם כן כלן נמי משמע שולא הוא שישמעון והא חזקין הכל בידי
שמים חזן מיראת שמים ועל זה פירש לנשן עקב היינו המלות
הקלות וכו' כלומר שאינם חשופים בעיני אדם לקבל עליהם מוט שגא'
נחל לק נקט רש"י נמי אם המלות קלות ר"ל דלא ודאי הוא וממני

(יב) והיה עקב תשמעון. פירש"י מצות שאדם דש בעקביו
כל' מצות קלות וזה שאמר דוד למה אירא בימי רע עון
עקבי יסובני. אמר דוד שמצות תמורות שבתורה איני ירא
שאני קיימתי אבל מצות קלות שאדם דש בעקביו אני
סתירה אולי מפני שהיא קלה בזויה ולא חששתי לקיימה
ואתה אמרת היו ודאי במצות קלה כמצות חמורה וכן כתיב
אורה חיים פן תפלט נני מעלותיה לא תדע כל' פן תחיה
שקל למצות ששכרן מדובה והנעה אותם ותניח הקלות לכן
הם משולשים שבילי התורה ולא תדע מן ששכרן. משל למלך
שכר נמיה ובאי וו נמיהה יתן שכר מדובה שאלו גילה להם

פירוש לתורת אלהים

(יב) והיה אונ עס וועט ויין עקב תשמעון ווייל איך
וועט הערן את המשפחה האלה די דינים ושפרתם
היינס ואל סען ויין סאקן. און סאקען ווען סען וועט ויין געשטאקען. וועלען די געשמות האבן וייער שפר אויף די אנדערע
וועט, ווארום הקביה צאקעט גוס שפר פאר מצות אויף דיא וועט, ווייל הקביה איז אייביג און ויין חרקה און גלות וועט
אויף אייביגע, דאך ויין דר שפר פאר חרקה און גלות אויף אייביג, און אפגעשט לעבט דאך גוס אייביג, דריבער קען סען
אוס גוס געבען שפר פאר חרקה און גלות אויף דיא וועט, גאר פר משפטים דאך סען געבן שפר צוויי מאהל, אויף די
וועט און צוא עקס תבא, ווייל דס איז אפגעט וואס געקער צו תבא, ווארום הקביה האט געקאפן דיא משפטים, דריבער
דאך בען געבען דס שפר צו עקס תבא, און ווייל דיא מצוה ווערט געטאקן צו מענטשן, דיא משפטים מאכן שלם צווישען
געשטען, דריבער דאך סען געבן דעם שפר אויף די וועט אויף, וויא דער תנא זאגט און דברים, דאס וועט דיא זאקן
וואס דר מענטש עקס וועט פירט אויף די וועט און דר קען וויא מצוה אין נאגען, בייבס צו געטאן פאר איר שפר אויף
עקס תבא, אייגען מן דיא זאקן איז וקצאט שלם צו פארם לחברי, צו מאכן שלם צווישען מענטשען, און משפטים סאקען

(יב) והיה אונ עס וועט ויין עקב תשמעון ווייל איך
וועט הערן את המשפחה האלה די דינים ושפרתם
היינס ואל סען ויין סאקן. און סאקען ווען סען וועט ויין געשטאקען. וועלען די געשמות האבן וייער שפר אויף די אנדערע
וועט, ווארום הקביה צאקעט גוס שפר פאר מצות אויף דיא וועט, ווייל הקביה איז אייביג און ויין חרקה און גלות וועט
אויף אייביגע, דאך ויין דר שפר פאר חרקה און גלות אויף אייביג, און אפגעשט לעבט דאך גוס אייביג, דריבער קען סען
אוס גוס געבען שפר פאר חרקה און גלות אויף דיא וועט, גאר פר משפטים דאך סען געבן שפר צוויי מאהל, אויף די
וועט און צוא עקס תבא, ווייל דס איז אפגעט וואס געקער צו תבא, ווארום הקביה האט געקאפן דיא משפטים, דריבער
דאך בען געבען דס שפר צו עקס תבא, און ווייל דיא מצוה ווערט געטאקן צו מענטשן, דיא משפטים מאכן שלם צווישען
געשטען, דריבער דאך סען געבן דעם שפר אויף די וועט אויף, וויא דער תנא זאגט און דברים, דאס וועט דיא זאקן
וואס דר מענטש עקס וועט פירט אויף די וועט און דר קען וויא מצוה אין נאגען, בייבס צו געטאן פאר איר שפר אויף
עקס תבא, אייגען מן דיא זאקן איז וקצאט שלם צו פארם לחברי, צו מאכן שלם צווישען מענטשען, און משפטים סאקען

אונקל'ס

הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמֵרָתָם
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לָךְ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֹסֶד אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם׃ י וְאַתָּה וּבְרָכָה
וְהַרְבֵּה וּבָרַךְ פְּרִי־בִטְנָה וּפְרִי־
אֲדָמָתָה דָּגָה וְתִירִשָׁה וַיַּצְהֲרֵה
שֹׁנֵי־אֶלְפִיךָ וַעֲשִׂיתָ צִדִּיק עַל־

טקב השמעין ישמור לך הכרית שנאמר באברהם טקב אבר שזע אברהם בקלי' וישמור וכו' :
בזכות אברהם שנאמר בו ורע אברהם אזהבי : ונכרד - בזכות יצחק שנאמר בו ויכרד אלהים את

בית יהודה

הר מצות: וישכר לך הבשחתי וזעם הקב"ה והיטעם ער וא"ל נרע בעיניו וזאם ער האם צווייזאם פון די שטאטעווער (1) וירא ושרא וזאם ער מיטען זיידן (ברך) ווערשרות צאנך.

שפתי חכמים

[illegible]

למסומן נמצא כשהתחיל רש בעקביו על הקן. אי נמי מצות ציצית שאדם גורל אחריה כמבנה השמים, אמנם ששתי שכל הסדר ציציותיו עליו הכתוב איבר ומאמתייה כמאמא השם גורל משליכו על כהם נוטלי ריד:

פירוש לתורת אלהים

ליקוטים על התורה

שנים צווישן מעשים, דריבער זאגט די תורה עקב חסדו
 את הקשמים האלה, ווייל איר וועט הערן די משפטים, וועט
 איר האב אים געגעבן, איר וועט מ'המשפטים מיט אנדערע
 ינים, גאר מיט די דינים וואס איר האב אים געגעבן, אונזער
 דעם שר וואס איר וועט האבן צו עולם הבא, וויא פאר אגע
 צות, וועט איר האבען שר איר דא וועלט איר וברכך
 והרבנו'.

לְהִיָּה עֶקֶב תוֹי, צוּר פֶּאֶרֶשׁ שִׁינִי דַעַם חֲזָרָם עֶקֶב, חִיָּה קִפְסָם
צוּר מְצוֹת דַּעַם וְיֹאדָם עֶקֶב, עֶקֶב אִיו דָּאָר דַּעַם שִׁינִי שִׁשׁ
חֲזָרָם וְיֹאדָם שִׁשְׁרִין וְהִיָּה קִפְסָם, אֲדַעַר וְהִיָּה מִסְרָם,
שִׁשְׁרִין שִׁשְׁרִין עֶקֶב בִּינִים מַעַן דִּי מְצוֹת וְיֹאדָם דַּעַם מִנְּהִיָּה מִנְּהִיָּה
אִיו מִיר וְיִיִּסְרִין מַעַן וְיִיִּסְרִין דַּעַם חֲזָרָם עֶקֶב אִיו מִנְּהִיָּה מִנְּהִיָּה
בִּי אֲנַעְמֶשׁ, יַעַדְדֵר מְצוֹת אִיו נַעְנִין וְאֲגִלִּיד מִן מַעְמֶשׁ, בִּיָּה

הערה מפרשים פרענין מאר וואס אין סוף פירערדיגס סדרה טיים מען זאל היסען מצות חמים משפחה. און דא יעצונת וואר משפחה אליין.

[illegible]

דִּי בָּיִים לֹא בִּהְתִּךְ
לְמַתָּן קָדָּ: יִי בְּרִיךְ תַּחֲתֵי
מִכָּבֶּד עַמְּמִיא לֹא יִהְיֶה בְּךָ
עָקֵר וְעִקְרָא זִבְעִירָךְ:
טו וְנַעֲדִי יִי מִנֶּכֶד כָּל מַרְעִין

דעם

בעל המורים

(יד) עקר. כולו קמץ כמו מן חכם יאמר אשה חכמה מן שאל שאלה איננה מן מן עקר עקרה וכן מציאוי בכל ספרי ספרד :

וצרעה . הפסוק מחלי' צו"ו ומסיים בכ"ף וכן ויתן לך האלהים מטל
השמים כנרות שניך יתהלך ליעקב מחלי' צו"ו ומסיימין בכ"ף שהיו
לך כל אותן הנרות : (יד) צורך חסיה מכל השמים . הפסוק מחלי'

רש"י

מבחר האזן כמו (בראשית יד) עשרות קרנים ה' לשון חזק
וזאנקלום חרגס ועדרי ענך (חולין פד). ורבותינו אמרו למה
גהרז שמש ו עשרות שמעשרות את בעליהן: (יד) עקר .

עשתרות ושמעיות את בניהן ויוז ויא מאבן ויך שפתי

קריים כיון שחלש בקרא לשון עשירות חזק הוא מפרשין כדי לא
מקום לכתוב עשירות אע"פ שלא נתיב קריים : ו' פי' דרבותינו לא

ליקוטים על התורה

[illegible]

הוא והיו גם אבירי לאן כלומר שהיו בריאים וחזקים לכן קראו האנן
לשון עשירות שהיא לשון תפקד וחזק: ה' אלהים דלת כתיב וכן

פון דינע בהמות און דינע סאמאדעס שאף על
האדמה און דער גערד וועט ער האבן גישווארן צו
דינע עלטערן לחת לחת צו געבן דריי (יד) ברוך ה' ה' ה'
כל ה' ה' ה' וועסט דו זיין פון אלע פעלקער
יא יהיה בך עולם וועט נישט זיין אין דריי גערד אעקער און
און נישט אעקרה ובהההה און צווישן דינע בהמות
וועט און נישט זיין אעקער און נישט אעקרה: ומה וחסרי
י' ו' און נאמעס אפמאן פון דריי אלע קראנקייט
זאל און אלע שרעכעס ווייטאג ווען גווען אין

אין דיא פֿסוקים, וויא דער תנא ואגם אין אבות ואלקם היינט
שוכן יש בצות, דיא כתנה וואס הק

[illegible][illegible]

כָּל־חֲלִי וְכָל־מַדּוּי מִצָּרִים הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁמָם בְּךָ וַנִּתְּנָם בְּכָל־שְׁנֵאֶיךָ :
וְאֶכְלָתָ אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא־תִחַס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא לְךָ : ס"ב
כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם : י"ח לֹא

וְכָל מַכַּת שֵׁי מִצָּרִים
 פִּי־שֵׂא דִי יִדְעַת לֹא
 יִשְׁנֹנֶנּוּ בְּךָ וַיִּתְּנֶנּוּ בְּכָל
 מְנָאֵךְ : סו וַתִּבְרָר יִת
 כָּל עַמֻּמְיָא דִי יִי אֱלֹהֶךָ
 יִהְיֶה לְךָ לֹא תִחַס עֵינֶךָ
 עֲלֵיהֶוּ וְלֹא תַפְלֹחַ יִת
 מַעֲוָתְהוּן אֲדִי לְתַקְלָא
 הוּא לְךָ : י"ח דִּילְמָא תִּימָר
 בְּלִבְּךָ מְנִיִּין עַמֻּמְיָא
 הָאֵלֶּיךָ מִנִּי אֵכְלִין אִכּוּל
 לְתַרְכּוּתְהוּן : י"ח לֹא
 תִרָא אֶלְהֵי אִתְמַלְתָּ אִתְמַלְתָּ יִת וְלֹא תַפְלֹחַ עֵינֶיךָ

בעל המורים
 כך עקר ועקרה : כגית' בדברי התורה :
 (טו) כל חלי : טולה ל'ים ששיר ממך ל'ית
 קללות : (יח) וכל חומר : חסר וי' לומר
 רש"י

שלימו מולד : (יו) כי האמר בלבבך . על כרחך
 לשון דילמא הוא שמה תאמר בלבבך מפני שהם רבים
 לא אוכל להורישם אל תאמר כן לא תירא מהם ולא יתכן
 לפרשם כ'א' משאר לשונות של כ' ז שיפלו עליו טוב לא תירא

וְאֵלֶּסְתָּ גַּם זֶמַן אִזּוּ (לֹא תִירָא מֵהֶם) וְאֵלֶּסְתָּ גַּם מִרְאֵה הָאֵבֶן
 שֶׁל "כִּי" שֶׁפֹּהַל עָלָיו שֶׁבֵּר לֹא תִירָא מֵהֶם) מִעַן קָעַן גַּם שִׁיטְשֵׁעַן
 כִּי וְהָאֵם "כִּי" וְהָאֵם נִעְרַם נִעְשִׂיטְשֵׁעַן וְהָיִינוּ מִעַן וְאֵלֶּסְתָּ
 נִכְבָּדִים קָעַן זֶמַן וְאֵלֶּסְתָּ גַּם מִרְאֵה הָאֵבֶן פֶּר יִי וְכַעַן קָעַן
 דִּיא פִּעְלָקֶר וְעָנֶעַן פִּיֹּל , וְאֵלֶּסְתָּ גַּם מִרְאֵה הָאֵבֶן , כִּי ,
 עָנֶעַן פִּיֹּל , כִּי , אוֹיֵב , אוֹיֵב דִּי וְעָנֶעַן זֶמַן אִין הָאֵרְצֵן דִּיא
 פִּאסִין גַּם דִּי וְעָרְבִר אִין פִּסְקִי , אוֹיֵב עַם פִּאסִי גַם וְהִיטְעֵר
 חֲכָמִים

חוקים שמה מינה דרכותיו ג'כ סכרי דעשחרות ל' חוק הוא כמו
 מנהג אלה כזה פליגי אפרכוס כל מנהג דעשחרות פירש עשחרות על
 הלאה ודרכותיו פירש על הכעלים וכן פ'י פרח'ם לקח : ז ר'ל דחלף
 לא חלל לפרשו כלשון דהא או חלל חכום דלשון' דהא ש' חלל' ח'ין
 פירוש לתורת אלהים

דִּי מִצָּרִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ וְגַם דִּי וַיִּיטְמָו וְאֵלֶּסְתָּ לֹא־יִשְׁמָם וְעַתָּה עַל יְיָ גַּם טָאן צוּרוֹשֵׁן דִּיר וַיִּתְּנָם בְּכָל שְׁנֵאֶיךָ אוֹיֵב עַר וְעַתָּה עָקֶעַן וַיִּיא אִין דִּיִּיגַע אֲלֵעַ פִּיגְדִּי :
(טו) וְאֶכְלָתָ אוֹיֵב דִּי וְעַתָּה פִּאֲרָלְעִנְדִּן אֲלֵעַ בְּנִעְגִים אֲשֶׁר וְגַם גַּם דִּין גַּם וְעַתָּה דִּיר עָנֶעַן לֹא תִחַס עֵינֶךָ עַם זֶמַן יִיךְ גַּם כִּי בִּארְבִּין דִּין אוֹיֵב אֵיכָדֶר וַיִּיא וְלֹא תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם אוֹיֵב דִּי וְאֵלֶּסְתָּ גַּם דִּין וַיִּיעֲרַע עֲבוּרָתָ בּוֹכְבִּים כִּי מִקֵּשׁ הוּא לְךָ וְהָאֵרְצֵן עַר וְעַתָּה צו דִּיר יִין אֲשִׁמְרוּכְלֹנִיג : (יז) כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ אוֹיֵב טָאמָר וְעַתָּה וְעַתָּה מִרְאֵכְטָן אִין דִּין הָאֵרְצֵן רַבִּים דִּיא בְּנִעְגִים עָנֶעַן מִעַר אֵיכָדֶר אֵיךְ אֵיכָה אִכּוּל לְהוֹרִישָׁם וַיִּי אוֹיֵב וְעַתָּה קָעַן פֶּר מְרִיבִין יִי : (יח) זֶמַן אֵיךְ דִּיר לֹא תִירָא מֵהֶם דִּי וְאֵלֶּסְתָּ דִּיר פֶּר יִי גַם פִּאֲרָלְעִנְדִּן

בית יהורא

דָּם עַר קָעַן גַּם בְּמִרְצֵן קִיגְדֵר : (יז) וְכִי תֹאמַר בְּלִבְּךָ וְגו' .
 זֶמַן רִשִּׁי וְכִי קִרְחָךְ לִשְׁן דִּלְמָא דִּיא מִרְצֵן זֶמַן דִּיר
 דְּמִרְצֵן : זֶמַן דִּיא שְׂבִיטִים אִין בִּיטִישׁ "טָאמֶר" (שִׁמָּא
 תֹאמַר בְּלִבְּךָ מִמֶּנִּי שְׂבִיטִים רַבִּים לֹא אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם) טָאמֶר
 דְּעַפְסָה זֶמַן אִין דִּין הָאֵרְצֵן וַיִּיא דִּי פִּעְלָקֶר וְעָנֶעַן פִּיֹּל וְעַתָּה
 אֵיךְ יִי גַם קָעַן פִּאֲרָלְעִנְדִּן פֶּר יִי וְעַתָּה לִמְדָּה (לֹא תִירָא בִּין)
 פֶּר יִי : זֶמַן רִשִּׁי (לֹא יִתְּנִי לְפִי־שֵׁי בִּחְבֹּת מִשְׁאֵר לְשִׁנֹּת
 דָּם וְהָאֵם "כִּי" מִיט אֵינֶעַן פֶּר יִי אֲנִיעֲרַע שִׁיטְשֵׁעַן וְהָאֵם
 כִּי , נָאֵר , אֲרַעֲרֵר כִּי , אוֹיֵב , אֲרַעֲרֵר כִּי , וְהָאֵרְצֵן מִעַן זֶמַן
 מִיט מִיטְשֵׁעַן כִּי , נָאֵר , נָאֵר דִּי וְאֵלֶּסְתָּ זֶמַן אִין הָאֵרְצֵן
 וְהָאֵרְצֵן דִּי וְאֵלֶּסְתָּ זֶמַן אִין הָאֵרְצֵן דִּי פִּעְלָקֶר
 פִּעְלָקֶר וְעָנֶעַן פִּיֹּל , בִּי דִי אֲלֵעַ בְּרִיִּי מִיטְשֵׁעַן פֶּר יִי וְהָאֵם כִּי ,
 שְׂפִתִּי

נחלק על פי של מנהג דהם ג'כ סכרי דעשחרות ל' חוק הוא
 דלכ' כי דכרי דכריתו סכרי אכרדי דהא כרש' כי חמ' פירש'י
 עשחרות ל'חך כריתו ודכריתו אחר' ל'חך נקרא' שם עשחרות
 ששחרות ח'ל כעל'ין ומחוק'ין ח'ח'ם כעשחרות ח'ל'ו ח'ם כל'ם
 ל'יבוקטים על התורה

אין אלי' ש'לד' . ד' ח'ם ו'ך פִּאֲרָלְעִנְדִּי , אֲרַעֲרֵר פֶּר יִי אֲשִׁמְרוּכְלֹנִיג
 וְגו' אִין שֶׁר קָאֵנֶעַן בְּעוֹרֵאֵן , פֶּר יִי קָאֵנֶעַן קָעַן דִּיר מִעַנְשֵׁת
 דִּיר הִסְעַן אוֹיֵב שֶׁר דִּירָךְ דִּיר הִסְעַן , מִיט דִּיא בְּמִרְצֵן זֶמַן
 שְׂבִיטִים אִין דִּיא הָאֵם פֶּר יִי הִסְעַן , אֲרַעֲרֵר שֶׁר וְאֵלֶּסְתָּ בְּנִעְגִים
 אוֹיֵב דָּם מִעַנְשֵׁת , אֲרַעֲרֵר שֶׁר וְאֵלֶּסְתָּ פֶּר יִי דָּם מִעַנְשֵׁת ,
 נָאֵר דִּיר קָאֵנֶעַן זֶמַן קָעַן פֶּר יִי הִסְעַן , דָּם אִין
 קָעַנְדִּין דָּם דָּם מִעַנְשֵׁת אִין זֶמַן , דָּם מִעַנְשֵׁת אִין דִּירָךְ
 דִּיר הִסְעַן פֶּר יִי הָאֵם פֶּר יִי הִסְעַן , אֲרַעֲרֵר שֶׁר וְאֵלֶּסְתָּ זֶמַן דִּיא
 עֲדִין אֵיב אִין וְעַתָּה זֶמַן פֶּר יִי הִסְעַן , אֲרַעֲרֵר שֶׁר וְאֵלֶּסְתָּ זֶמַן דִּיא
 כִּי חִי , אֲרַעֲרֵר קָאֵנֶעַן , אֲרַעֲרֵר דִּיר קָאֵנֶעַן זֶמַן אִין וְעַתָּה
 אֲרַעֲרֵר בְּנִעְגִים אוֹיֵב אֵיךְ פֶּר יִי קָעַן אֲרַעֲרֵר פֶּר יִי הִסְעַן וְעַתָּה
 וַיִּיא אִין הִסְעַן אֲשִׁמְרוּכְלֹנִיג אִין פֶּר יִי הִסְעַן , אֲרַעֲרֵר שֶׁר וְאֵלֶּסְתָּ זֶמַן דִּיא
 דִּירָךְ כִּי תֹאמַר וְגו' לֹא תִירָא וְגו' עַד אֲשֶׁר אֵתָּה יִירָא מִעַנְשֵׁת :
 מִרְצֵן וְעַתָּה הִסְעַן הָאֵם נָאֵר דִּיא מִעַנְשֵׁת זֶמַן
 עָנֶעַן וְיִי פֶּר יִי נָאֵר גַּם , אִין וְעַתָּה זֶמַן קָעַן וְיִי נָאֵר גַּם
 דְּעַנְדִּין , וְעַתָּה וְעַתָּה נָאֵר קָעַן פֶּר יִי הִסְעַן אֲרַעֲרֵר , וְעַתָּה דִּיר
 נָאֵר יִסְתֵּה הָאֵם גְּמִיטָה בְּרִיךְ הִסְעַן , זֶמַן אִין אֲשִׁמְרוּכְלֹנִיג
 נָאֵר אוֹיֵב הִסְעַן , אֲרַעֲרֵר הִסְעַן , וְעַתָּה אִין אֲשִׁמְרוּכְלֹנִיג :
 נָאֵר זֶמַן דָּם פֶּסֶק שְׂבִיטִים הִסְעַן , דִּיא חִי הִסְעַן , וְעַתָּה דִּיר

בְּנִעְגִים : זֶמַן יִי אֲשֶׁר יִכְפֵּה כִּי , אוֹיֵב עַר וְעַתָּה וְעַתָּה פִּאֲרָלְעִנְדִּין
 אֲשֶׁר יִכְפֵּה כִּי , אוֹיֵב עַר וְעַתָּה וְעַתָּה פִּאֲרָלְעִנְדִּין אוֹיֵב אֲשִׁמְרוּכְלֹנִיג
 מִרְצֵן פִּאֲרָלְעִנְדִּין וְיִי אֲשֶׁר יִכְפֵּה עַל פִּעְלָקֶר , דָּם אִין אֲשִׁמְרוּכְלֹנִיג
 עין

תִּירָא מֵהֶם זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-
עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל-
מִצְרַיִם: יִתְּמַסְתָּ הַגְדֵּלֶת אֲשֶׁר-רָאוּ
עֵינֶיךָ וְהָאֵתֶת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד
הַחֲזָקָה וְהַזֶּרַע הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר
הוֹצֵאתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיַעֲשֵׂה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אַתָּה
יֵרָא מִפְּנֵיהֶם: כ וְגַם אֶת-הַצֶּרֶעָה

תִּדְחַל מִנְהוֹן מִדְּבַר
תִּדְבַּר יֵת דִּי עֲבַד יי
אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל
מִצְרַיִם: יִתְּסִין בְּרַבְרִין
דִּי חֲזָאָה עֵינֶךָ וְאַתְיָא
וּמִפְתִּיָא וּדְיָא תִּקְפִּתָא
וּדְרַעָא מִרְמָא דִּי
אִפְסָךְ יי אֱלֹהֶיךָ בְּן יַעֲבַד
יִי אֱלֹהֶיךָ לְכָל עַמִּמָּיָא דִּי
אַתָּה דְחַל מִקְדָּמֵיהוֹן:
כ וְאַף יֵת עֲרֻעִתָא יִגְרִי
תוֹרָא הַלְפֵס מִסֵּט לוֹ:

בעל המורים

שזכור מה עשה לשם מלכות רבכ כחור:
(יט) המלכות הגדולה. כל הלפס ביתא
בזה הספסוף חן מצינו רבו כי עוד

פסם בעת נפלאות כימי לאתך מארץ מלכרים: (כ) אלח הלרעה. בנתיב שמים סיו:

בית יהודא

די ווערשך לא תירא מהם, זאלסט גיט מורא האבן פון זיי,
עס זעהט אויס אז דו וועסט גיט אזוי זאגן דארפסטו מורא
האבן פון זיי, פון וואס? נאר דו וועסט זאגן רבים הניגים
האלה מקנינו וגו' זאלסט גיט מורא האבן, אונד אז דו וועסט
גיט זאגען זאלסטו מורא האבן, פון וואס? אויב דו וועסט
דו וועסט גיט זאגן זאלסטו מורא האבן, פון וואס? ווארום
דו וועסט זאגן רבים הניגים וגו' זאלסטו גיט מורא האבן
וואס? דרייבן מו מען זאגן וויא רשוי פיישעס, ביז סאמער,
איד ווי קענען פארשרייען פון לאנד? זאלסטו גיט מורא האבן
פון זיי ווארום הקב"ה וועט וויא פארשרייען פון דיר:
(ווס) ונחשלוהו, מיינט מען (נשינוהו) דא פרוכונג, ונחשלוהו
והיה לךם בנפשוהו, פון וואס? אזוי גווארן בלום אוף די ערד:
מכאן: ויהי החרב יד החרבה מיינט מען דעם פסעס די מנהג
והיה החרב יד החרבה מיינט מען דעם שווער ווס בלום איז
דיא בבורים אין מדרים: זאגט רש"י (סין שרץ השרץ) דאס איז
אין אשון שרץ ווס קען פליהען (לשרצה) ושרצה

מהם: (יט) המסות. נסיונות: והאזרות. כנון (שמות
ד) ויהי לנהם (סס) והיז למס ביכשת: והמפורים. המכות
המסוללות: והיד החזקה. זה ח הכזר: והזרוע
הנמויה. זו מ הכזר של מכת כזורות: (כ) הצרעה.

זאגן רבים הניגים וגו' זאלסטו גיט מורא האבן אונד אויב
דו וועסט זאגן רבים הניגים וגו' זאלסטו גיט מורא האבן
וואס? דרייבן מו מען זאגן וויא רשוי פיישעס, ביז סאמער,
איד ווי קענען פארשרייען פון לאנד? זאלסטו גיט מורא האבן
פון זיי ווארום הקב"ה וועט וויא פארשרייען פון דיר:
(ווס) ונחשלוהו, מיינט מען (נשינוהו) דא פרוכונג, ונחשלוהו
והיה לךם בנפשוהו, פון וואס? אזוי גווארן בלום אוף די ערד:
מכאן: ויהי החרב יד החרבה מיינט מען דעם פסעס די מנהג
והיה החרב יד החרבה מיינט מען דעם שווער ווס בלום איז
דיא בבורים אין מדרים: זאגט רש"י (סין שרץ השרץ) דאס איז
אין אשון שרץ ווס קען פליהען (לשרצה) ושרצה

חכמים

תירא מהם ואין זה נכון. כן כי רש"י בשלח גיטין דף ט' ז' ח דנחש
הנה יד כי הויה ממקד וגו' פ' כדנחש וחרט שולש כדו נחש פל
יחשלים יח' כנחשו חרמט שחכס הקב"ה כי הכתרים ויח' (ככל ע)

ליקוטים על התורה

עין ה' אל יראוי, הקב"ה קקם נאר אויף דאס ענשן: וואס
האבן מורא נאר פון אים, לסיחלים לחסדו. די ענשן: וואס
האבן נאר פון זיין חסד, די ענשן: דעם הקב"ה פון פנים
אונד פון אלט איבערקען, דרייבער ווען יידן היילן דארפן גיין
צו די מלחמה פון די פננים, אויב אלט יידן צוזאמען היילן
האבן אין הארץ מים האפענונג אונד מורא נאר פאר הקב"ה,
גיט פאר די פלעקער, ענשן די יידן זיין זכר אז וויא וועט
איינגעשטן די מלחמה, סאמער וועסט זאגן אין די יארן די
פעלקער זענען פיל בער פון מיד וויא אזוי וועל איד קענען ווי
פארשרייען, אז דאך אפטייגט אז דאס גלויבסט גיט אין
הקב"ה אז ביי אים זענען אלע גוהלים וויא נאר גיט, אין אשון
רגע קען מר פארלירן אפאגע וועלס איז אין אשון רגע קען מר
אויפבאהען אפאגע רעלם, אונד ווייז דו וועסט אין דעם גיט

נופלים על תחלת הענין ולא לי' אי דהוא לי' אל מושם שאלן שיד לי' יח
כך אל חומר כך שאל מוכר לומר כך אל חומר כך אל חומר כך
ווער דעמעט מיינט אל חומר בלכך וגו' לא תירא מהם הלא אל לא חומר

פירוש תורת אלהים

זכר נדענק תויר דו זאלסט נדענקן את אשר עשה ווס
נאט דיין נאט המ גימאן לפניה צו פרעה אונד צו
אלע מצרים: (יט) המסות הגדולות די גרוסע פרוגן
אשר ראו עיניך ווס דייע אונד האבן געזעהן: והאזרות
אונד די צייכן והמפתים אונד דיא וואונדער והיד החזקה
אונד די שמואלע האנד יהוה הנמויה אונד דיא אום
גשטרעקעס ארעם ווס נאט דיין נאט המ אום
גיצונען דיר בן אזו וועט נאט דיין נאט מאן לכל
העמים צו אלע כנענים ווס דו האסט מורא פון זיי:
(כ) ונס את הצרעה אונד אוף די פליגען: שלח וועט דיין

גלייבען דריבער וועסטו מורא האבן צו גיין אין דער מלחמה מים דיא פננים, וואג איד אייך איר וואלט פון דעסטייגען גיין
צו דיא מלחמה, אזי געדיגסט דאך וואס איד האט געסאגן צו די מצרים, איד האט איד געקענט אריינגיין פון מצרים
אן די מלחמה אונד אן די וואונדער, דעם אלץ האט איד געסאגן: וייל איר זענט געווען שוואך אין דעם גלייבען אונד פארשטייען
אויף הקב"ה, אזי האט מורא געהאט פאר דיא מצרים בער: וויא פאר הקב"ה, דריבער האט הקב"ה איד געטונס גייען
זיין פלח, אזוי האט הקב"ה סאגן צו דיא פעלקער: ופיהו אהה רבא מלכיהם, אזיילו דוא האסט מורא פאר וויא סעיד
וויא פאר הקב"ה פון דעסטייגען וועט הקב"ה געבען אייגענע פליגער אין אייגענע הענט איר וואלט וועסן דעם פלח פון הקב"ה:

אונקל'ס

יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד־אֲבֹד
הַנְּשָׂאִים וְהַנְּסֻתִּים מִפְּנֶיךָ׃ כֹּאֲלֹ
תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בִּקְרָבֶךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא׃ כִּי וְנִשְׁלַ
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֶיךָ
מֵעַט מֵעַט לֹא תֹכַל כִּלְתָם מֵהֶרְפֵּךְ
תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה׃ כִּי וְנִתְּנָם
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָּם מְהוּמָה
גְּדֹלָה עַד הַשָּׁמַיִם׃ כִּי וְנִתֵּן מַלְכֵיהֶם
בְּיָדְךָ וְהִאֲבֹדְתָ אֶת־שָׁמַם מִתַּחַת
הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְּצֵב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד

רשב"ם

(23) והם סתמה גדולה. כי כדרך והם כמו וזכר. שם פן שספה על
 עין ששם. והם כליים אדמונדו והרעם. כי מזה דרלה בסתמה
 והם ואלו היה פירושו ש' מים חמורה. כמו אות' ויה' כי לכות
 והם כי מנחת הנה הנה לא אומר והם וזה אותם כמו פן עשה
 עשם וכן כאשר ראה יעקב וזה יעקב כאשר ראה אותם והם
 מנחתה והם יתרה אותם והם תפסו נ' א' כי וזה אותם
 אומר לומר כי לפי שהלשון חסר נחלה חסר האדם לפי כעבור יתה

בית יהודא

במה טרד וקססו ויבססו את שניהם בכל מקום שהיו נבחרים
לשם שרף שרץ האויף וימי עמקוהן נים אה אה וימי
עמקם עמקם וימי נים קענען האבן קיערע אה אה
לעמקם וימי בלוד עמקם, אה שרץ הם עמקם צו וימי
אויף זייערע אה וימי וימן וימן עמקם עמקם (וכו) וימן
אויף עמקם וימן עמקם קענען רש"י (והלא אה עמקם
רצונו לא מקום אה מיהרן אה מיהרן וימן וימן מיהרן)

דעם ווײַסן פון העכער האַפּען זיי דאך גיט מורא פון מיר
די מויל פון פערד וועלן מאַכן פרידען מיט דיר (נאך גלי
די ווירד וועלן זיך רינגען, וועלן זיך באקומן מורא האַפּען פאר
נאָכדער נאָרם איז געפֿינטוואָרם מיט קאָפּ זיין שפּיל
שפּיל

וְיִשְׂרָאֵל אֲבִירֵיהֶם (הַנְּבוֹנִים) הָיוּ בְּחַסְדֵּיהֶם דִּבְבוּרִים הָיוּ יוֹדְעִים
שֶׁהֵם יֵלְקוּ בַּעֲבִיל יִשְׂרָאֵל וְהָלְכוּ וְחָמְרוּ לְחַבּוּתָהּ שֶׁיִּשְׁלֹטוּ אֶת יִשְׂרָאֵל

1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 2680, 26

קאמ און **זי** אן **רייצן** עד **אדור** הנשארים **כיו** עד **וועט**
פארלירן די **רום** זענן **נבליבן** וועגנערס **ספיר** און **די**
רום האבן **זיך** געהאלטן **פר** **דיר** : **(כא)** לא **הערן**
ספיר **דו** : **נאכט** **דיך** **גוט** **צו** **ברעכען** **פר** **זיי** **כ**
אליינ **נאכדעם** **נאכט** **דיין** **נאכט** **איז** **צווישן** **דיר**
אין **גרוז** **וואך** **דו** **ברויט** **און** **דו** **פארקומט** **נאכט** :
(כב) **זש** **זי** **אליינ** **און** **נאכט** **דיין** **נאכט** **פאר**
ווארפן **אז** **דערס** **האל** **די** **נעמען** **פר** **דיר** **אינצינעוויי**
לא **תכל** **דו** **קאנסט** **זייא** **גוט** **ניך** **פאר** **טיליגען** **פן**

הַשְׁמֹדֶךְ אַתֶּם׃ כֹּה פָסִילִי אֱלֹהֵיהֶם
תִּשְׁרֹפֹן בָּאֵשׁ לֹא־תַחֲמֹד כְּסֶפֶךָ
וְזוֹהַב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתָּ לָךְ פֶּן תִּזְקַשׁ
בּוֹ כִּי תִזְעַבְתָּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא׃
וְלֹא־תָבִיא תִזְעַבָה אֶל־בֵּיתְךָ
וְהָיִיתָ חָרֵם כָּמֹהוּ שִׁקָּץ׃ תִּשְׁקָצֶנּוּ
וְתִזְעַב׃ תִּתְּעַבְּנוּ כִּי־חָרֵם הוּא׃ פ
ח ׀ כֹּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָהְךָ

רשב"ם

בעל הטורים

ת יהודא

רע"י

שפתי חכמים

דעת זקנים מבעלי התוספות

השטער אים ביו דו וועסט פאר טליגען ווייז:
(כה) פיל די בילדער פון ווייזערע אפ געמיר זאלט
איר פארברענג אין פיינער לא חתמוד דו זאלסט נישט
גלוקסמן קען ווייזן דס ווייזער אונג אלד עליה וואס
איז און ווי זיגט דו דו זאלסט געענן צו דיר פון
תקש יו ווארס קאמער וועסטו גישטארט ווערן
דורא אים יו ווארס תעטב דס אונס ווערדיקייט

(תכנס) ולא תביא תועבה אל ביתך, דם איז די מצוה אז מען
 שאר גוט, קיין תועבה האבן מן דעם ווס מען איז מקריב
 צו דיא (שבידה וקרה) איז דיא מצוה גייט אן אויף יעדער אדם
 און יעדער צייט :

מצור
(תכתב) לא תחסוד כסף ותחב עליהם . דאס איז דיא מצורֶה אן
מען מאר ניש הגאח האמען פון דעם גאלד און וויבער
ווס גס איז אויף די אפ געסר און די מצורֶה זייט אן אויף יעדער
ארס און יעדער צייט :

[illegible]

היום תשמרון לעשות למען תחיון
ורביתם ובאתם וירשתם את
הארץ אשר נשבע יהוה
לאבותיכם: וזכרת את כל הדרך
אשר הוליכה יהוה אליהך זה
ארבעים שנה במדבר למען ענתך
לנסתך לדעת את אשר בלבבך
התשמר מצותו מצותיו קרי אסלא:
ויענך וירעבך ויאכלך את החמץ
אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך

אנא מפקדך יומא דין
תמרון למעבד בדי
דתיחון ותסגון ותיתון
ותירתון ית ארעא די
קיים יי לאבתכון:
ב ותדבר ית כל ארעא
די בדברך יי אלהך דגון
ארבעין שנין במדברא
בדי לענייתך לנסיותך
למען ית די בלבבך
התשמר פקודותי אם לא:
ג וענך ואכלך ויאכלך
ית חמץ די לא ידעתא
ולא ידעון אבותיך

רשב"ם

אמר ישנא אבנדי כלל וישנה ואם נכחית
(כ) לפני עמך: וזה ענין שאין זה ספק
ותוך חמץ לפרס בכל יום:

בעל הטורים

(א) לטחיתם. וסמך ליה זכרת את כל הדרך לומר שחזר דרך שהלכו בו אבותיך ותלך בו גם אתה: (ג) ויאכלך את החמץ למען הודיעך
מנחת שכלית הן ניתן להם דעה וכן במזבח הוא חומר (ע"פ ו"ע) ומנח נתת להם לא שיהיו חסו לא יתחמם חומר אלא ללמדו הן:

בית יודא

אמרוהו ואל ער מאהו ריא מצוה אין נאמנען: ואם התחיל
במצוה נמיר אהיה אויב די האסט אנענהובן מאהו אמרוהו
אמלטו די מצוה ענדינען ושאיה נקראת המצוה אלא על פי
שמואלה ווארוב די מצוה ווערט גערופען נאר אויף דעם
מענטש וואס ענדיגט זיא (ושנאמר) ווארוב עס שפייט אין
פסוק וזיא עמדת יוסף אשר הללו בני ישראל מספרים קביו
בשם די בייגער פון יוסף נוס די יודין האבען אויפגעבריינגט
האבן דען די יודין אויפגעבריינגט דא בייגער פון יוסף פון מצרים
אליין האט זיך דאך בשעפטיגט מיט יוסף'ס בייגער ער זאל
ונסרה ישרא נקראת על שם נאר ווייל משה הט די מצוה
גבראבען אין ארץ ישראל ווייל ער איז גיט אריינגעקומען אין ארץ ישראל
זיין האבן גבראבען די בייגער פון יוסף אין ארץ ישראל רעכנט אונז זיי דער פסוק גלייך וויא זיי וואלטען געמאכט
דא נאנצע מצוה וויא וויא וואלטען אים פון מצרים אויך געבריינגט: (ב) ויהי עמך מצותיו. אויב דו וועסט היטען

שפתי חכמים

כל המלות: ל פי כל מל וכל אלוים זוט סלשי וזומר איז כל
כל המלות: (ב) וזכרת את כל הדרך. אדלגלי קאי כלל
חזק אשר הוליכה ולא העצרת לשפף אהיה: (ג) ויענך. בדרך. כדא ענה בדרך כתי קצו ימי. וירעבך שלא נתן לך

פירוש ר' יהודה אלהים

חיים וואס איך געבט דיין היינט תשמרון
אלט איהר היטען לעשה צוא מאהו (פי' יי)
לפני דרום היטען איר לעבן וירביתם אונ אור
וועט זיך מערן ויביתם אונ איר וועט קופן וירשם
אונ איר וועט ירשון את הארץ דס לאנד אשר נשבע
יי וואס גאט האט גישווארן לאבותיכם צו איבער
עלשערין: (ב) וזכרת אונ דו ואלסט גידענקין את
כל הדרך דעם נאנצן וועג אשר הלכך ווס דיין גאט
הט גיפירט דיה זה ארבעים שנין פענציג יאר במדבר
אין דער מדבר לפני דרום עמדת צו פיינינען דיה

בְּדִיר לְאוֹד עֹתֶהָ אֲרִי לֹא
עַל לֶחֱמָא בְּלִחוּדֶיהָ
מִתְּבָנִים אֲנִישָׁא אֲרִי עַל
כָּל אַפְקוֹת מִימְרָא דִּי
יִתְּבָנִים אֲנִישָׁא: ה' כְּסוּתָהָ
לֹא אֲבִלִיאת מִנָּהּ וּמִסְנָהּ
לֹא יִחַפּוּ דִנּוֹן אֲרִבְעִין
שָׁנִין: ה' וְתִדַּע עִם לִבָּהּ
אֲרִי כְּמֵא דִי מֵאֲרִי
נִבְרָא יֵת בְּרָה יִי אֱלֹהֶיהָ
מֵאֲרִי לָהּ: ו' וְתִפְרֹר יֵת
פְּקוּדֵי־אֲרִי אֱלֹהֶיהָ לְמַחֲרָה

בעל המזרים

ע"פ

תנסה ולא מ' תהרהר אחריו: (7) שמלתך לא בלחה. עניי כבוד היו שפים בכסותם ומנהלים אותם כמין כלים מנהלים ואף קטניהם כמו שהיו גדלים נ' היה גדל לבושן עמם בלבש הזה של חומט שגדל עמו: לא בצקה. לא

און די קליידער זענן געווען וויא גיכעסטע (ואף קליידער)
האבן געוואקסן ויהי גיר לבישן עסקין) האבען דיא קליידער
קלייד פון דעם חזקס ווען וואקסט מיט אים יאר חזקס און
קמט וועקסער וויקליכע זיך אריין אין דעם גייסט און
צופער און דען שטאמט א ציטויניג זעקס חודשים ביר
קליין און וואס דען ערשט נעמעט ווערס דאס גייסט איהן

סוּן. אלא דבר יום ביימו וזהו רענון כמו שאחז"ל אינו דומה
 כי שיש לו פת בסלו למי שאין לו: למען הוריעך כי לא על
 האדם לבדו. ולא תשים בפתונך. על האדם ועל המזונות כי
 על כל מוצא פי ה' יהיה האדם על כל מצותיו וחוקיו שיצאו

ליקוטי יקרים

אלע זאכן וואס עס ווערט אויסגעזאגט פון דעם מוץ פון גאט ב"ה ייחזקאל האט גאט אומגעשטעלט זיך פון אלע זאכען וואס גאט הייסט מען זאל דער פון גיטשענין ווערן ווערט מען גיטשענין: (ד) שטעלד דיינע קליידר לא גלגה זענן גיט ווארין פארפליסט פון דיר וועלד איך דיינע פיס זענן גיט ווארין גשוואלן וואס ארבעט שוין אונזר איז שוין פערדציג יאר (שי"ת): (ה) וועלד עס קעגן אונד דו זאלסט ווייזן אין דיינ הארץ די און ווי אפאסט שטראפט שוין קינדער און דו וועסט גאט דיר שטראפן: (ו) וועסט אונד דו זאלסט ווייזן אז די מצות פון דיינ גאט

אליין ופון גוט עסן רעכט דער מענטש, נאר על מיץא פיה
אדער אים צעשט אזוי לאנג זאל דער מע

אונקל'ס

בְּאַרְצוֹן יִתְקַנּוּ קִדְמוֹתַי
וְלִמְדַחֲךָ יִתְהַי: אֲדֹנָי
יִי אֱלֹהֶיךָ מַעֲלֶדֶת לְאַרְעָא
סִבְתָּא אַרְעָא נְגִידָא
נִחְלִין דְּמִין מְבוּעֵי שִׁינָן
וְתַהוֹמִין נְפֻקִין בְּבִקְעָן
וּבְמִוְרִין: הֵא אַרְעָא חֲטִין
וּסְעֵדִין וְגִפְנִין וְתַאנִּין
וְרִמּוֹנִין אַרְעָא דְּזִיתָהּ
עֲבָדִין מִשְׁחָא וְהִיא
עֲבָדָא דְּכֶשֶׁ: הֵא אַרְעָא
דִּי לֹא בַּעֲצוּדִין תִּיכּוֹל
בָּהּ לְחִמָּא לֹא תַחֲסֵר כָּל
מִדְּעָם בָּהּ אַרְעָא דִּי
אֲבָנָהּ פְּרוֹלָא וּמְטוּרָהּ
תַּפְסוּל נְחָשָׁא: יִי וְתִיכּוֹל
וְתִשְׁבַּע וְתִבְרַךְ יְיָ יִי

הא מה נא עכמים מעי כוסע לז מלישא קיד עירובין ג :

בעל המורים

סדר לנרפת ושא אחר לה לא תחדר אבל הרשעים כ"מ תחדר להם: לא הר"י"ל לומר שא"ל ראש עשרות תכל: (י) ואלתל ששכנה. וספיד ליה פן תשכח וגומר. עמ"ל להוציא יום היתה בברכות המזון. ולכל תפלו הטוב והמנוח על הדיוני ורחמי אלהים:

רע"ז

שפתי חכמים **דעת זקנים מעצלי התוספות**

ה פצמים כתיב כאן ארץ כנ

לְיִקְוֹמֵי יוֹסֵף
(י) וְהַבִּלְתָּ וְשִׁבְעַת וּבִרְכָתָ וְגו' אֵלֶּיךָ יְהוָה קָדוֹ . דִּי גִמְרָא נֶאֱמַר
פִּירוּשׁ לְתוֹרַת אֱלֹהִים
לֵכֶת צוּ גִיין בְּדִרְכֵי אֵין זֵינֶנּוּ וְעֵנֵינוּ לְיִדְרָא אֱהֵא אֹנֵג

אָר אַיִם; (ט) צײַ וואָרעם

ג'ין ארום בנקה אין סאל דקה אונ אוף דעם בארג : (ח) ארין אלענד חסה וואס וואקסט אין ארין ווייץ
שלידה אונ גערשטין ווען אונ וויינשטאק יחאנה אונ פייגן בויסר וויסו וואס מיל גראסן ארין אלענד ויט
קיס אייר בירטען שון מיט בויסמאיי דרש אונ האניק : (ט) ארין אלענד אש וואס גיט מיט אריקמיט
מאד וועסט דראין איר עסן ברומ לא עס וועט איין נאך גיט פעלן אין איר ארין אונ אלענד אש ווס
אירע שטיינער יענען איין יסדריה אונ פון אירע בערג מחצוב וועסטו האקן בחישת קופר : (י) וואלף
אונ דו וועסט עסן יסדריה אונ דו וועסט נאט זיין יברכה אונ דרא אלעס לויבן דיין נאט על אוף דעם

אגודת

אלהיה על הארץ הפכה אשר
נתן לה: שני יא השמר לה פתת שבת
את יהוה אלהיה לבלתי שמר
מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר
אנכי מצוה היום: י פתת אכל
ושבעת ובהים טבים תבנה
וישבת: י ובקרה וצאנה ירבין
וכסף וזהב ירבה לה וכל אשר לה
ירבה: י ורם לבבה ושבת את
יהוה אלהיה המוציאה מארץ
מצרים מבית עבדים: ט המוליכה
במדבר הגדל והנורא נחש שרף

אלהיה על ארעה מבהא
דיהב לה: יא אסתפר
לה דילמא תתנשי ית
בחלתא דיי אלהיה גדיל
דלא למסר פקודותיו
ודינוהו וקמיהו די אנא
כפדנה יומא דין:
י דיילמא תיכול ותשבע
ובתין שפירין תבני
ותיתב: י ותורה וענה
יסגון וכסף וזהב
יסגא לה וכל די לה
יסגא: י וירם לה
ותנשי ית בחלתא דיי
אלהיה די אפקה מארעה
דמצרים מבית עבדותא:
ט המוליכה במדברא רבא
ודחילא אבר חיון קלן
תויא דם וזכר כמות לב סטה ד ס:

בעל המורים
ואכלת וברכת. היינו ברכות. היינו וכן נמי
לרף לברך למיז פ' ואכלת וסבבת וברכת
כבר שאמר לאלם ליהנות מן הששה כלל
כרם שנה' לה' הארץ ומלואה אכל לאחר שברך ה' משלו שנה' והארץ נתן לבני אדם וזה אמרתו לה' אלהי אבותינו כל פלח מחיון שדויתו
לה' און השנה משל: ואכלת. כנימי וכו' כמות: (יב) ובמים. ד' במס' דין ואזכר ובמים מלאים כל טוב. ותמלו שדות וגו' במים ושאול
ובמים מחיון אדם. אם תשמור מצוותי תהא במים מלאים כל טוב ובמים טובים חכמה אכל אם כס' לבדך ותמלו שדות ובמים או ובמים מחיון
אדם: (יג) ובקרה וצאנה ירבין וכסף וזהב. סתם כסף וזהב ללא לומר לה הוזהב שיעשר ועשור כנסמה דקה יתמ כתיב ירבין חסר ויז' חסר
לומר שום שנים כמות חמרים נכשו מתמטטין: (עו) נחש שרף ופקדן נכשדים כפרם במקדון וכשעיר:

פירוש לתורת אלהים

ליקומו ווסף

נושן לאנר אשר וואס ער הט דיר גיגען: (יא) השמר
לה ויא נהים צו דיר פן תשבת סאמר וועסטו פאר
געסין את יי אלהיה דיין גאט לבלתי שמיך דאס דו
וועסט נים הימן סחיתו וינע מצות וסששיו אונ
וינע דיגים ותקיתו אונ וינע געץ אשר וואס איה
גיביט דיר היינט: (יב) פן תאכל סאמער וועסטו
עסין וסששית אונ דו וועסט וואס ויין ובהים טובים אונ
גושע הייזר חכנה וועסט דו בושע וישבת אונ דו וועסט
דיין ויצן: (יג) ובקרה אונ דינע ריגד אונ דינע
שאף רביין ויזיא וועלן ויה מערין וכסף אונ וילפער
וזה אונ גאלד ירבה וועט ויה מערין לה צו דיר
וכל אונ אלע ואכן ווס וועט ויין צו דיר ירבה וועט
ויה מערין: (יד) ווס אונ עם וועט דר הוקט ווערן דיין הארץ וסכח אונ דו וועסט פר געסין את יי

גאט דיין גאט ווס ער האט אום גיזויגין דיה סארץ סצרים פון דעם לאנר מצרים מבית עבדים פון דעם
ארט וואס איהר וייט אין איר קנעכט געווען: (טו) המוליכה במדבר וואס ער הט גיפירט דיה אין דער
מדבר הגדל והנורא אונ דעם פארקטיגען נחש ווס ויזין דארטין גיווען ברענענדיגע שלאנגן
ומקדן אונ עגדירסן וצמאין אונ דארשט אשר ווס איז דארטין קיין וואסער נים גיווען הוציא ווס ער הט

מצות השם

געגעסען איין (קוית) סו ער שוין געשטען אונ אידער ער
עסם דארף ער צו מאכען די כרנה (וכרית המוציא) אונ דיה
ביא בקיבות *

וְעָקֵב וַצְמָחוֹן אֲשֶׁר אֵין מִים
 הַמוֹצִיא לָךְ מִים מִצּוֹר הַחֲלָמִישׁ :
 מִן הַמַּאֲכֹלָךְ מִן בַּמַּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-
 יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לָמַעַן עֲנִיתָ וּלְמַעַן
 נִסִּיתָ לְהִיטֵבָךְ בְּאַחֲרִיתָךְ :
 י וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כִּחֵי וְעַצִּם יָדִי
 עָשָׂה לִי אֶת-הַחִיל הַזֶּה : י וּזְכַרְתָּ
 אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנִּיתָ לָךְ
 כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת-
 בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ כִּי-
 הֵנָּה : פ י וְהָיָה אִם-שָׁכַחַת תִּשְׁכַּח
 אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַדְתָּם
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעֵדְתִּיכֶם הַיּוֹם
 כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן : כ פְּגוּיִם אֲשֶׁר

וְעָקֵב וַצְמָחוֹן וּבֵית צִחוֹנָא
 אַתְר דִּי לִית מֵיָא דְאַפֵּק
 לָךְ מֵיָא מִצְוֵרָא תְּקִיפָא :
 מִן הַמַּאֲכֹלָךְ מִן בַּמַּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-
 יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לָמַעַן עֲנִיתָ וּלְמַעַן
 נִסִּיתָ לְהִיטֵבָךְ בְּאַחֲרִיתָךְ :
 י וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ כִּחֵי וְעַצִּם יָדִי
 עָשָׂה לִי אֶת-הַחִיל הַזֶּה : י וּזְכַרְתָּ
 אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הִנִּיתָ לָךְ
 כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת-
 בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ כִּי-
 הֵנָּה : פ י וְהָיָה אִם-שָׁכַחַת תִּשְׁכַּח
 אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי
 אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַדְתָּם
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הֵעֵדְתִּיכֶם הַיּוֹם
 כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן : כ פְּגוּיִם אֲשֶׁר

כ פְּעַמְמֵיָא דִּי יֵי מֵאבִיד
 תְּרֵא כְּפֹלֵא לֹא נִכְסֵת לֹא תִתְחַלֵּק וְתִתְחַסֵּד :

בעל המורים

(כ) כְּנִיּוֹס : ג' כְּנִיּוֹס אֲשֶׁר ה' תִּתְחַלֵּק אֹס
 לֹא נִכְסֵת כְּנִיּוֹס וְתִתְחַסֵּד כְּנִיּוֹס

פירוש לתורת אלהים

אוס גְּצוֹנָן צו דיר כִּים וואסער מִצּוֹר פֿון דעם שְׁמִיין
 הַחֲלָמִישׁ דעם שְׁמִיין : (מ) הַמַּאֲכֹלָךְ מִן בַּמַּדְבָּר עַר
 הַט גִּמְאָבִט עֵקֶב צו דיר מִן אֵין דער מַדְבָּר אֲשֶׁר
 וּס דִּינֵי עֲלִיָּעַרן הַמַּאֲכֹלָט גִּמְאָבִט גִּמְאָבִט דְּרוֹם עַר
 וְאֵל דִּיך פִּינִיגֵן יִלְשָׁן אֹנ דְּרוֹם עַר וְאֵל פֿרוֹבֵן דִּיך
 לְחִסִּיבֵךְ עַר וְאֵל דִּיר גִּמְאָבִט מֵאֵהֵן אֵין דִּינֵן סוֹף :
 (י) וואסער אֹנ דו וועסט וועלן מֵרֵאכְמִין אֵין דִּינֵן
 הַמַּדְבָּר עַר מִין כֹּחַ וְעֵצִים יִר אֹנ מִין שְׁמֵאֲרָקֵה
 מֵאֵבִט עֲשָׂה לִי הַט מִיר אֵין גִּמְאָבִט אֵת דֵם גִּמְאָבִט :
 (יח) וְזָכַרְתָּ אֹנ דו וְאֵלֶסְט גִּדְעֵנְךָ אֵת גִּמְאָבִט גִּמְאָבִט
 כִּי עַר גִּמְאָבִט דִּיר קִרְאָפִט גִּמְאָבִט אֵין צו וְאֵלֶסְט גִּמְאָבִט
 לְשִׁעַן דְּרוֹם הָקִים עַר וְאֵל מִקְלִים יִין אֵת בְּרִיתוֹ יִין בְּרִית
 אֲשֶׁר וּס עַר הַט גִּשְׁוֹוֵרָן לְאַיִתְךָ צו דִּינֵי עֲלִיָּעַרן
 בִּים הֵנָּה גִּלְיָה ווי הִינְטִינֵן טֵאנ : (יט) הֵנָּה אֹנ עֵם
 וועט יִין אֵם אויב שְׂכִית פֿאַר גֵּעֵן תִּשְׁכַּח דו וועסט
 פֿר גֵּעֵן אֵת אֵין גִּמְאָבִט דִּינֵן גִּמְאָבִט וְהִלַּכְתָּ אֹנ דו וועסט גִּינ אַחֲרֵי גִמְאָבִט וְזָכַרְתָּ אֹנ דו
 וועסט דִּינֵן ווי וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ אֹנ דו וועסט דִּיך צו וויא בִּגְלָן הִדְיִיתִי בֵּין אֵיך אֵיך הִינְטִינֵן מִקְרָה כִּי אֵין אֵיך
 וועט פֿר לֵארוֹן וועלן : (כ) בְּנִיּוֹסֵיָא ווי דִּי כְּנִיּוֹסֵיָא אֲשֶׁר וּס גִּמְאָבִט פֿאַרלִירֵעֵן מִגְּנִיבִט פֿאַר אֵיך מִן

תאכרוך

ליקוטי יקרים
 יו-יח) וואסער בִּלְבָד כִּחֵי וְעֵצִים דִּי וְעֵצִים : ווען דִּיא יִירֵן
 וְעֵצִים אֲחֵרִים גִּעֵקֵס אֵין אֵין שְׁמֵאֲרָא אֹנ הַמַּאֲכֹלָךְ גִּעֵקֵס אֲשֶׁר
 אֵין פֿערשִׁינֵי , וויא דער פֿסוק וְאֵין סִדְרָה וְאֵתְחַלֵּן דו
 וועסט קִימֵן אֵין אֵין יִשְׂרָאֵל אֹנ דו וועסט דִּירֵעַן הַמַּאֲכֹלָט
 הִינְטֵר וּס דו וועסט וויא גִּמְאָבִט גִּמְאָבִט , אֹנ וְיִינְגֵּעֵסְךָ עַר וּס
 דו וועסט גִּמְאָבִט גִּעֵקֵס אֲשֶׁר , אֹנ אֵין הַמַּאֲכֹלָט גִּעֵקֵס אֲשֶׁר פֿערשִׁינֵי ,
 הַמַּאֲכֹלָט דִּי יִירֵן גִּמְאָבִט גִּמְאָבִט מִס וְאֵין גִּמְאָבִט צו יִין בִּי יִיר ,
 וְיִין אֵין וְאֵין וְאֵין הַמַּאֲכֹלָט אֵין גִּמְאָבִט גִּמְאָבִט , וְעֵצִים
 עַר וועט אֲשֶׁר קִימֵן דִּיא צִיִּים וְאֵין דו וועסט אֵין גִּמְאָבִט
 הִינְטֵר , אֹנ דו וועסט הַמַּאֲכֹלָט פֿיר גִּעֵקֵס אֹנ רִיבֵר , אֵין גִּעֵקֵס ,
 אֹנ דו וועסט הַמַּאֲכֹלָט פֿיר וְזָכַרְתָּ אֹנ גִמְאָבִט , וועסט בִּי דִיר
 גִמְאָבִט גִּמְאָבִט , וְיִין דו וועסט וְאֵין דִּיא פֿאַרשִׁינֵי אֵין דִּיא
 שְׁמֵאֲרָקֵה , וּס מִין כֹּחַ וְעֵצִים הַמַּאֲכֹלָט אֹנ מִין שְׁמֵאֲרָקֵה הַמַּאֲכֹלָט
 דִּיא דִּיא אֵין גִּעֵקֵס , וְאֵין דִּיא גִּמְאָבִט , וְאֵין דִּיא דִּיא
 פֿאַרשִׁינֵי וּס דו וועסט אֵין דִּיר אֵין גִּעֵקֵס , אֵין מִן הַקְּבִיר ,
 גִּמְאָבִט גִּמְאָבִט , וְאֵין הַקְּבִיר הַמַּאֲכֹלָט דִּיר גִּעֵקֵס כֹּחַ כִּי פֿערשִׁינֵי
 דִּיר דִּיא פֿאַרשִׁינֵי :

יְהוָה מֵאֲבִיד מִפְּנֵיכֶם בְּן תֹּאבְדֹן
 עֲקֵב לֹא תִשְׁמָעוּן בְּקוֹל יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: פֶּט־שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת־
 עֲבַר הַיּוֹם אֶת־הִירֵדן לְבֹא לְרֵשֶׁת
 גִּוִּים גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנּוּ עָרִים
 גְּדֹלֹת וּבְצֻרֹת בַּשָּׁמַיִם: כִּי עַם־גְּדוֹל
 וָרֶם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֶתֶּה יִדְעֶת
 וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְנֵי
 עֲנָק: יִיְדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 הוּא הָעֹבֵר לִפְנֵיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא

מִקְדָּמִיכוֹן בְּן תֹּאבְדֹן
 חֲלָף דִּלָּא בְּבִלְתִּין
 בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהִיכוֹן:
 אֲשַׁמַּע יִשְׂרָאֵל אֶת
 עֲבַר יוֹמָא דִּין יֵת
 יִרְדְּנָא לְמִיעַל לְמִירַת
 עַמְמִין בְּרִבְרִין וּתְקִיפִין
 מִנֶּה קְרוֹיִן בְּרִבְרִין וּבְרִינִין
 עַד צִית שְׁמַיָּא: כִּי עַם
 רַב וּתְקִיף בְּנֵי גְבֻרָא
 דִּי אֶת יִדְעֶת וְאַתָּה שָׁמַעְתָּ
 מִן יִפְּוֹר לְמִיָּקָם קְדָם
 בְּנֵי גְבֻרָא: גִּי וְתִדַּע
 יוֹמָא דִּין אֲרִי יִי אֱלֹהֶיךָ
 הוּא הָעֹבֵר קִדְמֶךָ
 מִיַּמְהָרָא אֲשֶׁר אֵל לֹא
 רִשְׁבִּים

(כ) עקב לא חששנו. וזה טעם על החלל

בעל הטורים

מלה כנגד מלה כשכל ויקטירו שם כנוים ואחרו אם לא נהיה כנוים ע"כ כנוים אשר ה' מוליד מפיכס כן תאבדון :

בית יהודה

אייִלִּירֶטֶן נֹס פֹּהן זֵי מֵאֲבִיד קִעֵן אִיִּי: (א) וְנִדְרִים וְצֻצִים
 חֲכָמִים

שלא הלכו יחף. ד"ל אין ה"ג דוב כל הכחוש להשמיטנו דלא בלחם
 מעל רגליהם וזהו רגלך לא בלחם כדרך כל חלבי יחף לפי שלא
 בלחם ללכלל זה מוסר דעמך לא בלחם ופ"ל רגליך: ע ר"ל דשני
 מיני ימים הם ומין אחד אינו עומד שמן לך לר"ך לנחמך וית שמן

שמן. ימים העומים ע שמן: (א) גדולים ועצומים
 שפתי

מנעלים חותם מנעלים לא כל מעל רגליהם ומה שפרש כאן היינו
 חותם סגולה כמדבר שלא היו לסם מנעלים. והר"ם פ"י בדרך
 חלבי יחף כלומר להודיע בלחם מין נחמה קמיוני לא שחזי יחפי רגל
 וכו' ואין להקשות לפי שפרשו מלח כח להשמיטנו פסוקים שלא בלחם כיון

פירוש לתורה
 גדול אגרום פאלק ורם אונ איין הוך פאלק בני דיא
 קינדר פון די ריין אשר ווס דו ווייקט ואתה שפעת
 אונ דו האקט גיהערט מי ווער קען בשמיין למי
 פר די קינדר פון די ריין וועסט דו וועלן פר ווי
 מורא האבן: (ג) הדיקת נאלקטו היינט וויסן אי נאט
 דיין נאט הוא ער גייט פר דיר אש אכלה ער איז
 איין ברענגענדיג פייגער הוא ישימם ער וועט ויאי

תאבדון אזו וועט איר ווערן פארלארן עקב ווייל איר
 וועט גיט פארנעמן בלוי אין דעם קול יי נאט אייגער
 נאט: (א) שמי ישראל הער ישראל אתה דו וועסט
 אצונדן איפרארן את חידו דעם ירדן לבא צו קומן
 לרשת צו ארבען גיט פעלקר גדולים גרוסע וצומים
 אונ שטארקע סמך פון דיר ערים שפעט גדולות גרוסע
 ובצורות אונ פעסעטע בשמים ביו דעם הימל: (כ) עס

על התורה

צו ויי איר נאלט וועסט אייגער פאשער וויי מיה גטיונאג
 ער וויל נעמן די אשה פר אנויב, איר נאלט וועסט נוס פר
 אשפעטס זיא וועט מיט אייך אהרן, דיא מופער האט
 געטראכט ווי וועלן פארשטיין נוס זיא פיינס ויי נאלט גיין
 צום פאשער בעסט פון אייגענועגן ער זאל זיא גיט גאטן,
 אונ די קינדר האבען דס גיט פארשטאנען אונ האבן גוט
 געבעטען, וויא די מופער האט געזען זיי פארשטייען גיט
 ווס זיא מיינט אונ זיי בעסטע גיט ביי ווייגער פאשער פון
 אייגענועגן, האט זיא געזאגט צו די קינדר איך וועל אייך
 נאכען פון אייגערטונגען, איר נאלט זעהן צו געבן קבור
 אייגער פאשער, אזו איז געווען ביי משה, ווען האביתם האט
 געזאגט צו משה דו נאלקט נעמען ויהושע בן נון, דיר וועט
 אריבער גיין מיט די יידין דעם ירדן אונ דו וועסט גיט
 אריבערגיין דעם ירדן, אונ משה האט דס געזאגט צו די
 יידין, דו וועסט היינט אריבערגיין דעם ירדן אבער איך
 וועל גיט אריבערגיין דעם ירדן, האט משה געמיינט יידין

(א) אתה עובר היום וגו'. דר מדרש שרייבט דבי מנחומא
 זאגט משה האט געזאגט צו די יידין אתם עובדים, איר
 גייט אריבער דעם ירדן, אבער איך וועל גיט אריבערגיין
 דעם ירדן, משה האט געמיינט פאשער וועלן די יידין בעסט
 פון אייגענועגן, זיי האבן אבער גיט פארשטאנען ווס משה
 מיינט ומשה האט געמיינט מאדאך איך אייגער האב גקענט
 בעסטען פאר איר יידישטונגען, וועלן דאך איר יידין קענען
 בעסט פון אייגענועגן ביי האביתם אז איך זאל געבן אריין
 גיין אין ארץ ישראל רמזל אייגער האט געהאט געליבע
 קינדער, אומאחא איז דער פאשער ביינו געווארן אייך ויין
 ווייב ודי מופער פון די קינדער אונ ער האט געוואלט ויין
 ווייב גטין, אונ ער האט געזאגט צו איר דו נאלקט וועסט
 איך וועל נעמען איין אנדער ווייב, האט דס ווייב געזאגט
 צו אים זאג מיר וועלכע אשה וועסט נעמען פאר אנויב,
 האט ער געזאגט צו איר די אשה וועל איך נעמן פר אנויב,
 האט די מופער צוגעזאגט נענטאן אייך קינדר אונ האט געזאגט

הוא י' ש צ נ ו ו והוא
 י' ת כ נ ו ו ק ד מ ה
 ו ת ר כ נ ו ו ו ת ו ד כ נ ו ו
 ב פ ר ע כ מ א ד י מ ל ל
 י י ל ק ד י ד א ת י מ ר
 ב ל כ כ ב ד י ת ב ר י י
 א ל ק ה י ת ה ו ו מ ק ד כ ה
 ל מ י מ ר ב כ ו ת י א ע ל י
 י ל מ י ד י ת א ר ע א ה ד א
 ו ב ח ו ב י ע מ מ י א ה א ל י
 י מ ת ה ד ה ו מ ק ד כ ה
 ה ל א ב כ ו ת ה ו ב ק ש י מ ו ת
 ל ב ה א ת ע ל ל ל מ י ר ת

בעל המורים
 (ד) הכילני. ד' כמסורה בלדקתי הכילני
 ה' כמסורה בלדקתי הכילני אל ה' ארץ
 ישראל. הכילני אל בית ה' יין. הכילני
 הענין חריו. וכו' שדדשו וכו' שאלת

אלו האומות נחביוו להנרש ברשע מן הארץ ומה שאני וכו' בה יותר
 מאומה אחת בצדקתי הכילני ה' יותר משאר אומות הואיל כי ברשעת וכו'
 ואלה מורישם (ה) לא בצדקת וכו'ר לבבך. שהרי וכו'ר אל תשבת את
 אשר הקצצת וגו' אל א' שני דברים אמת כי ברשעת המסירה נחלתם.
 ומה שאחא וכו' בה לא בצדקת אלא לטעון הקים את השבועה וגו' :

ממך. אחת עולם פ ו וס עולמים ממך: (ד) אל האמר
 בלבבך. לדקתי ורשעת צ הנוס נרמו: (ה) לא
 בצדקתך וגו' אתה בא לרשת וגו' כי ברשעה

בצדקתך אתה בא לרשתו. נוס וועגן דיין פרנקקייט קאקסא
 ש' עקבטקייט פון די פ'עקער פ'רייט' וויא הקב"ה ארום פון
 חכמים

כני: צ רל לומר דכיוסא דקרא כתיב אל תאמר בלבבך וגו' בלדקתי
 הכילני וכרשעת הנוס וגו'ר דעסעז דלל דקקס וכל רשעת הנוס
 נרמו לרשת וכו'ר כתיב אל בלדקתי כי אם ברשעת הנוס הלל וגו'

פירוש לתורת אלהים
 דיר לאמר דו וועסט זאגן בצדקתי דירך מין
 נרעקטקייטס הייא: ה' קאמ מיה נרעקטקייט
 צוא ירשינען דאס לאנד וברשעת אונ דירך דעם
 ש'עקטקייטס פון די נרעגים: קאמ מיריש' מאכט
 פ'ר פ'רייט' ווי פון פ'ר דיר: (ה) לא זאג איה דיר נוס
 וועגן דיין נרעקטקייט וי'ישר אונ נרעקט פ'רמיקייט

משלים על התורה
 קאמ פארקויפן וויינע סחורה ער זא' קעגן אנש'איוסן
 פון ש'אט, דערטויי' טרעפענדיג קאמ ער געטראפן אסחור
 ומשחו. אונ ער זאגט צו אים משה קום אריין צו מיר איה
 וי' פארקויפן מין קראס סחורה, מאמער וועסטו קויפן,
 משה קאמ געקויפט די קראס סחורה, אונ ש'מערי' און
 אונרע פון ש'אט, אונ משה איז אריינגעקומען אין די
 קראס אונ איז ג'קויף געווארן, ווייסען מיר נוס דא
 איז געווען, צו ווייל הקב"ה קאמ געקויפט משה'ס ג'אק
 דריבער קאמ ער צו געקויפט משה'ס ער זא' ויה טרעפען מוס
 ש'עקטקייט אונ זא' ביי אים קויפט די קראס סחורה, אונ
 הקב"ה קאמ געוואלט ש'מערי'ס אומג'אק דריבער קאמ ער
 געמאכט ש'עקטקייט זא' באג'קאטורען, אדער דער ענין
 איז נאר געווען ביי הקב"ה ש'עקטקייט אומג'אק, מיינ'ל
 געוויס

י'שמידם והוא יכניעם לפניך
 והורשתם והאבדתם מהר כאשר
 דבר יהוה לך: שלישי ד אל-תאמר
 בלבבך בהרף יהוה אליה אתם
 מפניך לאמר בצדקתי הביאתי
 יהוה לרשת את-הארץ הזאת
 וברשעת הגוים האלה יהוה
 מורישם מפניך: ה לא בצדקתך
 ובישר לבבך אתה בא לרשת את

רשב"ם

הפרשה והיה עקב השטן הנחל את הארץ ועקב לא השמן תאכרו מסנה
 (ג) והאבדתם מהר. כל מלחמות שיהיה בהם תנצחו במהירות בלא טורח
 מלחמה ומשדודים ימים רבים וכו' לא תוכל לבלותם מהר מן תרבה שלך חית
 השדה כי לא אינך לכם להחלם על כולם בשום אמת: (ד) אל תאמר בלבבך.
 כשיהיה ה' אליהם אולם כלשנך שני דברים נרמו לי לנחול הארץ הזאת

בית יהודה
 קס'ר. קען מיינט נאך עצום וקאמ עצום קס'ר (ד) דו בי'ס
 ש'אמך אונ וי זענען ש'אמך פון דיר: (ה) ואל תאמר
 בלבבך. זא'סט נוס זאנען אין דיין הארץ צדקתי ורשעת
 הנעגים נרמו מין פרנקקייט אונ די ש'עקטס פון דא
 פנעגים האבען מיה געפ'ריינגט אין וויינר לאנד: (ה) ולא
 זענען די לאנד פנען (פי ברשעת הנוס) נאר וועגן דא
 שפתי

א'נ' לפי דמיון סא'י מוסות ככסע דברים וכסאנא וית שון
 נשני דברים אל תמלא ח' דברים ולכן פ' יתים השוכט שון ר'ל דבר
 אחר סוף: ה' דאס לא כן מצי מנח' כלרשע נוס נדלוס וע'נ'ים

פארקויפן והוא אונ ער וועט ווי אונקער טעניג
 מאכן פניך פ'ר דיר והורשת אונ דו וועסט ווי פ'ר
 מ'רייט' והאבדתם מהר אונ דו וועסט ווי ניה מאכען
 פארקויפן באשר און וויא קאמ קאמ ג'רעט צו דיר:
 (ה) אל תאמר זא'סט נוס מ'ראכטן אין דיין הארץ
 בהרף און קאמ דיין קאמ וועט ווי פ'ר ש'טוקן פאר

וועלן פארשטיין ווס ער מיינט, ווי זא'ן בעטן ביי הקב"ה
 פון ווייגענענען, ווי האבען אפער נוס פארשטאנען נוס
 משה מיינט, אונ ווי האבען נוס געבעטן פון ווייגענענען,
 וויא משה קאמ געשען ווי פארשטיינען קאמ אונ בעטן נוס פון
 ווייגענענען, קאמ ער צו ווי געזאגט איה ווע' איה
 געביטען פון איה'רענענען איה נא'ל ויין געהיט צוא
 געבען בכור צוא איה'ר פאטער וואס אין הימ'ע,
 וויא גס שטייט אין פסוק משה קאמ געזאגט צוא דא
 יורין את ה' א'יה'ר תערא, דו זא'סט מורא האבען
 פאר הקב"ה:

(ה) אל תאמר בלבבך וגו'. דער מיינען פון פסוק איז
 למשל קאמ איה אמת'ה געווען אסחור ושמערי' ווס
 קאמ געמאכט ש'עקטקייט גי'שעטן אונ קאמ באג'קאטורען, ער

אֲרָצָם כִּי בְרַשְׁעָתָא הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישָׁם מִפְּנֵיךָ וּלְמַעַן
 הַקִּים אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
 לֵאבֹתֶיךָ לֵאבְרָתָם לִיצְחָקוֹ לִיעֶקֶב׃
 וַיַּדְעָתָּ כִּי לֹא בְצַדִּיקְתָּ יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
 הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם־קִשְׁי־עֶרְפָּה
 אָתָּה׃ זָכַר אֱלֹהֵי־שֹׁכֵחַ אֶת־אֲשֶׁר־
 הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמִּדְבָּר
 לְמַן־הַיּוֹם אֲשֶׁר־יִצְאָתָּ מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם עַד־בְּאַכְסֵם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה
 מִמֶּרִים הָיִיתֶם עִם־יְהוָה׃ וּבַחֲרֹב
 הִקְצַפְתֶּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְּאֲנֶף יְהוָה
 בְּכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם׃ בַּעֲלִיתִי
 הַהִרָה לָקַחְתָּ לְוַחַת־הָאֲבָנִים לְוַחַת

יְת אַרְעֵהוֹן אַרְי בְּחֻבֵּי
 עִמְמִיָּא הָאֵלֵין יִי אֱלֹהֶיךָ
 מִתְרַבְּהוֹן מִקְדָּם
 וּבְדִיל לֵאקְמָא יְת
 פִתְגָמָא דִּי קִיִּים יִי
 לֵאבְרָתָךְ לֵאבְרָתָם
 לִיצְחָק וְלִיעֶקֶב׃ וַיַּדְע
 אַרְי לֹא בְצַדִּיקְתָּ יִי אֱלֹהֶיךָ
 יְהִיב לָךְ יְת אֶרְעָא טֹבָתָא
 הַזֹּאת לְמִידָתָה אַרְי עִם
 קִשְׁי קִדְרִי אָתָּה׃ וַיְהִי
 דְכִיר לֹא תִלְשִׁי יְת דִּי
 אֶרְעָתָא קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ
 בַּמִּדְבָּרָא לְמַן יוֹמָא דִּי
 נִפְקָתָא מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם
 עַד מִיתִיבֹן עַד אֶתְרָא
 הַדִּין סִרְבִּין הַיִּיתוֹן
 קָדָם יִי׃ ה וּבַחֲרֹב
 אֶרְעָתוֹן קָדָם יִי וַיְהִי
 רַגְזָא מִן קָדָם יִי בְּכֹון
 לְשַׁצָּאָה יִתְכֹון׃ בַּמִּסְקִי
 לְמִשְׁרָא לְמִשְׁבִּי לְוַחִי
 אֲבָנִיָּא לְוַחִי קִמְטָא דִּי

בעל השורים

שָׁמַח עַל הַיּוֹם כִּלָּא רָחַק וַיִּתְקַל וַיִּזְכֹּר
 כְּתוּבָתוֹ אֶל־הַיּוֹם כִּי־לֹא
 וַיִּזְכֹּר לְמַעַן וְכֵן כְּתוּבָתוֹ כִּי־לֹא
 כִּי־הָיָה כִּי־לֹא כִי־לֹא כִי־לֹא
 כִּי־לֹא כִי־לֹא כִי־לֹא

דעת אונקלוס בעל התורה

(א) לוחת אבנים כל מי שאינו יושב לחיו כאבן הוא לגמור
 כחורו אינו זוכה לדברי תורה ד"א אבנים שיוכח של מיתות
 האבירות כחורו הן בסקילת אבנים ד"א בכות יעקב שגא' משם דעה אבן ישראל ד"א בכות בהם'ק שגא' הנני יסד
 בציון אבן ר' שמעון אמר בכותו של סלך המשיח שגא' בו חזה היות עד די אמונת אבן די לא בידין׃

פירוש לתורת אלהים

פון דיין הארצן אַתָּה בֵּא קוֹמְסָם דו לְרִשְׁתָּ צו יִרְשִׁינָן
 אַת אֲרָצָם זַיְעֵר לֵאגֵד יִי גִייעֵרָם בְּרַשְׁעָתָא דָּאם
 שְׁלֵעֲכִמְטִיקִים הַגּוֹיִם דִּי בְּנִעְנִים הָאֵלֶּה דִּינֵעַ יִי גָאט
 דִּינֵעַ גָּאט טוֹרִישָׁם מֵאֲכַת פֶּר מִרְיִינָן זַי פֶּר פֶּר דִּיר
 יִלְשַׁע אֹנֶז דְּרוֹם הָקִים עַר וְאֵל בְּשִׁמְעִינָן אֶת הַדָּבָר
 דִּי זֶאֶךְ אֲשֶׁר וּסָ גָאט הֵט גִּשְׁוֹוֹאֲרֵן צו דִּינֵעַ עֲלִמְרֵן
 לֵאבְרָתָם צו אֲבָרְתָם לִיצְחָתָם צו יִצְחָק וְלִיעֶקֶב אֹנֶז צו
 יִעֶקֶב׃ (ו) וַיַּדְעָתָּ אֹנֶז דו וְאֶלְסָם וַיִּסְקִינָן גִּיט מִחֲמַת
 דִּינֵעַ גִּעֲכִמְטִיקִים יִי גָאט דִּינֵעַ גָּאט טֹבֵן גִּיט עַר צו
 דִּיר דָּאם גִּוְסֵעַ לֵאגֵד לְרַשְׁתָּה צו יִרְשִׁינָן זַי דִּי דִּעַן

משלים על התורה

גִּעֲוִים אִיז שְׁמַעֲרִל גִּוְסֵעַ וַיִּנְדִּיב פֶּר הַקִּבְיָה אֹנֶז מִשָּׁה אִיז
 גִּאֵר גִּעֲכִמְטִיקִים שְׁמַעֲרִיג צו שְׁמַעֲרִיג צו דָּם וְעִיבִיג צו
 רָא גִעֲוִינָן בִּי דִי יִדִּין מִשָּׁה הֵט גִּעֲוִינָן צו דִּי יִדִּין אִיז

הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם
וְאִשְׁבַּח בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים
לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא
שָׁתִיתִי: וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שְׁנֵי
לִחוֹת הָאֲבָנִים פְּתֻבִים בְּאַצְבָּע
אֱלֹהִים וְעָלִיהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מְתוֹךְ הָאֵשׁ
בְּיוֹם הַקָּהָל: וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים
יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן יְהוָה אֵלַי
אֶת־שְׁנֵי לִחוֹת הָאֲבָנִים לְחוֹת
הַבְּרִית: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוֹם רֵד
מִהָר מוֹזָה כִּי שָׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר־
הוֹצֵאת מִמִּצְרַיִם סָרוּ מֵהָר מִן־

גִּזְרֵי עֲמֻכּוֹן וִיתְבִּית
בְּמִדְבָּרָא אַרְבַּעַין יָמִין
וְאַרְבַּעַין לַיְלָוֹן דְּחִמָּא לֹא
אִכְלִית וּמַיָּא לֹא אִשְׁתִּית:
וַיִּתֵּב יי לִי יְת תַּרְוִין
לְחוֹתִי אֲבָנִיָּא פְתֻבִין
בְּאַצְבָּעָא דִּי וְעָלִיהוֹן
כָּכָל פְּתֻבִיָּא דִּי מַלִּיל
יְי עֲמֻכּוֹן בְּמִדְבָּרָא מִנָּו
אִשְׁתָּא בְּיוֹמָא דְקָהָל:
וַיְהִי וְהָאֵשׁ כְּסוּפָא אַרְבַּעַין
יָמִין וְאַרְבַּעַין לַיְלָוֹן
יִתֵּב יי לִי יְת תַּרְוִין לְחוֹתִי
אֲבָנִיָּא לְחוֹתִי קִמָּא:
יְי וַאֲמַר יי לִי קוֹם חוֹת
בְּפָרְעֵי מִכָּא אֲרִי חֲבִיל
עֲמָךְ דִּי אֶפְקֵת א
מִמִּצְרַיִם סָרוּ בְּפָרְעֵי מִן
תְּרִי"א וְהָאֵשׁ כְּסוּפָא חֲבִיל: וְעָלִיהֶם שֵׁשׁ יוֹם

בעל המעשרים

(ט) ואשכ כהר כנימטרא לתלמודו:
(י) ועליהם ככל הדברים כנימט זה תלמוד:
(יב) הולאת ממלרים פי מהעיר לוטן
וכדלמ שאומר מלרן מלרים פי מכל הלרן:

בית יהודה

אמר נבד פי שששש כלשן אלא דר נואם פי איז מיינש
נאר: (ט) וואשכ כהר: מען מיינש ניש מען איז נאר גועסן
פיא דעם בארג (אין ושיבה אלא לשון עקבה) וזיען מיינש

שפתי חכמים

אלא על כומרי מלחתי כהר פי הרמזין שש מדבר עם ישראל כללן
וסלן מוכים הדור שכן ממרים את ה': ק פי ישיבה האומר פה שש
אלא לשון עכבה דלללס קשה דללס כתיב ואלמי עמדתי כהר:

פירוש לתורת אלהים

דעם בארג כחוק האש פון צווישען פייער פיוס אין
דעט טאג הקהל פון איין ואמלונג: (יא) ויהי אור עס
איו גוען פז אין סוף פון די פערציג יעג ארבעים
לילה אונ די פערציג נעקט יתו פי הט נאם צו מיר
נגעבן את שני די צוויי שמינדרני לוחות לוחות הבית
לוחות פון דעם ברית: (יב) ויאמר אונ גאם הט צו
מיר גאנאט קים שמי אור די גידר גיך אראפ פון
בארג כי שחת עמך ונארום דיין פאלק הט פדארבן
אשר ווס דר האסט ויי אום געזונ פון מצרים סרי פהר
זי האבן פאלד אפ געקערט מן הדרך פון דעם וועג
אשר ווס איך האב גבאטן ויאי קשו להם ויאי האבן

הגוים גרמו ר"ל השניסם גרמו אלה השעת הגוים לבד גרמה להתגרס
ונשאר המקום הפקר לכל וכל הקודם וכו' וזאת הקדמים וזאת
ט ומ"ס מהלכות ה' חלום ומשמרו את השבעה ולא תשלם ההכח ה'

בארג לקחת צו געמן לוחות די שמינערנע טאבלן
לוחות הבית דיא טאבלן פון דעם ברית אשר נואם
גאם הט מים איך בורה ברית גוען ואשכ כהר איך
האב מיר גנאמט אור דעם בארג ארבעים יום פערציג
טאג וארבעים לילה אונ פערציג נעקט ללח כרום האב
איך גיט געעסן ויסיס אונ נואמר לא שמימי האב איך
ניט גערונקן: (י) וימן יי אלי אונ גאם הט געגען צו
מיר את די צוויי שמינערנע טאבלן פתוים ווס ויי
וענין גשריבן גווארן כיט די פינגר פון גאם כ"ה
בעליהם אונ אור ויי איז גשטאנן כלל און ווי אלע די
רייד אשר ווס גאם הט מים איך נערעם כהר אור

משלים על התורה

די לאנד גיט נאר איך גאר אפילו אנדערע אויף: נאר
ווייל הקב"ה הט געשווארן צו אייערע אנטערן: ער וואר
איך אריין פירען אין די לאנד, דריבער פירט ער איך
אניין אין די לאנד:

ניין, שס איז גיט און, דער עיקר איז ביי הקב"ה ארויס
צו פרייבן די פגענים, אונ ווס מען פריינגם איך אריין אין
דיא לאנד, איז גיט ווייל הקב"ה ווייל נאר איך וועגען
אייער פרוקקייט, ניין, הקב"ה וואלט אריינגעפירט אין

הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם
 מִסִּכָּה: י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר
 רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־
 קִשָּׁה־עָרֹף הוּא: י הֲרָף מִמֶּנִּי
 וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחֶה אֶת־שְׁמִם
 מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי־
 עֶצוֹם וְרַב מִמֶּנּוּ: יו וְאַפְּנִי וְאֶרֶץ מִן־
 הַהָר וְהַהָר בְּעֵר בְּאֵשׁ וְשָׁנִי לוֹחֶת
 הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדָי: יז וְאֶרָא וְהִנֵּה
 חֲטֹאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם
 לָכֶם עֹגֵל מִסִּכָּה סֶרֶתָם מֵהָר מִן־
 הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוִּיתִי יְהוָה אֶתְכֶם:
 י וְאַתָּה פֹּעַל בְּשָׁנִי הִלַּחַת וְאַשְׁלַכְם
 מֵעַל שְׁתֵּי יָדָי וְאַשְׁבַּרְם לְעֵינֵיכֶם:
 יח וְאַתָּה נָפַל לְפָנַי יְהוָה כָּרְאֵשְׁנָה

אֶרְחָא דִּי פִקְדִּינִנּוּ עֲבָדוּ
 לְהוֹן מִתְּכָא: י וַיֹּאמֶר
 יי לִי לְמִימַר גְּלִי קִדְמִי
 ית עֲמָא דִּרְדִּין וְהָא עִם
 קִשָּׁי קִדְרָא הוּא: יז אֲנִי
 בְּעֵיתָךְ מִקְדָּמִי וְאַשְׁצִנּוּ
 וְאַמְחִי ית שְׁמָהוֹן מִתַּחַת
 שְׁמַיָא וְאַעֲבֹד יתָךְ לְעָם
 ת ק י ר וְסָנִי מִנְּהוֹן:
 טו וְאַתָּה פְּנִיתִי וְנִחַתִּית מִן
 טו וְרָא וְטוֹרָא בְּעֵר
 בְּאֵשְׁתָא וְתִרְדִּין לִוְחִי
 קִנְיָא עַל פְּרִמִּין יָדִי:
 טו וְחֻזִּיתִי וְהָא חֲבָתוֹן
 קִדְרָא יי אֶלְהִיכוֹן עֲבָדְתוֹן
 לָכֹון עֹגֵל מִתְּכָא סֶרֶתוֹן
 בְּפָרִיעַ מִן אֶרְחָא דִּי
 פִּקְדִּי יי יִתְכֹון: יי וְאַחֲדִית
 בְּתִרְדִּין לִוְחִי וְרִמִּיתוֹן
 מֵעַל תִּרְדִּי יי וְיָדִי
 וְתִבְרַתְנוֹן לְעֵינֵיכוֹן:
 יי וְאַשְׁתַּפְּטִיחִית קִדְרָא יי
 תו"א דִּקְרָא בְּרִית לִי: וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי:
 וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי:
 בעל המורים
 (י) וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי: וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי: וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי:
 (י) וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי: וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי: וְאַתָּה שְׁמַיָא לִי:

בית יהודה

לחת כתיב שמהם שנות: (יח) ואתנפל לפני כתיב מיינס מן נאר איינע (ששקין שות) וייר וי זעבן
 געווען ביידע גלייך, וויא איינע: (יח) ואתנפל לפני ה' בראשונה ארבעים יום, איך בין געפאלען פאר הקב"ה וויא
 דעה ומניס מבעלי התוספות

(טו) וארא ותנה חטאתם. מה ראה ראה שפרח הכתב בעליהם ולכן ואתפוש בשני הלוחות ואשכרם לעיניכם. משל למרדיוס
 שהיה כהלך בדרך וחתם הטלך בידו ובא ליכנס למדינה עבר בדרך הגור ונפל הלוחות בסיס ונמחק הכתב מה עשה קרע
 הניייר ושבר הלוחות כך משה כשהיה יורד מן ההר והלוחות בידו פרח הכתב סעללהם ושברם. ר"א וארא ראה הנגל שעש
 ושברו. משל למלך שקרש אשה ואמר לה לאחר זמן אני שולח כתובתך ביד השושבין עד שהושבין בא והכתובה. ביד
 מצאת שקלקלה וזוהי ראה השושבין הקלקול וקרע הכתובה אחר כוסכ שותין כפנויה ולא באשת איש. כך הקב"ה קרע
 את ישראל בסתר וזוהי ואמר לשלוח הלוחות שהן הכתובה וקרע ארבעים יום ע"י משה שושבין בא משה והכתובה ביד
 וראה שקלקלה בעל ושבר הכתובה: (יז) ואשליכם בעל שתי ידי. ושה עת להשליך אבנים זה לוחות הראשונות. ועת כנס
 אבנים זה לוחות אחרות: (יח) ואתנפל לפני ה' כראשונה. כמו שששהי בארבעים יום הראשונים שהתנפלי לפני הקב"ה

פירוש לתורת אלהים

נמאכט צו זיי מסכה איין גנאסען עבדות פוכבים: גקערט ווארד אונ איך האב אראפ גיזרעט מן הדי
 פון בארג וקהר אינ דער בארג האט גפערעט אין פויער ושני לוחות אונ דיא צווייא לוחות פון דעם
 ברית עי שמי וענין גווען אופ מיינע צוויי הענד: (טו) ווארד אונ איך האב גווען ויהי איר הם גוינדיגט
 צו גאט אייער גאט עשיתם איר הם נמאכט צו איך עגל מסכה איין גנאסן קאלב פרחם איר הם אפ גקערט
 מהר געשווינד מן הדרך פון דעם וועג ווס גאט הם איך גנאסן: (יז) ואתפוש אונ איך האב אן גנוסן די
 נמאכט צו זיי מסכה איין גנאסען עבדות פוכבים: (יג) ויאמר אונ גאט הם צו מיר גנאמט לאמר אזו צו
 זאגן ראיתי איך זעה דם פאלק ויהי זיי וענין איין הארט אקוינדיג פאלק: (יד) הרה לאו אפ פון מיר
 אונ איך וועל זיי פר מיליגן ואמחה אונ איך וועל אוס מעקין את שם וייער נאמען כחתי השנים פון
 אונקט דעם הויכל ואמחה איך וועל מאכן אחד דיה לגוי עצום צו איין שטארק פאלק ורב סכנו אונ
 מער ווי זייא וענין: (טו) ואפן אונ איך האב מיר

דברים ט עקב

אונקלוס

**אַרְבַּעִים יוֹם וָאַרְבַּעִים לַיְלָה לָחֶם
לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל
כָּל־חַטֹּאתֶכֶם אֲשֶׁר חָטֵאתֶם
לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִימוֹ:
יִשְׁכַּח יְגִרְתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר
קָצַף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם**

בַּקִּדְמִיתָא אַרְבַּעַין יָמִין
וְאַרְבַּעַין לַיְלָה לֶחֶם
לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא
שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטֹּאתֶכֶם
דִּי חָבַתְנִין לַמַּעֲבָד דְּבִישׁ
קִדְמִין לְאַרְבַּעַין קִדְמוּהִי:
יִשְׁכַּח יְגִרְתִּי מִפְּנֵי
רַגְזָא וְחַמְתָּא דִּי רַגְזָא
עַל־כִּין לְשַׁמְדָּא יִתְכֹּן
תּוֹלָדוֹת אֲהֲרֹן

לחם לא יאכל כח' כי יגרוז' ודברים לא ישתה

רש"ם

בפרשת כי תאמר: (יום כסעם הרוא, סלסר כסעם עמים החלל עליהם):

מחם: (יום) יגרוז' ד' דין ואידך העבר חרפותי אשר יגרוזי' ואלה
יגרוזי יכא לי' יגרוזי כל עונותי ודעתי כי לא חנקתי' יגרוזי ומשני
יגרוזי כי אע"פ כסעתי חטאתי על ישראל לא חנקתי

רש"י

ה' כראשונה ארבעים יום. שנאמר (שמות לב)
ועתה חלעל אל ה' חילי אכפרה בחוזה עלייה נתעכבתי
ארבעים יום ד נמאלד כלים כב"ע באל. שהוא עלה
בשמונה עשר בתמוז של ב' יום נתרלה הקדוש כרוך
הוא לישראל וא"ל למשה (שם לב) פסל לך שני לוחות עשה
עוד מ' יום נמאלד כלים ביוה"כ כ' יום נתרלה הקב"ה
לישראל בשמחת ווא"ל למשה (במדבר יד) סלחתי כדברך לכן
הקב"ה למחילה ולסליחה ומנין שנתרלה כדלן שלם א' שנה'
בארבעים של לוחות אחרונות (דברים י) ואכזי עמדתי בהר

בית יהודה

דס ערשטע מאהל פערציג טעג (שנאמר) ווארום עס שטייט
אין פסוק משה הם נעזאנט (נפתח אהל אל ה' אולי אכפרה)
אויס ווע' איה ארויפגיין צו הקב"ה סאמער וועל איה
קענען אויפגעטען ביי הקב"ה מ' זאל' איה שיינקען די
שפירה (באותה עלייה נתעכבתי ארבעים יום) ביי דעם ארויפגיין
בין איה פארזאמלען געווארען פערציג טעג (נמצאו כלים
ביום) ד' פערציג טעג האבען זיך גענדיגט דעם ניין
אונ צוואנציגסטן טאג אין אב ושרא' ל' בית ב' במחנה
ווארום משה איז ארויפגעגאנגען אויף דעם בארג דעם
אכטצענדיגן טאג אין סמוך, ביי ניין אונ צוואנציג טעג
אין אב, איז פערציג טעג וכו' ביום נתרצה הקב"ה לישראל)
אויבערגעסטן געווארן צו די יודין (ואמר לו משה פסל לך
ארויפגאקן צווייט בריאנטענע מאוילען אונ זאלסט זיין
משה הט' אונ בעסאקאן אונ איז מיט ריא צוויי סאוועלען
געווען אויף דעם בארג נאך ארויפגען מאהל פערציג טעג
גענדיגט יום פפור (בו ביום נתרצה הקב"ה לישראל בשפירה)
יודין מיט פרוי'אקייט וואס לו משה שפחתי כד' ב' ד' אונ
זייערע שפירות וויא די האסט געטען (לך דאקעט ספירה)
תשרי זאל' ויין אויף אייביג יום פפור, אסאך צו פארנעכען
שלא פון וואנען ווייטען מיר אז הקב"ה הט דאמאס' מוח'
געווארען מיט אגאנצע בעויליגונג (שנאמר בארבעים של
לחות האט משה נעזאנט ויגדלי פסדתי ב'ר' פ'מים הראשונים)

שפתי חכמים

ר' אל חלמר בחוזה עליה עלה לקבל לוחות אחרונות ויחד ביום
הכסרים דכא כתיב כסודך בעת היות אחר ה' אלי פסל לך ופירש
רש"י לטוף ארבעים נתרלה לי דכינו לוחות ארבעים הכתיבים כאן
משמע שדמיון לא עלה לקבל לוחות אחרונות לך תשרי דלוחות
ארבעים היינו ארבעים חלומים שעלה להחלל שנאמר וטעה אעלה
ונו' ש' פ'ל בפרשת כי תשא וזה כסחתי כדרימות וס' מוסרם:
לענין חטא העגל וזה דקלמר כתר הכי וזמין על הדברת יומי סכר קבלו עליהם על חטאם וזה
ונכחו כדרי' וזי אספר להם בלא חורה ומלות וכו'. הר"ס. ובעל מחוקי פ' שנה שפרש רש"י שאמר לו למשה סלחתי כדברך חיוט
כדכתיב שכתוב בפרשת שלח לך על הסורגים אלף הוא לבנו של רש"י דכא חקף לינולת מלרים כיו' כחמוז נסעה העגל ושלוחת המרגלים
לא היה אלף עד כ"ט בסיון של שנה שיה עכ"ל וכן נראה שהיא חזרתי וספר לו סלחתי וספר לו וכו': א ע"כ סוגת רש"י על נתינת הלוחות דלא רצוי
דכתיב שם נתרלה הקב"ה לישראל כשמונה וכל שם חלמר

דעת זקנים מבעלי התוספות
על שאמר הרב בספר ואשמים עד שהתנה נתינת שלא יאשמו
שנא' וינחם ה' על הרעה אבל לא חל העון ויכסיו ויחטא
על מחילת העון כי יגרוז' בפני האל הוחתם וישיב ה' אלי
כס בפעם הזאת לחסול העון ששכב כראשונה שלא להשמיד:

ת אל הדיו של ר"ח אלול לא היה אלף לנתינת הלוחות חלל לא
כדלן ולא על כל הדברת יומי סכר קבלו עליהם על חטאם וזה
ונכחו כדרי' וזי אספר להם בלא חורה ומלות וכו'. הר"ס. ובעל מחוקי פ' שנה שפרש רש"י שאמר לו למשה סלחתי כדברך חיוט
כדכתיב שכתוב בפרשת שלח לך על הסורגים אלף הוא לבנו של רש"י דכא חקף לינולת מלרים כיו' כחמוז נסעה העגל ושלוחת המרגלים
לא היה אלף עד כ"ט בסיון של שנה שיה עכ"ל וכן נראה שהיא חזרתי וספר לו סלחתי וספר לו וכו': א ע"כ סוגת רש"י על נתינת הלוחות דלא רצוי
דכתיב שם נתרלה הקב"ה לישראל כשמונה וכל שם חלמר

פירוש לתורה אלהים

האב איך נים נגעסן ימים אונ וואסר האב איך נים
גטרוקען על כל וועגין אלע אייערע זינד אשר חסאם
ווס איר הט גוינדיגט לעשות צו טאן הרע דס בייז
געני אין די אויגן פון גאט להקניסו צו דער צערנין
אים: (יט) כי ירחיק דען איך האב מיה גיפארקטן
כפני האף פר דעם צאין והחקה אונ פאר דעם נרים

צוויי לוחות ואשליבם אונ איך האב זיי גווארפן פון
סיניע בידע הענר ואשדום אונ איך האב צו בראכן
זיי לעניגם פר אייערע אויגין: (יח) ואנחתי אונ איך
בין גיפאלין לפני ה' פר גאט איך האב מתפלל גווען
בראשונה און ווי צום ערשטן ארבעים יום פערציג טעג
וארבעים לילה אונ פערציג נעכט לחם לא אכלתי ביום

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֱלֹהֵי גַם בַּפֶּעַם הַהוּא:
 כ וּבְאַהֲרֹן הַתֹּאנֵף יְהוָה מָאֵד
 לְהַשְׁמִידוֹ וְאַתְּפֹלֵל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן
 בָּעֵת הַהוּא: כ"א וְאֶת-חַטֹּאתֶכֶם
 אֲשֶׁר-עֲשִׂיתֶם אֶת-הַעֲגֹל לְקַחְתִּי
 וְאֲשֶׁרְךָ אֲתוֹ | בְּאֵשׁ וְאַכַּת אֲתוֹ
 מִחוּץ הַיֵּשֶׁב עַד אֲשֶׁר-דָּבַק לְעֹפֹר
 וְאֲשַׁלֵּךְ אֶת-עֹפְרוֹ אֶל-הַנַּחַל הַיָּרֵד

זְכִירָה יי צְרוּתִי אִף
 בְּזִמְנָא הַהוּא: כ' וְעַל
 אַהֲרֹן הוּה רְבִנּוּ מִן קִדְּם
 יי צְחִידָא לְשִׁצְיוֹתֶיהָ
 וְצִלְתִּי אִף עַל אַהֲרֹן
 בְּעֵדְנָא הַהוּא: כ"א וְיָת
 הַזְכִּיתִּיכֶן דִּי עֲבַדְתֶּנוּ יָת
 עֲגֹלָא גִסְמִית וְאַקְדִּית
 יָתָה בְּנוֹרָא וְשִׁפִּית יָתָה
 בְּשׁוּפִינָא יָאֵת עַד דִּי
 הָיָה דִּקִּיק לְעֹפֹר
 דִּרְכִּית יָת עֹפְרָה לְנַחֲלָא
 דִּנְחַת מִן טוֹרָא:
 דְּרֹ"א וְחָא פִּי' מִן נח

בעל המורים

וחמיתו במדבר ולא אכנס לארץ: (כא) לעשר. ב' בנס' אשר דק לעשר. וידק לעשר. הקל לעשר ביאסיהו כשכירס הכנסים והייט דלמירנן
 בית יהודה רש"י

מטע (סה הראשונים בראיין) און ווי די מרששע פערציג טעג
 איז הקב"ה גווען בעויליגס צו ווידן ווארעם עס איז גווען
 פאר דעם עגל (אף אהרנים בראיין) די לעצטע פערציג טעג
 איז אויף הקב"ה געווען בעויליגס צו ווידן (אבאר כשתה
 אקצעסיס היי בנצט) פון דאגען ווייסן מיר אז די מיטעלסטע
 פערציג טעג איז הקב"ה גווען ביז אויף ווידן: (וכ' ונכאדן
 והאנף היו. אויף אהרן איז הקב"ה ביז גווען (לפי שששע
 עגל: (והשמידו. (זה כליו בניס) להשמיד מיינס טעג
 הקב"ה הם געוואלט הרגן די קינדער פון אהרן וכן הוא
 אפרסיונים ויניע פרנס ויניע קינדן פון הויבען, פון חייב, ווערן מיר דס קינד פארלענדונג הייסט השפדה: וואספלי
 גס ביד אהרן. איך האב פאר אהרן אויף געבעטן וואספליה תפילי לכפר סתתו מין תפלה הם נהאליפען הקב"ה ואל אים
 שיינקען העלפט ונחתו שנים ושארו שנים צוויי קינד זענען
 זאנס רש"י (לשן יהוה) פתחן איז שייטש מאהלון (וכא הליך וכלות מולאנע

כימים הראשונים מה הראשונים בראיין אף אחרונים בראיין
 אמור משה חתנעס היו ככנס: (כ) ובאהרן התאנף ה'
 לפי ששטע ב' לכס: להשמידו. זה כליו בניס וכן הוא
 אלו (ענינם כ') ואשמיר פרוי ממעל: ואתפלל גם ד בעד
 אהרן. והועילה תפלה לכפר מזהה ה ומתו שנים ונשאלו
 הכנסים: (כא) מחון. ל' הוה כמו הלך וכלות מולאנע

לחם) ווייל ער הם געפאלט די ווידן און האב געמאכט דעם
 הקב"ה הם געוואלט הרגן די קינדער פון אהרן וכן הוא
 אפרסיונים ויניע פרנס ויניע קינדן פון הויבען, פון חייב, ווערן מיר דס קינד פארלענדונג הייסט השפדה: וואספלי
 גס ביד אהרן. איך האב פאר אהרן אויף געבעטן וואספליה תפילי לכפר סתתו מין תפלה הם נהאליפען הקב"ה ואל אים
 שיינקען העלפט ונחתו שנים ושארו שנים צוויי קינד זענען
 זאנס רש"י (לשן יהוה) פתחן איז שייטש מאהלון (וכא הליך וכלות מולאנע

שפתי חכמים

רעת זקנים מבעלי התוספות

(כא) ואבות אותו מחון. כדי שלא יהנה איש מסנו:
 חסד לא היה עד יוה"כ ונחמתי כלותות מפרש בקרא פסל לך וט'
 והולך לגיש מנסי שנוכל לומר שפסל לך היה סכרס לשי שישאל
 כדן קבלו עליהם על חורב ונחמתי ואלא לחורבם כל ביה נחלס
 ב' פ' אלל לא לפי שטת: ג' דייק מדכתיב להשמידו ולא כתיב
 גופא אלל ודלי דקאי אכנים: ד' ר"ל דנס לרבות הכנים: ה' והוה נרס

ליקושים על התורה

פירוש לתורת אלהים

(כא) ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל וכו'. דער פסוק איז
 שווער צו פרשן. צו וסן זאנס דר פסוק ואת חטאתכם,
 עס דארף גאר שטיין ואת העגל אשר עשיתם. דעם עגל וואס
 איז האב געמאכט האב איך פארברענט, צווייטנס דער עגל
 איז דאך געווען נאך, אז עס וואס אים געלייגט אין פייער
 איז ער צו שטארקען געווארן: צו וואס דס פסוק אים געדארפט
 צושטויסען, דאס דריטע איז ווידן האבען גאר גיט געמאכט
 דעם עגל, אהרן הם געמאכט דעם עגל, גאר אין סדרה תשא
 שטייט דו ווידן האבען געשאכטן קרבנות צום עגל. דאס איז
 אשכירה וואס קוסט אויף איר קהלה, דריבער זאנס משה צו
 דו ווידן ואת חטאתכם איינער וינד ודי קרבנות וואס איז הם
 מקריב געווען מיט דעם עגל, האב איך וויא פארברענט אין
 פייער, און דעם עגל האב איך צושטויסן און צושאלן:

צאנן אשר קצף וואס גאט הם אוף אייך ניצערניגט
 להשמיד צו פר טייליגן אייך וישמע אונ גאט הם צו
 מיר נהערט גם אוף פנעם אין דעם קאל: (כ) ובאהרן
 און אויף אהרן ההנף האב גאט ניצערניגט וייער
 להשמיד צו פאר טייליגן אים ואתפלל אונ איך האב
 ניבעטן גם פאר אהרן און געת והוא אינדינעלביגע
 צייט: (כא) ואת חטאתכם אונ איינערע וינד אשר ווס
 איך הם גמאכט דס עגל לקחתי האב איך גינוסען
 וואשרף אונ איך האב פאר ברענט אים אין פייער
 וכלות אותו אונ איך האב צו שטויסען אים סתיו עס
 איז גוט צו קאלן גיווארן עד אשר ביו עס איז דין
 גווארן ווי שטוב פון דיא ערד ונאשילד אונ איך האב
 דער טייער גידערט פון דעם פארנ אראם:

גווארן ווי שטוב פון דיא ערד ונאשילד אונ איך האב
 דער טייער גידערט פון דעם פארנ אראם: (כב) ובתפלה אונ אין תפלה ופסח. אונ אין מסת

כב וּבְדִלְקָתָא וּבְנִסְתָּא
וּבְקִבְרֵי דְמִשְׁאֵי מְרִזִּין
וְהוּתוּן קָדָם יי: כג וְכִד
שְׁלַח יי יִתְכוּן מִרְבָּם
גִּיָּאָה לְמִי מִרְ סָקוּ
וְאַחֲסִינוּ ית אַרְעָא דִּי
יִהְיִית לְכוּן וּסְרָבְהוּן עַל
גִּזְרֵת מִיִּמְרָא דִּי אֶלְהִבּוֹן
וְלֹא הִימָנְתוּן לָהּ וְלֹא
קִבְּלִיתוּן לְמִי מִרְ ה':
כד מִסְרְבוּ הוּתוּן קָדָם
יִי מִיִּמְרָא דִּידְעִיתִי יִתְכוּן:
כה וְאַשְׁתַּמְחִית קָדָם יי
יִת אַרְבַּעִין יִמְמִין וְיִת
אַרְבַּעִין לִצְלוֹן דִּי
אַשְׁתַּמְחִית אֲרִי אֲמַר יי
לְשַׁעֲרָא יִתְכוּן: כו וְצִלְתִּי
קָדָם יי וְאַמְרִית יי
אַלְהִים לֹא תִחַבֵּל עִמָּךְ

מִן־הָהָר: כב וּבְתַבְעֶרְהָ וּבְמִמָּהּ
וּבְקִבְרֵת הַתְּאוּהַּ מִקְצָפִים הָיִיתָם
אֶת־יְהוָה: כג וּבְשִׁלְחָהּ יְהוָה אֶתְכֶם
מִקְדָּשׁ בְּרִנֵּעַ לֵאמֹר עֲלוּ וְרִשׁוּ אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וּתְמַרְוּ אֶת־
פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הֵאֱמַנְתֶּם לוֹ
וְלֹא שָׁמַעְתֶּם בְּקִלּוֹ: כד מִמְּרִים
הָיִיתֶם עִם־יְהוָה מִיּוֹם־דַּעַתִּי אֶתְכֶם:
כה וְאַתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֶת אַרְבָּעִים
הַיּוֹם וְאֶת־אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר
הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־אָמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד
אֶתְכֶם: כו וְאַתְפַּלֵּל אֶל־יְהוָה וְאָמַר
אֲדֹנִי יְהוָה אֶל־תִּשְׁחַת עִמָּךְ

תולדות אברהם

אם אלהים נכוח לו: ואתנפל עליו

בעל המורים

כע"ג מפרר וורה לרוח: (כד) ממרים הייזם. ספ' מתחיל כח"ס ומקיים
במ"ס לוי' כ"ג מ' שנה שהייתם במדבר ממרים הייזם: (כו) אדוני
יבנה של תשחת. מחלתי עד וכוונתך כשהיית שואל טון התפלה לית
חיבות שמלת הן לפניו וקמע תחלו וכו' כולל ניב שפתיים נוב כתיב:
תחבר לבם כדי שלא יתחלל שם שרי כאן התחלל כן וכור לעדיר וגי'
אבל לאור שיתורב שלשים ואחד סלבים ויחילם את
האין אן ויצאם וירש אחכם מן הארץ שאין כאן חילול השם לאמר לאומות סבלתי יבולה ה' אלא יאמר היום ישראל חטאו לו כפר שסורש בואם
נעבים ואמר כל היום על מה עשה ה' ככה לארץ הואט ומה חרי האין וגי' ואמר על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם וגי' ויתם ה' פלל ארסותם
באף ובחמה ובקצף נחל וישיבם אל ארץ אחרת כיום הזה:

רשב"ם

(כח) ואתנפל לפני ה' את ארבעים וגי' ואתנפל אל ה' ואמר וגי' כי האיש
החכם ישים לב לפת הוצרך לכסול כאן נצילת הארבעים וגי' ויך ויך ויך ויך ויך
לכסול דבר ויזכר דש לבם שכשנפלו לפני ה' יום כך וכך התחלתי
אדם חכם גדולה בא הוריש לישראל שם חסדו חלל חסד גדול כסשה
העל הושיעל תחלו של משה וגי' צלט. אף בארץ ישראל אם נחשא בויילו
לנו תחלו הגבישם. אבר לם לא תחיל לבם תחלו בארץ ישראל כי עזה
מן יאמר הארץ אשר הוצאתנו משם. סבלתי יבולה ה' אלא יאמר היום ישראל חטאו לו כפר שסורש בואם
נעבים ואמר כל היום על מה עשה ה' ככה לארץ הואט ומה חרי האין וגי' ואמר על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם וגי' ויתם ה' פלל ארסותם
באף ובחמה ובקצף נחל וישיבם אל ארץ אחרת כיום הזה:

בית יהודה

שאר ענין: (כה) ואתנפל וגי' ואמר רש"י ואלי הן ענין
האמורים למעלה דאם נענין די ועל פינע פערציג פועג וואס
ששנים אין סקוק ייח וקפן כאן) משה האם דא נאך אקאה
נעשריבן די ועל פינע ולי' שכתב כאן מדר תפלתו ונוייל דא

רש"י

כלע"ז (מחלענד): (כה) ואתנפל וגי'. אלו הן ענינים
האמורים למעלה וכפול כאן לסי שכתוב כאן מדר תפלתו
הם משה נעשריבן דעם פדר פון ויין תפלתו ווס ער קם

דעת וקנים מבעלי התוספות

(כב) ובתבערה. הם חסותאננים דכתיב חתבער כס אש ה'. ובססה דכתיב ויקרא שם הסקם ססה ומריבה על ריב

פירוש לתורת אלהים

ויקברות התאוה אונ אין קברות התאוה סקציפס קמ
איר אויך דער צערינגט נאמ: (כב) וישלית אונ אז
נאמ קמ אויך גישקמ סקדש פרינג פון קדש פרינג
לאמר צו אנגיין עלו גייס אוף אונ ורשק דאם לאמר
אשר ווס אויך האב צו אויך גנעבן וספרי האמ איר
וויירגישקעניגט את פי אוף די ביידי פון אייער נאמ
ולא האמקמס אונ איר האמ גיט גוואלט גלייבן אין
אם ולא שפעקמס אונ איר קמ גיט גוואלט הערן ויין
קול: (כד) ספרים וויידערשפעניגער הייזם וייס איר

וַיַּחֲלֹתֶךָ אֱשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְךָ אֲשֶׁר-
 הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֹזֶקָה: כִּי זָכַר
 לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב
 אֲלֵ-תַפְּן אֲלֵ-קִשִׁי הָעַם הַזֶּה וְאֵלֵ-
 רִשְׁעוֹ וְאֵלֵ-חַטָּאתוֹ: כח פֶּן־יֹאמְרוּ
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי
 יִכָּלֵת יְהוָה לְהֵבִיאָם אֶל־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם וּמִשְׁנֵאתוֹ אוֹתָם
 הוֹצִיאָם לְהַמְתָּם בְּמִדְבָּר: כט וְהֵם
 עִמָּךְ וַיַּחֲלֹתֶךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכַחֲךָ
 הַגָּדֹל וּבִזְרָעֶךָ הַנְּטִיחָה: פ רַבִּיעִי
 יֵא בָעֵת הַהוּא אָמַר יְהוָה אֵלֵי פֶסֶל־

ואחמנך די פרקתא
 ב ת ק פ ד די אפקתא
 ממצרים בידא תקפא:
 כי אדבר ל עב די
 לאברהם ליצחק וליעקב
 לא תהפני לקשיות
 עמא תני ודחוביהון
 ולחמאיהון: כח פני
 יאמרו די ארעא די
 אפקתא מתמן מדלית
 יוכלא די לאעלותהון
 לארעא די מליל להון
 ומדמני יתהון אפקון
 לקטלותהון במדברא:
 כט ואנו עמך ואחמנך
 די אפקתא בחיך רבא
 ובזרעך מרמא:
 א בעדנא ההיא אמר
 יי לי פסל לק תרין ריחי

תו"א מלי יטול סג

רש"י

שנאמר ה' אלהים אל תשחת עמך וכו': (ה) בעת ההיא.
 לסוף מ' יום נתרלה לי ואמר לי פסל לק וזה"ל ונעשת ארון

בית יהודא
 געזאנט אין זיין תפלה (שנאמר) ויזא עס ששים אין פסוק
 משה קם געזאנט צו הקב"ה די אלהים אל תשחת עמך וכו':
 (א) ונעשת ההוא. משה האט געזאנט (לסוף ארבעים יום
 געווארן צו מיר וואס די פסל לק) און הקב"ה האט געזאנט
 (וואס די פסל לק) ונעשת ההוא. נאכדעם קם הקב"ה געזאנט צו מיר
 דעת וקנים מבעלי התומפות
 בני ישראל ועל נסותם. ובקברת התאווה שנתאר לאלו: (כח) ומשנאו אותם. כלומר אי שטא לא היה ברשות ליתן להם
 הארץ אלא פתח אותם בדברים עד שהוציאם ממצרים והרגם כי שונא היה אותם כד"א תנה מפתיה והולכתיה המסכר והמסית
 במא. ובשלשן תלמוד. יש ואין הרבה שרן במקום או כמו חלץ ועשה מאמר ביכסוד שר"ל אי עשה בה מאמר: (כט) והם
 עמך ותחלתך. לפי שהוציאם הקב"ה מכללו שאמר למשה כי שחת עמך היצרך לומר לו הם עמך ותחלתך: (א) בעת ההיא.
 אחר שמחל להם הקב"ה אמר לו פסל לק שלא יאמרו והירעם עליך לומר המסדות' דבר נוסד שורה הלוותה אשר שברת
 וז"ל לכל וכן ועת כל תפן עת היה שישתברו הלוותה ועת היה שיעשו אחרים וזהו פסל לק. ד"א שהוא המסלות שלך
 ומהיכן פסל פליגי ביה ר' לוי' תנן חר אמר סתות כסא הכבוד וזה אמר סתות אהלו היה מחצב משם חצב לו שני

פירוש לתורת אלהים

אָרְבִּימִייל אֲשֶׁר פָּדִיתָ וּסְדוּ דוּ הָאָסֶם אוֹס גִּלְיִיט בְּגִדְךָ
 מִיט דִּיין גִּרְוֹסִקִיט אֲשֶׁר וּסְדוּ דוּ הָאָסֶם אוֹס גִּלְיִיט
 זיי ממצרים פון מצרים ביד חזקה מיט דיין שטארקע
 מאכט: (כו) וְזָכַר לַעֲבָדֶיךָ צו דייעק קענקט לאברהם
 צו אברהם ליצחק וליעקב צו יצחק און צו יעקב אל
 תפן קער דייך גיט אל קשי צום הארם אקען פון דעם
 פאלק ואל רשעי און צו זיין שרעכטם ואל חטאתי און
 צו זיין זינד: (כח) פֶּן־יֹאמְרוּ יִמְרִי וְעֵלְךָ זָנְנוּ הָאָרֶץ
 די ויעקם פון דעם לאנד אש וס דו האסט אונז

משלי

(א) פסל לק תו'. דער ילקוט שרייבט למשל איינער קם
 גענומן אנווייב און זיא קם מונה נוען. קם דר מאן
 זיא ארויסגעטריבען, נאכדעם קם זיא אים אייבערבעטן,
 און קם און צו איר גוט געווארן. קם איר גוטער קרייג

בחמיה
 געזאנט צום מאן, נעם דיין צוויי צוריק מיט דעם געזיגן
 כבוד און ויא דו האסט מיט איר תהנה נעהאט, קם דר
 מאן געזאנט צום גוטען קרייג, אז איך וועל זיא צוריק
 נעמן מיט און אבדור ויא זיא קם תהנה נעהאט, קעלן
 אלע

לך שני לוחות אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ: ואתב על הלחות את הדברים אשר היו על הלחות הראשנים אשר שברת ושמתם בארון: ואעש ארון עצי שטים

אבניא פקדמאי ופק פקדמי לטורא ותעבד לך ארוןא דאעא: ואתב על הלחות את הדברים אשר היו על הלחות הראשנים אשר שברת ושמתם בארוןא דאעא

תולדות אהרן

והיה לך יוסף בן עב מנחם סח: אהר: ברת מנחם: ט: וישראל: ס: וישראל: ס:

רשי

ואני עשיתי ארון תחלה שכסאכאוב והלוחות בידי היכן אהסם ולא זה הוא הארון שעשה כללאל שהיו משכן לא תעסקן בו עד לאחר יום הכפורים כי כדחתו מן הכר לזה להס על מלכות המשכן וכללאל עשה משכן תחלה ואלח"כ ארון וכלים מלא זה ארון אחר היה וזהו שה' יולא עמסה למלחמה וזולתו

בית יהודה

דו זא"ס מאכן אפאסן ונא"י גשירי ארון תחלה אונ איך האב געמאכט דעם קאסען פריער (שלישטאט והלוחות כד' היכן אהסם) ווארומ אז איך וועל קומען אונ איך וועל האסן די לוחות אין האסם אונ איך וועל גיט האבן דעם קאסען וואו וועל איך לייגן די לוחות: דריבער האב איך דעם קאסען געמאכט פריער, נאנט רשי"ו (ולא זה הוא הארון שגעה בצאל) דס איז נישט דער קאסען ווס בצאל"ה ווארומ דעם מושן האט מען אנגעהויבן מאכן נאך יום כפור (כי כדחתו מן הכר זהו דער צנה להס על מלכות המשכן) ווארומ נאכדעם וויא משה איז אראפגעקומען פון בארג נאך יום כפור האט ער געזאגט מען דאס מאכען דעם מושן (ובצאל עשה מושן תחלה ואחר כך ארון וכלים) אונ בצאל"ה האט געמאכט פריער דעם מושן נאכדעם דעם ארון ביז דא פליס, איז דאך דער ארון געמאכט געווארן נאך סוכות, אונ משה האט געמאכט א ארון פאר ראש חדש אייר (ונמצא זה ארון אחר היה) איז דאך דער ארון פון משה געווען איין אנדער ארון נידע שיהא יצא עהם למסעך) אונ דער ארון פון משה פלעגט גיין מיט וויין אין מלחמה וואוה' שיהא בצאל"ה לא יצא למסעך) אונ דער ארון וואס בצאל"ה שפתי חכמים

הט גימאכט (שהיו מושן לא תעסקו בו עד לאחר יום הכפורים) ווארומ דעם מושן האט מען אנגעהויבן מאכן נאך יום כפור (כי כדחתו מן הכר זהו דער צנה להס על מלכות המשכן) ווארומ נאכדעם וויא משה איז אראפגעקומען פון בארג נאך יום כפור האט ער געזאגט מען דאס מאכען דעם מושן (ובצאל עשה מושן תחלה ואחר כך ארון וכלים) אונ בצאל"ה האט געמאכט פריער דעם מושן נאכדעם דעם ארון ביז דא פליס, איז דאך דער ארון געמאכט געווארן נאך סוכות, אונ משה האט געמאכט א ארון פאר ראש חדש אייר (ונמצא זה ארון אחר היה) איז דאך דער ארון פון משה געווען איין אנדער ארון נידע שיהא יצא עהם למסעך) אונ דער ארון פון משה פלעגט גיין מיט וויין אין מלחמה וואוה' שיהא בצאל"ה לא יצא למסעך) אונ דער ארון וואס בצאל"ה שפתי חכמים

כסאכאוב וזולתו לא תעסקו בו עד לאחר יום הכפורים

לוחות וגסלו חסלות ומשם העשר משה שהיו של מפרטין וזשה ריו גילוי והב אלו הלוחות וכידן היו הדברות חסמה כל לוח אחד והכשה על לוח אחד. דא פסל לך שאני עשה איהך בלך ואתה פסל כל מה שתרצה: וזלה אלי הורה ועשית לך ארון עץ: ומשה לא עשה כן שנא' ואעש ארון עץ קודם: (ב) ושמתם בארון. שבו היו תמיר מנחין שכרי לוחות ואתם היו מוליכין למלחמה כדהניא בספרי ברת ה' נוסע לפניכם זה שורצא עמכם במחנות והא היה ארון עץ שגעה משה בעליותו לסני ובהחלה שם בו שכרי לוחות גם לוחות אחרות כדכתיב ואשים את הלוחות בארון אשר עשיתי עד שגעה ארון של זה שגעה בצלאל וכשגעה נתנו בו לוחות אחרות שנא' ונתת אל הארון את הדעות אשר אתן לך. ואותו שגעה בצלאל לא היו רגילין להוליך למלחמה כדכתיב במלחמת שילה מי יצילנו מיד האלמים הארורים האלה כל לא היתה כזאת במסל שלשום שלא היו רגילים להוליך ויש לך שגעה הארון ועל הארון שגעה בצלאל הוא שאמרו רבותני כל וכן שארון רשני: שלא במקום אחרין ישראל בתשמיש המפה והא דכתיב נבי אוריה שאמר הארון וישראל חתנים בסוכות ואני אלך לשכב עם אשרי: משמע דמסמיר על עצמי היה אבל האחרים מותרים בתשמיש המפה היינו בארון של עץ שגעה משה שהיו מוליכין במלחמה וזה שהיה במלחמה יהושע שהלך עמם על פי הדבור היה. והא דאמר' בשלה פ"ק דכבא בתרא מלמד שלוחות רשני לוחות מתמים בארון ומשם התם דהיינו בארון שגעה בצלאל היינו בבנין שהיה מנוח עדי עד. ובירושלמי איכא פלוגתא ים אמרים ארון אחד היה ויש אמרים שתי ארונות:

פירוש תולדות אלהים

(ב) ואתב אונ איך וועל שרייבן על הלוחות אונ די לוחות את הרקבים די ביידי אשר וואס זענען גיווען על הלוחות אונ די ערשטע לוחות אשר שבת וואס דו האסט צו בראכן וישפסם אונ דו זאלסט גי מאן בארון אין דעם ארון: (ג) ואעש אונ איך האב גמאכט ארון איין ארון פון מענן האלץ ואפסלו אונ איך האב

אין הקב"ה צו מיר איבער גיבעטן גיווארען אונ דס צו מיר געזאגט פסל לך האב אויס צו דיר שני לוחות צוויי שטיינערע לוחות כראשנים און ווי די ערשטע זענן גיווען זגלה אונ גיי ארום צו מיר ההרה אויף דעם בארג וישית אונ דו זאלסט צו דיר קאכען ארון עץ איין ארון פון האלץ (פ"ה ר"י):

משלי

אזע מנחשן פרעגן ווענען דעם פיר ווס איז דר פכוד: וועט צו זיי בעוואסט ווערן: אז ויא הם קונת געווען אונ קאב ויא ארויסגעצויגן: אונ געט ויא צוריק וועט דאך גיט שוין ויין פאר איר. דריבער איז געקער איך זאל ויא צוריקגען שטיי וועט מען נאר גיט וויסען. דס זעלבדיגע איז געווען ביי די לוחות, משה האט געזעען ביי הקב"ה ער זאל געבן די אייגענע לוחות מיט אונ אפבויר ווי ער האט געזען די ערשטע לוחות. דס הקב"ה געזאגט צו משה: אז איך וועל געבען די לוחות מיט אונ אפבויר וויא איך

האב געזען די ערשטע לוחות. וועלן די פערקער פרעגן וואו זענן די ערשטע לוחות? וועט צו זיי בעוואסט ווערן אז די וויין האבען געריינט עבודה זרה, אונ די ערשטע לוחות האט מען צוגעראקען. וועט גיט ויין שוין פאר די וידן. דריבער איז געקער געט זאל ויא שטיי. דאס פערקער זאלען גיט וויסען אז איך גיט ויא גיט לוחות. דריבער האט הקב"ה געזאגט פסל לך. זאלסט אייגנעקען גיט קאכען צוויי דיי, עס זאל קיינער וויסען נאר דו:

וּפְסִילֵי תְרִין לִיחִי
 אֲבִנָּי פְקֻדָּמַי וּפְקִית
 לְמוֹרָא וְתִרִין לִיחִי
 בִּידִי: וְכָתַב עַל לוחִי
 כְּכֻתָּב קֻדְמָא ית
 עֲשָׂא פְתָמַי דִּי מְלִי
 יי עֲמֻכּוֹן בְּמוֹרָא מְגוֹ
 אֲשֵׁתָא בְּיוֹמָא דְקִהְלָא
 וְיִהְיֶה בְּיוֹמֵי יי דִּי
 וְאֶתְפְּנִיתִי וְנִחַתִּיתִי מִן
 מוֹרָא וְשִׁנִּיתִי ית לִיחִי
 בְּאֵרוֹנָא דִּי עֲבָדִית וְהוּ
 תִּפֵּן כְּמָא דִּי פְקֻדֵּי יי:
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁלוּ

שטין ופסילת תרין ליחי
 אבניא פקדמאי ופקית
 למורא ותירין ליחי
 בידי: וכתב על לוחי
 ככתב קדמא ית
 עשא פתמאי די מלי
 יי עמכון במורא מגו
 אשתא ביומא דקהלא
 ויהיה ביומי יי די
 ואתפניתי ונחתיתי מן
 מורא ושניתי ית ליחי
 בארונא די עבדית והו
 תפן כמא די פקדי יי:
 ובני ישראל נשלו

רשב"ם

(ו) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקב וגו'. ובי חמורא לי אחא אסר
 ואחלל נס כד אהרן כהן הוא בחלול הרבנים וחלל אנו יודעים שאהרן
 סת ואיכ סת הויילת תפלת. אפר לום סשה לא בחולת הרבנים סת
 במעשה העל אלא בפיך הרבנים סת כד הרב בינו וכן כשנשכח סבירות
 יעקב והלכי משם עד הר הרשע סת אהרן ולא כמשה העל יעקב אומר
 פסוקו שהרי אין כתיב כאן ובני ישראל נסעו מבארות ולא כתיב ויחנו

בית יהודא

הס נעמאכס אין נוס נעמאנען מיט די יודין אין סלחמה
 (אלא בימי גל) נאר אין די צייט פון עליי קטען נענומען
 איין מאהל דעם ארון פון בצלאל אין די סלחמה ונענשו
 גלי ונשקה) יעקב די יודין פו דעם נעשטראפס נעווארן אונ
 ישרא. נסעו מבארות בני יעקב. מוסרה. פנענס רש"י (פה)
 ענין זה לבאן ווי קומט דער פסקין צו פריערדיגע דעציאציענ

דעת זקנים סבעלי התוספות

(ו) ובני ישראל נסעו מבארות. לוי הפשט מוסרה אינו מוסרת דמסעי בארות יעקב אינו יעקב וכו' בארות ומוסרה היה הר
 החר ושם סת אהרן וה"ל דקרא ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקב ללכת למוסרה ופנעו בחר ההר ושם סת אהרן:

ליקוטי מרדכי

(ו) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקב וגו'. דר בעל המורים
 שרייבם דריבער דעמאנס דער פסוק דס שטארקן פון אהרן
 נאך דס צוברעכונג פון די לוחות. צו זאגן אינו, דס שטארקן
 פון אצוריק אין גליון וויא די לוחות זענן צובראכען געווארן,
 און אז אפמיר חכם שטארקס דארפן אלע ריידן די קליידער,
 אז וויא אייף אסר תורה וס אין אפארבעטן געווארן, משה
 האט געזאגט איך האב געזאגן די לוחות אין אקאספן, נאכדעם
 זאגט משה שם פת אהרן, דארשטן איז אהרן געשטארבען,
 צו זענען אונ ווען אסר תורה וקערס אלס און קען נישט
 לייגען אין איר זאל קען צו משה, וויא דס געאלטן דיין תפלה
 פון אפמיר חכם, דער רשב"ם זאגט דריבער שטייט דא
 דערמאנט דאס שטארקן פון אהרן זענען דיא דערמאנט פון
 גלי, ווייל משה האט געזאגט איך האב געברענגט פאר אהרן,
 וועגען דיא זיידן זאל קען צו משה, וויא דס געאלטן דיין תפלה
 אהרן איז דאך געשטארבען. דריבער דס משה געזאגט צו דיא
 יודין דער עגל איז געמאכט געווארען באלד וויא איר זענט
 ארויסגעזאגטן פון ספרים, אין דרייא חדשים שפעטער. און
 אהרן איז געשטארבען ווען איר דס געצויגן פון בארות בני יעקב
 צום מוסרה, דאס איז פערציג יאר שפעטער, האט מין תפלה
 געהאלטען ער זאל זענען נאך פערציג יאר, און מין אהרן
 דאס איז אייף אפמיר חכם פאר אהרן:

בעל המורים

(ו) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקב מוסרה שם נות אהרן.
 כד מייחס אהרן לשבירת הלוחות וזמר לך קשה מיתת הלדקים
 כשבירת הלוחות ונס ח"ס שמת הכל נעשין קרובין שלדין לירוש

רש"י

טעשה כללל לא יחל למלחמה חלל כימי עלי ונעטעו עלי
 ונעשה: (ו) ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקב
 מוסרה. מה ענין זה לכלא ועוולתי מבארות בני יעקב נסעו

דר ארון איז געפאנגען געווארן צו די פלשטים: (ו) ובני
 ענין זה לבאן ווי קומט דער פסקין צו פריערדיגע דעציאציענ

דעת זקנים

(ו) ובני ישראל נסעו מבארות. לוי הפשט מוסרה אינו מוסרת דמסעי בארות יעקב אינו יעקב וכו' בארות ומוסרה היה הר
 החר ושם סת אהרן וה"ל דקרא ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקב ללכת למוסרה ופנעו בחר ההר ושם סת אהרן:

פירוש לתורת אלהים

אוס גיהאקס שני לוחות צווייא שטיינערעך לוחות
 פראשטיגס אזו וויא דיא ערשטע זאל און אייף בין
 ארוף גינאנען הרה אויף דעם פארג וישני הלוחות
 אונ דיא צוויי לוחות גדי זענען גיווען אין מייגע
 הענד: (ד) וכתיב אונ ער דס גישריבען על הלוחות
 אויף די לוחות ככתב אזו ווי דס ערשטע נשריפט
 איז גיווען את עשרת די עשרת הדברות אשר דבר
 נוס גאט דס גירעט צו אייף אויף דעם פארג מחד
 האש פון צווישן דעם פייגער אין דעם מאג פון דעם
 איין זאמלונג נחנס יי אונ גאט דס וויא גיגענען
 אלי צו מיר: (ה) ואפן אונ איך האב מיה גיקערט
 נאיד אונ איך האב אראפ גיניערט פו הדי פון
 דעם פארג ואשים אונ איך האב גימאן את הלוחות
 די לוחות פארין אין דעם ארון אשר עשיתי נוס אייף
 האב גימאכט ויהי שם אונ יי זענן דארשן גיווען
 פאשר צוני יי ווי גאט האט מיר גיבאפען: (ו) ובני
 אלעזר איז געווארען אפון גדול. דאס איז אייף אפמיר חכם פאר אהרן:

מבארות בני יעקן
למסרה תפן מית אהרן
ואתקבר תפן ושמם
אלעזר ברה תחותיה:
מתפן נסלו לגדגד
ומן גדגד למכת ארעא
נגדן גחלון דמיון:
ה בעדנא התיא אפרש

ת"א בעת היום ספרים נד היום נ:

נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם
מת אהרן ויקבר שם ויכהן אלעזר
בנו תחתיו: משם נסעו הגדגדה
ומן הגדגדה ימכתה ארץ נחלי
מים: בעת ההוא הבדיל יהוה

רשב"ם

בצורה. ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן שאלו מוסרה. או כלל לדרך
זו מבארות בני יעקן נסבאו ממוסרה ורבותיו דרשו כשינו הסקרא מה שדרשו:
(ח) בעת ההוא הבדיל ה' את שבט הלוי. בעת של פשטה הגלל שמצאו תן
כדכתיב ויאספו אליו כל בני לוי: ולברך בשבו. הכהנים לישראל:

כמו לומר של מ' שנה היתה הנאר עומה: (ח) בעת ההוא הבדיל

בית יהודה

האבנן דען ידיו געצויגן פון בארות בני יעקן צו מוסרה
עקלא סמסרה בא לבני יעקן פון מוסרה און מען געקומן
צו בני יעקן (שגאבר) נויא גס שטייט אין פסוק ואין סדרה
מקצו ונסעו ממוסרות. ידיו האבנן געצויגן פון מוסרות
בני יעקן (יעיד) נאך אפראמע וס' מת אהרן) דארשטען
און אהרן געשטארבן (נהלא ברה הקר סת) אהרן און דאך
געשטארבן אויף דעם הר הקר (אז וזש"ב ותקצא שמונה
מסעות ממוסרות הר הקר) אז די נועטע צייטן נעמטן זעהן
פון מוסרות בני צום הר הקר און דא אכס ארשער ווא
ידיו האבן געצויגן (אזא אף ו' סן התיקתה) נאר דאס און
אויף פון דעם מוסר נואם משה קס געזאגט צו דיא ידיו
ועיד גשיתם וזאת) נאך דס קס איר געזאגט (גשיתם אהרן
ברה הקר לסוף ארבעים שנות) אין שגדע פערציגסטן יאהר
זען אהרן און געשטארבן אויף דעם הר הקר (נעשקע עגני
בבור) און די וואלקינס וואס זען געזען ארום אייך זענען
אונגעזאגטע (נראים) גסס מסתקת סוף עדר) האט איר
מורא געהאט פאר דיא מלכה פון סוף עדר (ונתתם ראש עדר)
אזא צייטן און איר קס געוואלט גיין און מצרים (ונתתם)
צוהנענען שר בני יעקן) ביי בני יעקן (ומשם למסרה) פון בני
דארשטען האבן די אונס מיט אייך געהאט אסל'הקס (והקט)
קס געהרג'ט פון דיא אונס (עד שחתירו אתכם בדרך חורבתם)
זענע נוס איר קס אייך געוואלט קערען צו מצרים (ומשם)
געזאגטען צוא חור הקרד: (ו) וסן תגדלנה וגו'. ויבאסרה
מוסרה קס איר געמאכט אנדויסן מרויגער אויף דס שטארבן פון אהרן,
אויף די מלכה נהרג'ט גסס בלאי מת' (שם) גס און בייא אייך
התיקתה ו' לשיביר הלחות) און משה קס געזאגט דעם מוסר
דיא לחות (לומר שגשה מיתקן של צדיקים לגבי הקב"ה ביום
אצדוקי שטארבט און ביי הקב"ה און אצער ווי גס און געזען דעם סאג
לחור'הקס שגששה לו מה שאמר נתנה ראש לשר'ש סגני ביום
עד און ביי סר דס ווי האבן געזאגט מיר נעמען אויף אונז
און דר טאג זען ווי האבן דס געזאגט און ביי משה געזען
ענ': (ח) ובעת ההוא הבדיל ה' (ומסב זענען נראים) דס גיהעזר
צו די פרעדרעק פסוקים: ובעת ההוא.

דעת זקנים

דעת זקנים מבעלי התוספות
(ח) בעת ההוא. פי' כשנעשה הענין שפי' ליל הבדיל ה'
את שבט הלוי לשמשו מפני שלא היו במעשה הענין ושה'
והכהנים הלויים בני צדוק אשר שטרו את משמרת מקדשי
אליהם
אין גווארן אפלה גדול תחתיו אוף ויין ארם (פי' תינן):
(ו) משם פון דארשטען נסעו האבנן ווי געצויגן צו
גדגדה און פון גודגדה ימכתה צוא ימכתה ארץ
אין לאנד נחלי פייקען מים מיט וואסער (פי' תינן):

את-שבת-הלוי לשאת את-ארון
 ברית-יהוה לעמד לפני יהוה
 לשרתו ולכרך בשמו עד-היום הזה
 על-כן לא-היה ללוי חלק ונחלה
 עם-אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר
 דבר-יהוה אלהיך לוי ואנכי עמדת
 בך בימים הראשנים ארבעים-יום

יית שבטא דלוי למשל
 ית ארון קמא דוי
 למי קמא דוי
 לשמשותה ולכרך בא
 בשמה עד יומא הדן
 על כן לא היה ללוי
 חלק ואחיו הוא
 אחותי מתן דיחב לה
 יי אנון אחסנתה כמא
 די מליץ יי אלהה לה
 י ואנא הוותי קאם
 במורא פיומן קדמאין

ת"א וברוך שמעיה בן סוסיס לט זכרים יז ערכין יז : ולכוי מנחם כח :

בית יהודא

רש"י

משה הם געזאנט צו די יודין (ובשנה הראשונה לצאתם
 מצרים) אין דעם ערשטן וואהר ווי איר זענט ארוםגעגאנגען
 פון מצרים (והעצם בעגל) אונ איר הם געהאט אפגעזען צו
 זאגן אויף דעם ערד דס איז איינער גאט (ובני בני לא שנו)
 אונ דר שבת לוי הם קיין פנינה געהאט והבדילם הקסים קסם
 דאמאליס הם הקב"ה אפגעשיידט דעם שבת לוי פון אייך
 וקסם מקרא וזה חזרת בני יעקב אונ ער הם געשריבען דעם
 פסוק לעבן דס צויריק קערן וס די יודין האבן צויריק געקערט
 פון מפרה צו בני יעקב (ויפרי) צו זאגן ושאף בנה לא שני בה
 בני לוי אפילו אין דר זאך פון מלחמת ערב האבען אויך
 די לויים קיין פנעה געהאט צו מורא האבן פון די מלחמה
 געייבונג אין הקב"ה אז ער וועט זיי העלפן : ולשאת את
 דעם דעם די קשרת ולכרך בשמו (הפסוקים) די פלגים זאגן
 אונ צו בענטשן די יודין מיט זיין נאמען (והוא נשאת פנים)
 דס מיינט מען רוקנן : (א) וכל כן לא היה ללוי חלק. דריבער
 געבונדע (בזבח) ווייל זיי זענען אפגעשיידט געווארן צו דינען
 צייט צו אקערען אונ צוויי : (א) וה' הוא נחלתו. (עמר פס)
 געשימטע בעזונג פון הקב"ה. די תרומה אונ מצאש
 דא לויים קשר : (א) ואנכי עמדת בך צו : געשטאנן אויף צו
 פון הקב"ה די געזעט צוהית וועלן שלא פירש למלה פכה

בעת ההוא. בשנה הראשונה ללאתם ממזרים ועמים
 בעגל ובני לוי לא טעו הכדילם ח המקום מכס ומכר מקרא
 זה לחות בני יעקב למר שאף כו לא טעו בה בני לוי אלא
 עמדו בלחונם: לשאת את ארון. מ הלויס לעמוד לפני
 ה לשרתו ולכרך בשמו. הכהנים וכו' נשאת פנים :
 (ט) על כן לא היה ללוי חלק. לפי שהוכלו לעבודת
 מזבח י וזקין פוין לחוד ולורע : ה' הוא נחלתו.
 מוטל פס כ מוזמן מביה המלך : (י) ואנכי עמדת ברה.
 לקבל הלוות האחרונות ולפי שלא פיר למעל כמה עמד בכה
 בעלי' לחרונה זו מור והתחיל בה : כימים הראשונים.

ואנא עמדי באינתם) קאר זיי זענען געברייבען ביי איינער
 הארון. (עלויס) די לויים זאגן פראגען דעם ארון : וצביו
 שטיין פון הקב"ה אים צו בעדיקן. צו מקריב זיין קרבנות
 דס מיינט מען רוקנן : (א) וכל כן לא היה ללוי חלק. דריבער
 געבונדע (בזבח) ווייל זיי זענען אפגעשיידט געווארן צו דינען
 צייט צו אקערען אונ צוויי : (א) וה' הוא נחלתו. (עמר פס)
 געשימטע בעזונג פון הקב"ה. די תרומה אונ מצאש
 דא לויים קשר : (א) ואנכי עמדת בך צו : געשטאנן אויף צו
 פון הקב"ה די געזעט צוהית וועלן שלא פירש למלה פכה

דעה זקנים מבעלי התוספות

בתשת בני ישראל פגלי וגו' חסד יקרוה אלי לשרתני. ועל
 כן כשחבר הקב"ה לחלוק לשרתו לא היה ללוי חלק ונחלה
 עם אחיו כדי שלא יעסקו בשום דבר כי אם בעבודת הקסם
 ולי' תימא איכ במה יתפרנסו ח' הוא נחלתו שצוה את ישראל
 לחלוש ולחודש ולקצור בשבילם לתת להם משכר כרן וחירוש
 ויצהר וערים לשבת : (י) ואנכי עמדת ברה. לקבל לוחות
 אחרות ולחברות בתחנותם לפני הקב"ה שישחול הזון לגמרי
 וישפז אלי גם בעמם ההוא ומחל לגמרי וביים רבסרים ח'
 שאמר מלחתי כדברך ולכך תוקבם אחרי יום להיות לסחיה
 ולכפורה. לישראל כי מהא עושלים יום יש מסקן תורה עד
 יום הקפורים כיצד בששה בסיון נתנה התורה כשבעה עלה
 לקבל לוחות הראשנים והיה לו לשרת מ' יום בלא אחרי יום

מקח ז' משכח ממוסרם לכה הכר מפורס כרים פ' אלה מחיי :
 ח וזה דכתיב הכדיל וגו' והא עניין לא כדיל עד שנה שיה מסתקים
 המסקן לל הכדיל הקב"ה כחשכסה וע"כ אחס לכה לרש כן מחדש
 אחרי כן ולכוי עמדות ככה יקלי: כמי אכעתה הדיא שיה שנה
 ראשונה והוא אחר כעגל וזהו נחלת מה שלא פירש הק"ל סכד
 ככתיב כמורס : מ רללח דכנסוק הכדיל וגו' משעת דלויס גס כן
 מוכרין חס ח' לט לא נחלת חס הארון היינו חלוש לעמדת לוי' פ'
 ולשרתו ולכרך בשמו כמיס כמיס : למור לא מלד שנתקדו להיות
 משרת. עליון כעטן מן הקדל לחדסה חלו לחרכות שנתס ולא
 למעטס : כן וסס התרומה ומעשיות ויהי מלחם פ' ה' הוא נחלתו הוא

שפתי חכמים

חקת ז' משכח ממוסרם לכה הכר מפורס כרים פ' אלה מחיי :
 ח וזה דכתיב הכדיל וגו' והא עניין לא כדיל עד שנה שיה מסתקים
 המסקן לל הכדיל הקב"ה כחשכסה וע"כ אחס לכה לרש כן מחדש
 אחרי כן ולכוי עמדות ככה יקלי: כמי אכעתה הדיא שיה שנה
 ראשונה והוא אחר כעגל וזהו נחלת מה שלא פירש הק"ל סכד
 ככתיב כמורס : מ רללח דכנסוק הכדיל וגו' משעת דלויס גס כן
 מוכרין חס ח' לט לא נחלת חס הארון היינו חלוש לעמדת לוי' פ'
 ולשרתו ולכרך בשמו כמיס כמיס : למור לא מלד שנתקדו להיות
 משרת. עליון כעטן מן הקדל לחדסה חלו לחרכות שנתס ולא
 למעטס : כן וסס התרומה ומעשיות ויהי מלחם פ' ה' הוא נחלתו הוא

פירוש לתורת אלהים
 (ח) געת תהיה אין די צייט הכדיל יי האט גאט אפ
 גישיירי אה דעם שבת לוי לשאת צו מראנן את ארון
 דעם ארון ברה יי וואס אין אים איז קאמס לוחות
 לעביר צו שטיין לפני יי פון גאט לשרתו צו באדינען
 אים ולכרך בשמו אונ צו בענטשן די ישראל מיט
 דעם נאמן פון גאט ב"ה עד ביו דעם היינטיגן טאג:
 (ט) על כן דרוב ווייל שבת לוי זענען אפ גישייר

אונקלזום

אֲרָבָעִין יָמִין וְאַרְבָּעִין
לַיָּמִין וְקִבְלָהּ יְיָ צִדְתִּי
אֵף בְּזִמְנָה הַהוּא לֹא
אָבִי יְיָ חֲבֻלֹתָהָ :
יְיָ וְאָמַר יְיָ לִי קוֹם זִיל
לְמַטּוֹל קִדְם עֲמָא וְיַעֲלֶה
וְיִרְתֵּן יְת אֲרַעָא דִּי
קִימִית לְאַבְתְּהוֹן לְכַפֵּן
לְהוֹן : יֵה וְכַעַן יִשְׂרָאֵל
בַּעַל הַמּוֹרִים

[illegible]

רש"י

[illegible]

דעת וזנים מבצלי החוספנות

שהיא יום שלשים כאב שלעולם אנו עושין ר"ת שני ימים ויום ראשון הרי מחשבתו בראש חודש אלו ושתה שני ארבעים יום
 שגא' ואנו נסמרת' בהר כימים הראשונים ישלבו בימים הפעורים כיצד יום אחד מאכ' ויום סאקולו היה שלשים ונשתה מחשבו
 היה מ' וראש יום הפעורים ואספר לו באותו יום סמלתו בדבריו וקצת ירד ונבעה עשר בתמוז לו אותה שנה בתמיש' בשבת
 היה שהיה לעולם סמך ויום בתמוז באין ביום אחד ובספר' ה' עקיבא סמך דמסך שבו יצאו ישראל מפצרים חמישי' בכשת
 היה ואכ' נמצא שלוחות הראשונות באו ביום' בשבת כשבעה עשר בתמוז א"ר ר"ה בשבת היה לס' א"ר ב"ש ש"י ואכ' יום
 הפעורים ביום ח' והלוחות האחרונות באו ביום' בשבת כשבעה עשר בתמוז א"ר ר"ה בשבת היה לס' א"ר ב"ש ש"י ואכ' יום
 ביום שני ויום חמישי והיו דרשו ה' בתמוז באין מ' מצאו שהם י' קריאת התורה אלו ירד יושבין שסוף שנהא' בשמיע
 התורה באין לדון. והיו כבוד שור נתן מיטן לרוב בדרת השופים עמית' כי בשני יום הללו מול צדק סמכ' (בשמי' בשני
 כהנל' ליל שני ביום הראשונה ובחמישי' בשנה הראשונה מן היום דהא אמרנן בבב' שבת כש' חל'ס' חל'ס' חל'ס' חל'ס' חל'ס'
 חל'ס' כשנ' ראש' ימים והס' כי היא היתה א"ל כל י' (כ' ונחה ישראל מכל יד' אלהיך. אסו דבר שור דהא וז' וייל
 דאקרא לבתריה קאי לשמור את מצותה' וז'ו' לשמור כל כלום א"ר שאל מאה מדר בה' וז' א"ל לשמור כל' לנהגתה'

אַרְבַּעִים לַיְלָה לָךְ גִּי לַטֶּמֶת

משלי מרדכי
 (כ) וַתֵּקֶם יִשְׂרָאֵל כִּי ה' נָגַוּ. דָּעַר וַיִּאָרֶם וַתֵּקֶם, אֵינֶם.
 נָתַתְּ צֶדֶק פִּרְעֹנְיֹנִי עַל סִבְיָתִי, אֵינֶם נָתַתְּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה

בידע

מֵאֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּבְעֵי מִן־הַ
אֲרֶחֶן לְמַדְחַל קֹדֶם יְיָ
אֱלֹהֶיךָ לְמִתְּקֵי בְּכֹל אֲרֶחֶן
דִּתְּקֵנָן קְדֻמוֹתַי וְלִמְדֵּיחֵם
יְתֵה וְלִמְפַלֵּחַ קֹדֶם יְיָ
אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל צִדֵּק וּבְכֹל
נִפְשָׁךְ : יֵי לְמִשְׁרֵי יְתֵה
פְּיִדְיָה דִּי יְתֵה קְדֻמוֹתַי
דְּאֵנָּה מִפְּקָדֶיךָ יִוְסֵה
דִּין לְדִיּוּטִיב לָךְ : יֵי הֵא
הוּא כֹה מְלִיכָא :

שבעה ימים
שבע"פ: (יד) הן לה' אלהיך. הפסוק
מתחיל ומסיים בה"א לומר שבה"א נברא

רעמז"ו

ל מיה ש

רמזיו וחבתי עליכם ומכל מה שהעלאתם לפניו אינו שואל
מכם כי אם ליראהו' : כי אם ליראהו' וגו' . (ברכות
לג) רבותינו דרשו מכאן הכל בידי שמים ב' חוץ מיראת
שמים : (יג) לשבור את ה' : ואף היא לא להנס
ס' חלל לעובד לו' שהקבלו סכר : (יד) הן לה' אלהיך .

די רבנן יערנן פון דינאן אלץ איז אין די הענט פון הקב"ה;
מענטש זאל מירא האבען פון הקב"ה; דס גייט גיט הקב"ה
וויי; (ווי וישמר את מצות הו') איר זאלט היטען צו טאקן
דס גיט טאקן פאר אומזיסט (זאל לך שתקבלי שלחן) לא
די מצות ווס איר וועט טאקן; (יד) וכן ליה אלהיו. (הפלי)

דעת וקנים מבעלי התוספות

ילהרבות לך שכן, ורבותי הקטן כן ותורצו רלגני משה
 מילתא וסברת' היא ובסגן דרש' רבותי' דרבי' אדם לכרך
 סאה כרבת בכל יום דרש' מה אל תפיק מה אל סאה לך
 ק' כרבת ה' אלהיך שראל מעמד' ויש לחזק הדבר ס"ה
 בחילוק א"ת א"ת ש' שעולה סאה נה' בפסוק וכן
 סאה אבותי חסד אתה וכאשר תיסיף את אחר לשות משה
 סאה השלם תחשבון למאה, וי"א ח' דוד תקנע שבלם
 חיו ס"ה ק' אנשים משיאלו לא ותהיו דורו דוד ותקן
 סאה כרבת בכל יום שנא' נאם הגבר ודקם על ע"ל בניס'
 סאה וסיר' נצטרף הכסף, עוד י' להרבות סאה ברבת
 דלמיס' נה' כ"ן יבד' גבר במנין כ"ן כ"ן יבד' נכר כ'
 יבד' וכו' ו' נכס ולכן תקנו למס' סדרי' ש' משתחיתו'
 כרבתו ג' תבין והשתחיתו' לאל' אלהיך, ותרנע' ונהי'
 ואודיה קדם ה' אלהך, וס"ה אנו אופרים מדי' ואל משתחיתו'
 לפי ששול' גנימסר' מדי' סאה למס' ולא האומר מדי' ס'
 כחון כאלו קים סאה ברבת ר"ל שירקע עד שיחפיק כל
 הולית בשבירה א' ישראל איסר כגור לז' וזכר' כחיו'
 ברושטלי א"ר כן מיס' לא אוליתו ס' וסחי'

וְכָל נֶפֶשׁ אֹהֶב מִיֵּם בְּאֵצִיז לְעֵבֶר: (יג) לְשִׁמּוֹר
צו הַיָּמִן אֶת מִצּוֹת דִּי מִצּוֹת יי פֻּן קָאם וְאֵת חֻקֵּי
אֹהֶב וַיִּנָּע גִּיּוּעָא אֲשֶׁר וְהָאֵם אֵיךְ גִּיבִים דִּיר הֵינֵם
לְשׁוֹב לֵךְ עִם וְאֵל דִּיר גִּוֵּם וַיֵּין: (יד) הוּא לִי אֱלֹהִים צו

שמואל איז געגאנגען אין גאס, האט אים געקראפטן יוני
נוסער פריינד שפען. האט שפען געזאגט צו שמואל וואס
הייבט און קרוינעדיג, האט שמואל געזאגט שפען דא
ווייטס דאך מיין איינציגע קינד, ער האט שוין דריי שט
נים געקענט, שפען האט גאר נישט געזען, גאר ווייט
זענען פירע געגאנגען ביז ווי זענען געקומען צו שמואל
אהיים, שמואל האט געקראפטן ביי זיך אין שטוב קעגנשט
וואס

ביידע גלייך אזוי דער נחם ווען ער איז געווען גלופט
ער צו עסן און צו שרייבן, און אז ער האט זיין עסן
און שרייבן צו די צייט האט ער גרויס צער, אבער ווען
עס טרעפט און ער קען ווערן קראנק, פארלירט ער
דעם אפטייט צום עסן, ווס מער מיר זען זיין אפטייט
צום עסן ווייניג, פארשטייט מיר אז די קראנקייט
איז גרעסער, ווי עס האט אסאך טראגטאגן, איינער

DN17

דיין אלתהך שמיא ושמי
שמיא ארעא וכל די בה:
טו לחוד באבתהך צבי
י למרחם יתהון ואמתעי
בבניהון פתריהון בכון
מפל עממיא פיו מא
הדין: טו ותעדין ית
משפחות לבכון וקדלכון
לא תקשון עוד: יי ארי
יי אלהכון הוא אלהא
ביני וימרי מלכון אלהא
תו"א ואלה את שבת קוד מוכה נב: יי
ה' עמיה לא:

הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הָאָרֶץ וְכָל־
אֲשֶׁר־בָּהּ: טו רַק בְּאַבְתִּיךָ חֶשֶׁק
יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחַר בְּזֶרַעַם
אַחֲרֵיהֶם בָּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־
הָיָה: טו וּמִלֵּתָם אֶת עֲרֵלֹת לְבַבְכֶם
וְעַרְפְּכֶם לֹא תִקְשׁוּ עוֹד: יי כִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנִי

בעל הטורים

שחלקן וכל אשר בה לא נבראה אלא מטות האבות: (טו) רק באבתיך חשק: מיישע הוה שם עליהם יס דין. אברהם בנה ארע. יחלק אלה את עשו. יעקב חלק כהנהר דרכי מה: סוף רק באבתיך ומלחם לומר שחלקו ערלת הלב כמו שמשו האדם:

רש"י

הכל ע' ואעפ"כ רק באבתיך חשק ה' מן הכל: (טו) בככם. פ' כמו שאלם (וראיהם אהבה) חשקם מכל העמים היום הזה: (טז) ערלת לבבכם. חוטט לבבכם צ' וכסוי: (יז) ואדוני האדונים. לא יוכל שום אדון ק להגלי אהבה

ענין על פ' בן רק באבתיך חשק ה' מן הכל) מן דעסאונדען
הם הקב"ה גנל'אקס נאר ביינע אשערען קעהר פון אלע
מענטשן: (טו) ובכם ונ' כיום יהוה. מיינט מען (כמי שאתם
השמים היום הנה) אזו וואו איר זענט היינט ברוסטיג פ'ר
הקב"ה: (טז) ערלת לבבכם. מיינט מען (איסם לבבכם וכו')
איינער פארמאכטע אונ באדעקטע הארץ: (יז) ונדוני

חכמים

אחכם חשקם מכל העמים ואמר היום הוה מפני שפי' מלת ככם ממע
והם היו נתמלים כשעל כיום הזה ולא יכול בו כ"ף הדמיון כי דניק הוא
עם ויבחר בורעם אחריכם כללו אחר ונבחר בורעם אחריכם כיום הזה
מכל העמים: צ' וכסוי שהוא אסומו וכן כתב בפרשת ואלה ע"ש:
ק דל"כ כי ה' הוא האלוהים וכו' ועוד כיון שהוא האל

שפתי
משמע להאמין של ויבחר ל"פ ואף ה' כו' ר"ל ויהי כשכיל
קטבו אכל מ"ה אף לכם לא לחכם אלא לטוב לכם: ע' ד"ל כל מה
שכתוב בקרא שמים ושמי שמים והאלף: פ' רל"ה ל"ל ככם לא הכלל
רק ויבחר בורעם אחריכם מכל ונ' ל"פ כמו שאלם חשקם ט'
לומר ככם שמים שהקב"ה נבחר בכם ונבחרתם כשרי חכם ורואים

פירוש לתורת אלהים

ככם אין אייך מכל מעד פון אלע פעלעך בייס הוה
אזו ווי דעם היינטיגען מאנ: (טו) וכלכם אונ איר
נאלם בשניידין אה דאם פאר שטאפונג לבבכם פון
איינער הארצין ונדנכם אונ איינער אקין לא נאלם
איר גיט מעד הארמ אקנידיג האלמן: (יז) ונדנכם
נאלם אלהים איינער נאלם היא ער אין אנאלם איכר

מרכי

אין בוי די נשקה. דור הסוף הם געואנט ומתוקים מדיבש
ונפש צופים. די תורה אונ מצות זענן זיכער פון האניק
אונ פון אלע זיכריות. דארף דאך נעדר נשקה האניק
אפעטיס צו לערנן תורה אונ צו טאהן מצות. נאר אזו ווי
ביי דעם גוף אז ער איז קראנק הם ער גיט אפעטיס צום
עסין. אזו אז די נשקה איז קראנק פון עבירות. הם זינ
גיט אפעטיס צו תורה אונ מצות. ווייל די עבירות זענן
מטמא די נשקה. אונ דא טואהה הם מיינט די קדושה.
דריבער די רשעים האבן מיינט די תורה אונ מצות אונ זיי
האבן מיינט די צדיקים. וויא דער פסוק זאגט צוהר נשע
לצדיק וגו' דר רשע ואלץ גערין הרגנן דעם צדיק. פון
דעסוועגען אז דער רשע ווייס מען וועט אים געבן גוטס
פ'ר תורה אונ מצות באלד אויף די וועלט. אויב ער איז
נאך גיט שטארק טמא פון עבירות. וועגן די עולם הזה
נוס ער וויי האבן. וועט ער טאהן מצות אונ וועט לערנן
תורה. דעם הייסט תורה ש"ס נשקה. אונ קען ער אקטואל
זיין. דא תורה זאל בייס'אקטיוו ארויסציהען די טמאח

נאלם ביינן נאלם השמים דר הימל ושמי השמים אונ די
אייבערשטע הימלן הארץ די ערד וכל אונ אלץ נוס
אין אור די ערד: (טו) רק באבתיך ביינערט אין ביינע
עלמענען אללין חשק יי הם נאלם גנל'אקס לאהבה צו
ליב האבן אותם זיי ויבחר אונ ער הם אויס דער
וויילם בורעם אין זייערע קינדן אחריהם נאך זינא

משלי
דעם האבן גנוארט אויף אים. ער איז סיס זיי אריינגעגאנגן
אין איין אנדער שטוב אונ שטען אין אריינגעגאנגען צום
קינד. ער פרעגט דעם קינד פ'ר ווי ער עסט גיט. דאם
קינד זאגט עס הונקערס סוף גיט. שטען זאגט צום קינד
איה וועל דיר שוויגען דעם מעסעריי אויב דו וועסט עסין.
דעם קינד איז בעשלאגן דאריף צו געבן דעם מעסעריי אונ
עסין. שטען הם אים גיגעבן דאם מעסעריי. די מוסער
הם אים גיגעבן אביסל ווי מוס מעסעריי אונ אשטיקול
פלייש אונ ער הם גיגעבן. שטען איז אריינגעגאנגען צו
שטובא אונ זאגט צו אים דעם זאגסטו. דיין קינד ווייל גיט
עסין. ער הם איצט גיגעבן. זאגט שטובא צו שטען זאג
סוף וואו אזו איז דעם גינען וואס ער הם איצט גיגעבן.
זאגט שטען איה. האב אים געגעבן מין מעסעריי. האב
שטובא געזאגט צו שטען איצט וועסטו אז ער איז גיט
גנוג. פ'ר וויס הם ער ביי הינט געסן אן דעם מעסעריי.
ער וואלט איצט איה גיט עסין. נאר ער היט זיך גענייס
ער זאל עסין וועגן דעם מעסעריי צו האבן. דעם גע'אקטיוו

הַאֲדָנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא
 אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:
 י עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאַהֲב
 גֵּר לְתֹת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה:
 יט וְאַהֲבַתְּם אֶת הַגֵּר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם

תר"א הכל הגדול יוקא סג: הדר לא כדמס כמילה לא קרי יז ויהי סג:
 בעל המורה

(יח) ואיכב: ב' ואיכב גר ואיכב חמס שאלה נקשו לאיכב חמס שאלה נקשו:

רש"י

מירו: לא ישא פנים. חס חסדקו ר' עול: ולא יקח שחד. לפיכך כחמון: (יח) עשה משפט יתום ואלמנה. הרי נכורה ש' ואלל נכורו חסד מולל כחמון (מילה לא): ואיכב גר לתת לו לחם ושמלה. ודבר חשוב הוא זה שכל עמנו של יעקב אבינו על זה התפלל (בראשית כח) ונתן לי לחם לאכול וכגד לנבט: (יט) כי גרים

יועס הקביה סאקן אמלשם וקר וועס שפראפען דעם פון הקביה וואלל גבורתי אהב מצא שפראפען אונ ביא דיא שפראפען פון הקביה פון הקביה נעמיסען זינע נידעריגעקייט. אז נאך פון הקביה וועס הקביה איין געוויס שפראפען: ואלל יקח שחד: ער וועס ניש נעמן שחד (לפיוס בוסון) איר ואלט אים איבערשען מיט נעמס: (יח) ונישא משפט יתום ואלמנה. אז איינער איז מצער איתום אדער אלמנה. מענטש פון זייערע וועגן (הרי נכורה) דאס איז אלשפראפען

פון הקביה וואלל גבורתי אהב מצא שפראפען אונ ביא דיא שפראפען פון הקביה פון הקביה נעמיסען זינע נידעריגעקייט. אז נאך פון הקביה וועס הקביה איין געוויס שפראפען: ואלל יקח שחד: ער וועס ניש נעמן שחד (לפיוס בוסון) איר ואלט אים איבערשען מיט נעמס: (יח) ונישא משפט יתום ואלמנה. אז איינער איז מצער איתום אדער אלמנה. מענטש פון זייערע וועגן (הרי נכורה) דאס איז אלשפראפען

שפתי חכמים

ולמה לא פירס ולא יקח שחד חסד המלוא נחמס עבירה שיוחר לו טוש העבירה שער עבירה חסד המלוא נחמס עבירה שיוחר לו טוש המלוא ויעוס עבירה חסד המלוא נחמס עבירה שיוחר לו טוש ש' כלומר ממה שחמס בחמס כי י' אלהים הוא אלף אלהים ונ' הרי נכורה לכך סידן לו טוש משפט יתום ואלמנה ונ' להודיע כחמון: ת' י' ולא חסד שער קן הוא לחם לגר לחם ושמלה שאלה מזה סידן לו נכורה ויכולת יותר מזה שער לעל פירוש לתורת אלהים

אלע נעמער ויריג אונ ער איז אהער איבער אלע הערען האל ער איז דר גאט הגדול דר גרוקר הגבור דר שפראקר ויריג אונ דר פארקטיגער אשר ווס ער איז גיט נושא פנים ולא ער נעמט גיט שוחד: (יח) עשה אונ ער מיט משפט דעם משפט יתום פון

מצות השם

(תנא) וואהבתם את הגר די סקנה איז קען נאך ליב האבן איין גר דאס וויסס קען ואל אים סקבב זיין ווארום גאט ביה האב איין ליב איין גר אזו וויא עס שפייס (ואיכב גר לתת לו לחם כו) דס איז סייסש גאט ביה האב ליב איין גר איז גר גיט אים גליידיג אונ ברויט אונ די סקנה גיט אן איין יגדר ארם אונ יעקער ציים:

בריינגען צוא ליבשאפט איר ואלט ליב האבען הקביה, צווייטס וויא ער דיא האב דאקנות, אז גר איז אונקלעך, ער שפראפט, אויב איינער איז ארעם אדער קראנק אדער איין אנדער אונקלעך: ואל ער מורא האבען פאר הקביה אונ ואל ערען חסד אונ סאקן מצות וועס הקביה אויף אים דאקנות האבען אונ וועס אים הערשען, אונ אויב ער איז רייך אונ געוונד דאקער ער וויסען אויב ער וועס זינדיגען קען הקביה דס אלץ אונקלעכעס פון אים, וויא איר האב געקען ווס הקביה האב געקאקן, צו סקבב, צו קח, צו דקן אונ אביים אונ ביא דעם יס, דאס דריטע איז איר דארפט מורא האבען אונ ליב האבען הקביה, פאר דיא גושע לאנד וואס הקביה וועס איין באייר געבען וויא עס שפייס פון סקבב ח' אונ ווייטער, ווייניגסטנס סאקן, וויא דאס קינד האב געקאקן וועגען דעם מעסערי:

אונקלזום

בְּאַרְצָן מִצְרַיִם: כ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וּבֹ תִדְבֹּק
וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע: כא הוּא תְהַלְתֶּךָ
וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְךָ אֶת־
הַגְדֵּלֹת וְאֶת־הַנּוֹרָאֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר
רָאוּ עֵינֶיךָ: כב בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יִרְדּוּ
אִבְתֶּיךָ מִצְרַיִם וְעַתָּה שְׁמַךְ יְהוָה

בעל המורים

רמז"י

דו האסט זאלסטו מיט אים גיט וידען איין אנדערען:
(זכ) ואת ה' אלוקיך תיראו. זאלסט מורא האבען פֿר ה' זכ"ה
(וזהבדור לו) זאלסט דינען צום אים (וזהבדור לו) זאלסט דין

שפתי חכמים

פירוש לתורת אלהי

(כ) את פר דיין גאט מיט אן אלטסטן דין פארקשטען אונז אים דינען וכו' חרף אין אים אלטסטן דין פדעקעמין אונז נאכדעם אז עס וועט זיין אין דיר די מרות ובשם השם דענצמאל מענטסטו שווערין פיי זיין נאמן: (כא) הא תהלה ער איז דיין לזכונך והוא אליהו אונז ער איז דיין גאט אשר ווס ער הט

משלי יהודא

(זכ) אה ה' אלהיך תיראנו וכו' ה' דרש פנענס די גמרא קאן
 רען אסעקש ויך בהעפסן זיך הקבלה, נאר מען מיינט
 וואס לעבן פון זיין פארמעגן פונקט צו תלמידי חכמים
 דעם לערנן תורה, וועט ער האבן אונזות פון זייער תורה
 לערנן, וואס ער ערן איז מליכיל איינער האט אמאל געזאגט
 צו זיין ווייב דו נעמסט מיר האבן דא קיין פונקט איך וועל
 אוועק אין אמעריקא סאטער וועט מיר הקבלה דארטען
 העלפן, ער איז אוועק פון דעהיים און איז געקומן אין
 אמעריקא, ער איז געווען אין אמעריקא אלאנגע צייט און
 האט זיך פארדינט, און אויף זיין שטיקל ברויט, איז זיין
 אים געבליבען ער זאל זעהן געקומען עטליכע וואס צוא
 געהאלפן פאר דיא שוף און פארן אהיים, אין וועג האט
 געפראשט אן אספליק צו דיא שוף, ווא האט אנגעהויבען
 אפצוגיין און דערקורגען צו ווערען, עס איז געווען
 אפליק עס איז געווען עס ווייט פון א אינזל דערדערט
 וואס געראטעוועט ווי ער האט געקענט, דער ארעסטאט
 אויך געקומן אויף דעם אינזל, טייל ער האט געהאט ברויט
 שרעק און פארמאסטער, האט ער זיך געוועזן אפגעהקן און
 איז איינגעשלאפן אויף א מאנצען טאג און א מאנצע נאכט,
 ער האט זיך אויפגעוואכט, ער דעקט ער איז איינער אליין
 און עס האט געזעהט אים, גייענדיג האט ער געזעהן שיינע

(תלד) ובו הרקק, דאס איז די מצוה אז מען זאל זיך ברענגען
צו תמיד'דיקייט און מען זאל זיי ערלויבן האלטן און דר
העם יעדן פון אן תלמיד'דיקייט און זיך זיך אז וויא ער
וועט זיך אן גאס ביה איבער דעם זאל יעדער פאסטען זעהן
און דאס זאל הנהגה באשעפן און פארשטעלן צו אים תלמיד תכם און
זיין מצוה גייט אן אויף געדן אפערע בייא זוכים און נבואה
(תלה) ובשבע תשבע, דאס איז דאס מצוה אז אויף אפער
בעט מען שווערען אז מען איז מחויב געווארען איין
צו דאס מצוה בעט מען אויך שווערען און דאס מצוה
זיין בייא זוכים און בייא נבואה

שְׁבוּעָה בִּיָּא דָעִם (בֵּית דִּין) אֹנֶם מִעַן זֶה יִיחָדֵן צֹא א
בִּים אֵן אִיף יַעֲדֵר אֲרִם אֹנֶם יַעֲדֵר

שְׁמוֹתָ יִי אֱלֹהֶיךָ כְּבוֹדְכִי
שָׁמַיָּא קָמְסִי: * וְתַרְחֵם
יָת יִי אֱלֹהֶיךָ וְתַטֵּר
מִסְבֵּת מִכְרֵה וּקְמוּמֵה
וְדִינוּהִי וּפְקֻדֹהִי כֹּ
וְיֹמֵה: ב וְתִדְעוּן יוֹמָא
דִּין אֲרִי לָא יָת כְּנִיכּוֹן
דִּי לָא יִדְעוּ וְדִי לָא חֲזוּ
יָת אֲלַפְנָא דִּי אֱלֹהִיכּוֹן
יָת רְבוּתָהּ יָת יְדָהּ
תִּקְיָא וְדַעַה מְרַמְמָא:
ג וְיָת אֲתוּתָהּ וְיָת
עוֹבְדֹהִי דִי עֵבֶד בְּנוּ

(ב) את מומר . כדכתיב לעיל כי כאשר יסר
איש את בנו ה' אלהיו מסיסרה :

רמז"י

כל המדות הללו ב' אז בשמו תשבע : (כ) וידעתם היום .
תנוג לב לדעת ולהבין ולקבל תוכחתי : כי לא את בניכם .
אני מדבר עכשיו ד שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו

אונ צו פארשטיין אונ אן צו נעמן מיין נשטראף: ובי לא את
איינערע קינדער (שייכלר לויזר אונ לא ידענו ולא ראינו בכל זה)

שפתי חכמים

(ב) כי לא את בניכם, כלו' אינם ראויים ליענוש ככם על המצות שהרי אתם ראיתם את מוסר ה' ואת גדלו ולא לפשור הבנים בא :

חירא ותעבוד וכתב ותדבק בו במקום ובו תדבק כדי שיחו כל
אח לא יבא ובשמו תשבע מלות עשה כמובן מן הקדמ' וי"ו וי"ז
חירא ותעמד ותדבק אז תשבע כלומר אז מותר לך ליבט ולא
לא הודיעם פה ידיעה חדשה : ד פי' את הוא כמו עם והאסף אני

ג'ט ג'וראקס. וואָס אונד וואָס ווי האָבן ג'ט ג'עזען אַט
מאָסר די שטראָפּ פון וואָלדעס גאָט אַינער גאָט אַט
ג'דל ווי ג'וראקס וואָס אונד ווי שטראָפּ אַט
וואָס אונד ווי אַט שטראָפּ אַט (ג) וואָס אַט
אונד ווי אַט וואָס אַט ווי אַט וואָס אַט
וואָס אַט וואָס אַט וואָס אַט וואָס אַט

פיר: (א) נאָהק און דו נאָלסט לויב האָבען אַתּ ייִ
אַלליי. נאָט דו נאָט נאָט און דו נאָלסט הימל
מאָרעו זיין הימלונג וואָס און זינע גינען יאָספּי
און זינע דינים וואָס און זינע מצות אלע מען:

(ב) וידעתם אנו איר, זאלט היינט וויסן? ווארום איר
רייד גיט מיט אייערע קינדער אשר ווס זיין האבן

מערי

שײַנדיקייט לייענע אויף די ערד, האט ער אראפגענומען פון זיך דעם זאך און האט אריינגעשטאנען אפצולען זאך מיט די שײַנדיקייט און האט זיי געטראגן אויף די פלייצע, וויינגערדיקט האט ער געטראגן אויך גוים און טראגט אויף זיין זאך אויף דיא פלייצע, ער פרעגט ביי אים אויב עס איז נויט צו אפשאטן, זאגט ער גוין, באהר וועט זיין אפשאטן, ער פרעגט אים וועס טראגסטו אין גוין זאך, זאגט ער ברויט, זאגט ער טראגסטו אין זאך, אפילו שײַנדיקייט, ער זאגט צו אים נויט גאר די שײַנדיקייט, ער האט געזעהן די שײַנדיקייט האט ער דעקענטס דס זענען ברייאכטן, זאגט ער צו אים די גויסט דאר שוין אין ברוי שטאט נא דור די שײַנדיקייט און גיב מיר די ברויט, דר האט אפגעשטאנען אויף די ערד די שײַנדיקייט, דר אנדערע האט אים אפגעשטאנען

דברים יא עקב

אונקלוס

בַּתּוֹךְ מִצְרִים לְפָרְעָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם
וּלְכָל־אַרְצוֹ: וְאִשָּׁר עָשָׂה לַחֲיִל
מִצְרַיִם לְסוּסֵי וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הִצִּיף
אֶת־מֵי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדֶפֶם
אַחֲרֵיהֶם וַיֹּאבְדוּם יְהוָה עַד הַיּוֹם
הַזֶּה: וְאִשָּׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר
עַד־בְּאֶחָם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה: וְאִשָּׁר
עָשָׂה לְדָתְךָ וּלְאֲבִירֶיךָ בְּנֵי אֱלִיָּאב
בֶּן־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־
פִּיהָ וַתִּבְלָעֵם וְאֶת־בְּתִיָּהֶם וְאֶת־
אֶחָיהֶם וְאֶת כָּל־הַיָּקוֹם אֲשֶׁר

מִצְרַיִם לְפָרְעָה מֶלֶךְ־
מִצְרַיִם וּלְכָל אֲרָצָה:
וְיָדֵי עֶבֶד לְמִשְׁרֵית
מִצְרַיִם לְסוּסֵי וְיָדֵי
וְלִרְכִיבוֹהֵי דֵי אֲמִיָּה יָת
מִי יִפְאֵר דְּסוּף עַל אֲפִיָּהוֹן
בַּמִּדְבָּרָהוֹן בְּתִרְיָכוֹן
וְאִבְדִּינוֹן יְיָ עַד יוֹמָא
הַדִּין: וְיָדֵי עֶבֶד לְכוֹן
בַּמִּדְבָּרָא עַד מִתִּיכוֹן
עַד אֲתֵרָא הַדִּין: וְיָדֵי
עֶבֶד לְדָתוֹ וּלְאֲבִירֵי בְנֵי
אֱלִיָּאב בֶּר רְאוּבֵן דֵּי
פָּתַחְתָּ אֲרָעָא יָת פּוֹמָה
וּבִלְעָתָהוֹן וְיָת אֲנָשׁ
בְּתִיָּהוֹן וְיָת מִשְׁבָּתֵיהוֹן
בְּעַל הַטּוֹרִים

(ד) ויאבדוּם. כל. ויאבדוּם ה' עד היום.
משנאל לגוֹם ויאבדוּם. זהו שם מודרש
מִדְּמָה לְפָרְעָה לְסוּסֵי וְנָקְבָה כְּדִי לְנֹשְׁטָה
כִּים לְכַרְבּוֹ וְזוֹ מִשְׁנָל לְגוֹם וְיָאבְדוּם:

תו"א ואלה כל שמותי קרב סגדיון קר:

בית יהודה

דִּי אֲלֵע וְאֶמְכֵּן: (ו) וְיָבִיב כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאֶמְכֵּן רִשִׁי וְכָל מְקוֹם
שְׂהִיָּה אַחֵר מְקוֹם בְּרִיתוֹ אוֹיֵף וְעֵדֶר אֲרָם וְזֶם אִינֶר פּוֹן וְיִי
נִפּוֹן קְרָחִים קִינֶר אֹנֵן דְּתָן וְאֲבִירִים קִינֶר אִיז אֲנִשְׁלָאֵן
(הָאֲרָץ נִבְלָעַת מִתְּחִיל וְכֹלְהָהּ הָאֵם וְיָהּ גִּעִשְׁמֵאֵלֵן דִּי עֶרֶד
אֲנִשְׁטֶר אִים אֹנֵן וְיָהּ אִים אֲיִינְגִעִשְׁלִינְגֵּן וְאִלֹּן דְּכִרִי
רְבִי יְהוֹדָה אֲזֵן וְאֶמְכֵּן רְבִי יְהוֹדָה (אֲסֵר לוֹ רְבִי נְחֻמָּה) רְבִי
נְחֻמָּה הָאֵם גִּעִמְאֵם צוֹ רְבִי יְהוֹדָה וְהֵלֵא קֶרֶב נֶאֱסֵר וְתַפְחָה
הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ: עַם שְׂטִיט אִין מְסוֹךְ דִּי עֶרֶד הָאֵם גִּעִשְׁמֵאֵלֵן
אִיר מוֹרֵ. קֶרֶב אֲזִין מוֹרֵ (וְלֵא פִתְחָהּ כִּים אִירֵע מִיָּדֶר.
גִּעִשְׁמֵאֵל פִּיל מִיָּדֶר (אֲסֵר לוֹ) הָאֵם רְבִי יְהוֹדָה גִּעִמְאֵם צוֹ
דִּר מְסוֹךְ וְיִי זַעֲנֵן אֲיִינְגִעִזְנִקֵּן גִּעִמְאֵרֵן צוֹוִישְׁעֵן אֲלֵע יוֹדִין
הָאָרֶץ מִדְּרֹךְ כִּפְשֵׁף) דִּי עֶרֶד אִין גִּעִמְאֵרֵן אֲיִינְגִעִבּוֹיֵן בִּיז
אוֹיֵף וְעֵלְכֵּן אֲרָם אֲיִינֶר פּוֹן קְרָחִים קִינֶרֶד אֹנֵן פּוֹן דְּתָן
הַבְּקִיעָה) הָאֵם עַד וְיָהּ גִּעִקְזִימֶרֶם בִּיז צוֹם גְּרוֹב אֹנֵן דִּי גְרוֹב

רש"י

בכל זה: (ו) בקרב כל ישראל. כל מקום שהיה אחד
מהם כורח הארץ נבקעת מתחתיו ונולעתו אלו דברי רבי
יהודה אמר לו רבי נחמיה והלא כבר נאמר (במדבר טו)
ותפתח הארץ את פיה ולא פותחה אמר לו ומה אני מקיים
בקרב כל ישראל אמר לו שטעשת הארץ מדרוך ה' כמספר
וכל מקום שהיה ה' מהם ה' מתגלגל וכל עד מקום הנקועה:
ואת כל היקום אשר ברגליהם. זה ממונו של אדם

חכמים

לעולם רק עם אלה לבדם: ה' והא' דמפרש רש"י הקרא שלא על
הסדר י"ל דקאי ג"כ על הקרא ויעתם שרלו לקבל תוכנית מאחר
פירוש לתורת אלהים

לִדְרוֹן עַד בְּיוֹ הַיִּנְיָמִין סָאג: (ה) וְאִשָּׁר עָשָׂה לָכֶם אֹנֵן
וְזֶם עַד הָאֵם גִּעִמְאֵם צוֹ אֲיִיךְ בַּמִּדְבָּר אִין דִּר מִדְבָּר עַד
בִּיז אִיר וְעֵמֶם גִּקְוִמֵּן עַד בִּיז דְּעֵם אֲרָם: (ו) וְאִשָּׁר
אֹנֵן וְזֶם עַד הָאֵם גִּעִמְאֵם צוֹ דְּתָן אֹנֵן צוֹ אֲבִירֵים בְּנֵי דִי
קִינֶרֶד עַד פִּין אֱלִיָּאב בֶּר רְאוּבֵן דִּי אֲזִיב דְּעַר וְזִינֵן פּוֹן רְאוּבֵן
אֲשֶׁר וְזֶם דִּי עֶרֶד הָאֵם גִּעִשְׁמֵאֵלֵן אִיר מוֹרֵ וְתַבְלָגֵם אֹנֵן
הָאֵם אֲיִין גִּעִשְׁמֵאֵלֵן וְיִי וְיָהּ אֹנֵן וְיִיעֵרֶה הִינְיָמֵן וְיָהּ

יהודה

אֹנֵן הָאֵם אִים גִּעִמְאֵרֵן צוֹ אֲבִירֵאֲנִין הַעֲדִירֵר, דְּעַר
בְּרִיאֲנִין הַעֲדִירֵר הָאֵם גִּעִמְאֵם דֵּם שְׂטִינִירִל אִין וְעֵמֶם
צוֹמֶמֶם מִינְיָמִין מִינְיָמִין רְבִי, אִין דִּי שְׂטָם אִין גִּימָא וְעַד עַם

משלי

אִין בֵּית הַמִּדְשׁ, אִין דְּעִרְהִים זַעֲנֵן דִּי קִינֶרֶד גִּעִמְאֵן
וְיָהּ אֲמִיָּה צוֹם זַמֵּן אֹנֵן הָאֵם גִּעִשְׁמֵאֵלֵן אֲשִׁינְיָרִל אֹנֵן
זַמֵּן אִים גִּעִשְׁמֵאֵלֵן דִּי מוֹרֵ, וְיָהּ הָאֵם גִּעִשְׁמֵאֵלֵן דֵּם שְׂטִינִירִל

בְּרַגְלֵיהֶם בִּקְרֹב כְּלִי־יִשְׂרָאֵל: ז בִּי
 עֵינֵיכֶם הִרְאֵת אֶת כְּלִי־מַעֲשֵׂה יְהוָה
 הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה: ח וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת־
 כְּלִי־הַמִּצּוֹה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם
 לְמַעַן תִּחְזְקוּ וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה
 לְרִשְׁתָּהּ: ט וְלַמַּעַן תִּאֲדָּרְכוּ יָמִים
 עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
 לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר לָהֶם וְלֹדְרֵם אֶרֶץ
 זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ: ס שְׁשִׁי כִּי הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר אֲתָה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא

וְיֵת כֶּל יִקְמָא דִּי עֲמֹהוּן
 בְּגוּ כֶּל יִשְׂרָאֵל: ז אֲרִי
 עֵינֵיכֶן חֲזָאָה יֵת כֶּל
 עוֹבְדָא דִּי רַבָּא דִּי עֲבָד:
 ח וְתִמְרֵי יֵת כֶּל תִּפְקֹדְתָא
 דִּי אֲנָא מִפְקֹדֵךְ יוֹמָא
 דִּין בְּדִיל דִּתְתַּקְּפוּן
 וְתַעֲלוּן וְתִירְהוּן יֵת
 אֲרֵעָא דִּי אֲתוּן עֲבָרִין
 תִּפֹּן לְמִירְתָּהּ: ט וְגִבְדִּיל
 דִּתוֹרְכוּן יוֹמִין עַל אֲרֵעָא
 דִּי כְּיִים יִי לְאֲבֹתְהוֹן
 לְמַתָּן לְהוּן וְלִבְנֵיהוּן
 אֲרֵעָא עֲבָדָא חֶלֶב וְדָבָשׁ:
 י אֲרִי אֲרֵעָא דִּי אֲתָה עַל־
 לָת פֹּן לְמִירְתָּהּ לֹא
 רִשְׁבִּי

(ז) כי עיניכם, אלא עיניכם רואות: (ח) כי
 הארץ אשר אתם בא שמה למעשה לא בארץ
 מצרים, כי שבת פרשות הללו צריכים אתם
 לשמור מצות ה'. כי הארץ הזאת טובה מכל
 הארצות לטובי מצות ודעה מכל הארצות
 כאשר תשקט שדותיהם יש להם לא פירות

רש"י

שמעמיו על רגליו: (ז) כי עיניכם רואות. מוסק על
 המקרא האמור למעלה כי לא את כניכם ו' אשר לא ידעו וגו'
 כי אם עמכם אשר עיניכם רואות וגו': (י) לא בארץ

האמור למעלה דר פסוק גיהע צום פריערדיגן פסוק (ז) לא
 ווס וויסען גיט ווס ביו איצט איז גינען (ז) ו' א' (ז) פסוק נאר
 אוינען האבן אלץ געזען: (י) ולא בארץ מצרים היא. דא

דעת וקנים מבעלי התוספות

(ח) למען תחזקו. אינו אמר ישו מצות לשמן למען תחזקו
 דא"ר הוי על מנת לקבל פרס אלא ה"ק עשו המצוה מאהבה
 כי למען זה תחזקו ואין למען מיסב חליבה שלאחריה וכן
 למען הארצות ימים: (י) לא בארץ מצרים. שחאי ארץ מישור
 שאדם יכול להמשיך מים לשדותיו מן הנהרות כמו שעושים
 לגן הירק הגזרעם על שפת הנהר אלא היא ארץ הרים
 ובקטת ואין אדם יכול להשקותה כי אם למפר השמים תשקה

אֱהִיֶּה אֲנִי וַיִּיעָרַע גִּיבְעֵלְטֵעֵן וְאֵת אֲנִי גִיבְעֵלְטֵעֵן
 בִּשְׁמֵאֲנִי וַיִּיעָרַע גִּיבְעֵלְטֵעֵן וְאֵת אֲנִי גִיבְעֵלְטֵעֵן
 אִיז גִּיבְעֵלְטֵעֵן בִּקְרֹב צוֹיוּשֵׁן אֶלְע יִשְׂרָאֵל: (ז) בִּי גִיבְעֵלְטֵעֵן
 מֵינִיכֶם אִייעָרַע אִיזִין הִרְאֵת הָאָבֶעֶן גִּיבְעֵלְטֵעֵן אֵת דִּיא
 גִּרֹּסֶע וְעֶרֶק פֹּון גִּיבְעֵלְטֵעֵן וְאֵת אֲנִי גִיבְעֵלְטֵעֵן
 (ח) וַיִּשְׁמְרֶתֶם כְּרוֹם וְאֵלְט אִיר הִיטִין אֵת אֶלְע גִּיבְעֵלְטֵעֵן
 אֲשֶׁר וְאֵת אִיר גִּיבְעֵלְטֵעֵן דִּיר הִיטִין לְמַעַן דְּרוֹם תִּחְזְקוּ אִיר
 וְאֵלְט גִּיבְעֵלְטֵעֵן וְאֵת אֲנִי גִיבְעֵלְטֵעֵן וְאֵת אֲנִי גִיבְעֵלְטֵעֵן

משלי

זא איז קויפֿען נאר איה וועג מיט דיר פארען אין
 פערערבונד דארפֿען וועלען מיר אים פארקויפֿען נאדיר
 דערנאך מווענד רובל... זא איז געווארן פרייליך אג איז
 געקומן אהיים אג האט אפאקל געקויפט אין זאק אג

ברגליהם. זאגט רש"י (זה פסוקו של אדם) מען פיינט דאס
 געלעס פון מענטש (שפסוקו של דגליו) דס געלעס שפעט
 דעם מענטש אויף זיינע פוס: (ז) ובי עיניכם רואותה
 אייערע אויגען האבן געזען. זאגט רש"י (מיסב על הפסוק)
 את עיניכם אשר לא ראו איה שפסוק גיט צו אייערע קינדער
 מיט איה שפסוק איה (אשר עיניכם רואותה) וואס אייערע
 לאנד פנען איז גיט וואס דא לאנד פנען (אשר עיניכם רואותה)

בית יהודה

בְּרַגְלֵיהֶם בִּקְרֹב כְּלִי־יִשְׂרָאֵל: ז בִּי
 עֵינֵיכֶם הִרְאֵת אֶת כְּלִי־מַעֲשֵׂה יְהוָה
 הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה: ח וַיִּשְׁמְרֶתֶם אֶת־
 כְּלִי־הַמִּצּוֹה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם
 לְמַעַן תִּחְזְקוּ וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה
 לְרִשְׁתָּהּ: ט וְלַמַּעַן תִּאֲדָּרְכוּ יָמִים
 עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
 לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר לָהֶם וְלֹדְרֵם אֶרֶץ
 זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ: ס שְׁשִׁי כִּי הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר אֲתָה בֹא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא

שפת חכמים

אשר רואים כל האותות אשר עשה במלכים ואשר עשה לכם במדבר
 ואשר עשה לכם בשעת עלייתם של דתו ולמלכים שגבשו מקרב כל
 ישראל ונעשו כדרך מדברם כמספר ולא כל א' משרל מדרון הסוף
 אף שיהיה עומד אליו וזהו כס גדול: ו פ' מלת כי הראשון פ' דהא
 וסמך אלא כלאו אחר מנו לב לדעת ולבטח תוכחה דהא לא פס

מִיִּם תִּחְזְקוּ אֲתֶם צוֹרִיכִים לְהִקְבִּיָּה וְלִכְךָ תִּתְּרוּ בְּמַצּוֹתֵי כוֹד
 לְתוֹרַת אֱלֹהִים

וַיִּרְשָׁם אֲנִי אִיר וְאֵלְט וְרִשְׁיִן אֵת הָאָרֶץ דִּיא לֵאמֹר
 אֲשֶׁר וְאֵת אִיר פִּאָרֶם אֵהִין אֲרִיבֵר לְרִשְׁתָּה צוֹיִרְשִׁין
 וְאֵת: (ז) וְלַמַּעַן אֲנִי דְרוֹם תִּחְזְקוּ אִיר וְאֵלְט דִּיר
 לְיִיבְעֵלְטֵעֵן מֵינִיכֶם מֵעַן עַל תִּחְזְקוּ אִיר דִּיר עֵרֶר אֲשֶׁר וְאֵת
 גִּיבְעֵלְטֵעֵן וְאֵת גִּיבְעֵלְטֵעֵן לְאֲבֹתֵיכֶם צוֹיִרְשִׁין עֵלְטֵעֵן
 לֵאמֹר צוֹיִרְשִׁין לֵאמֹר צוֹיִרְשִׁין וְאֵת גִּיבְעֵלְטֵעֵן קִינְדֵּר
 אִיר אֲלֵאמֹר וְאֵת רִיבֵט חֶלֶב וְדָבָשׁ מִיִּרְשִׁין אֲנִי גִיבְעֵלְטֵעֵן:
 (י) בִּי דִיר דִּס לֵאמֹר וְאֵת דִּס וְעֶסֶם אֵהִין קוֹמֵעֵן

יהודה

הט געפונן נאך עפליעט שטיינדיק, וואס האט שוין געוואלט
 וואס בייך איז איה, וואס איז געבאנען אין גאס אג האט
 געקויפט פיש אג פלייש איג געמאכט אסענדע, אג זא
 נאך איה איר פאן וואס וואס גיט וואס פ' איר, ער איז
 געווען

בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה אֱלֹהֵי יִצְחָק כְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם הָיָה דִּי

דעם

[illegible]

הברון קהם קם נבאחאם צו זיין זוהן פנען נרדן ארץ אדם
וויילס איז פריער באהם מען ריא שטענער נאכדעם באהם
פארשטעט מאקטעראל נום בלייבט פאר די שטאט פון מען
נאמט עס אים זיבעט צוויי פריער נאך לפרט שחברון ים שבטון
(וספרים משפחת מלך האצרות) מאלדס איז געווען בעסער
קאכן מצרים דא לאנד מצרים איז געווען ווי דר נאמן פון
צונו איז געווען די בעסטע פון מצרים (למה מקם מלכות)
ווארעם אזא וואס דער פאב (פ' איז בעצון פאר) די פארם פון
ישראל הברון איז געווען די שרנסטע פון איין ישראל נאך
מען זאל איין איר פארבאטן מתיב (נאם צו פ' ב' האט יפה
דער בעצון אחר) איז די נאך פתיבות פערנסט מען מים
פון מצרים (אשר אדם ביה פתי לקח הקטן וזהו דר לבני
דעם יונגערן זוהן נאכדעם פ' דעם אלטערן זוהן פריער
נאכדעם זאל ער קאהען די שטאט צונו פ' זיין אלטערע
געטראן וועגן איר פריער פ' צונו (אאל שטובנה על אחר
וועגן מאל בעסר ווי צונו) זעהן מיר הברון ווי זאל איז
צונו ווס ווא איז די בעסטע פון מצרים: ואשר יאמא

[illegible]

ועוד עזרתי להשקות פעמים רבות תבני שמים יזלינו מן הכר והאכל
 ואל תשבע מימי אש מן הדרר טעם אכלו וזרעו ירדו מן הכר כדשבת
 בשם ויחזק ויחזק מן שבת ויחזקו שבתו בדרך גם את אלה דכשנע
 אלה טובה היה אכלן מלרים ועל זה אחר שחזר כנחתה לומר
 חסדך ויחזק יספר גם כן כנחתה : מ רל שבע שנים נכדת חסדך
 קדש : לטן : י י לתי' הרחשון יהיה שמים כחשמים ונכדתה בתי אש
 ונחלה לתי' קדש קדש אלה לתי' חזר שדרכו כנחתה וי' י' ל' שמים
 ונחלה : ונכדתה : ואלכנה גם אלהי : נחלה : שמים : י' עשית שירת אלה
 קדש שחשבה : כ י' י' ונכדתה לשון עשה מרי כחו אלהי נחלה
 כדכרתי' : לומר חלק קדש א' שחשבתו עשה חיליה כנח : שבע

תאליהם

לְרִשְׁתָּהּ צוֹ יִרְשִׁינָן וַיָּא לֹא וַיֵּא אִיוּ נִימ אִיוּ שְׁלֵעֲכֵם

ជំនឿ

נחשון אין בית המקדש און דאס מורא נהאט צו גיין אהיים
ער האט געוואלט אין בית המקדש ביי זשעס און רענאטאס
דאס האט געדעכטנס געוויס שטאמט מען, וועט ער אין
דעם צוויי זוק איינען שטאמט אונט געגעסן, ער גייט אהיים
און קומט צו זיין שטוב זעהט ער אין שטוב איז ליכטיג,
אויף דעם טיש שטייען טעלער מיט פיש, ער געיסט דא
קיר און קומט אריין אין שטוב, דאס חייב געמט אין
זייער פרויזיך און פרעגט אים וואו ביזאס געווען אנהאט
האט ער פרעגט ביי אים דאס וואס האטאס געמאכט אז

צִפְּקֵתוֹן מִתַּפֵּן דִּי תוֹרַע
יֵת זְרָעָה וּמִשְׁקַת לֵה
פְּרִיגְלֵךְ כְּנֻגְתָּא יִרְקָא:
יֵי זְרָעָא דִּי אֲתוֹן עֲבָרִין
תַּפֵּן לְמִירְתָּהּ אֲרַע טוֹרִין
וּבִקְעוֹן לְמַטָּר שְׁמִיָּא
הוּא וְהִפְּקֵי מִבֵּי עַב: (מַטָּר מִשְׁמַיָּא
וּבִקְעוֹן יֵי)

י"ג

אָרץ רעסעס ל אַזש יענטס דע ווילא כמיט אַרץ מוריס
שלאמ (בראשית מו) כמיט הארץ וגו' אף היא איז
אָרץ ישראל: והשקית בברך. אַרץ מוריס הייט אַרץ
לביא מיס מילאס ברעגל וועקט ווער אַרץ לנד
מאנאט לעמל ווערמאן שותה וזא אבובא מעלע העיס
על אונדן לעבא אלץ וז למער השמים תחתה מיס אַרץ יסן
על מפתח והק"ה מסקא נאמד ונבוא גלוי ושאני גלוי כלחת:
בגן הירק. שאין די לוי גנשאני וועקן אונדן ברעל
ועכאף: (יא) אַרץ הרים וקבעות. מענדיג הער נון
אמיראס דעמיטור בית בור אַרץ ווער בור אלץ הער בית בור
ממנו המטא כורין ארבע מארבע שטעני וואנד בראשו:

[illegible]

פִּירוּשׁ לַתּוֹרָה אֱלֹהִים

ארום גבאנגן אשר תרע וואס דו האסט גלייטע אט
 יעדע דינע זאמין והשקית אונ דו האסט כדראפט
 אן טרענקן מיט דינע פיס דו האסט געדראפט
 בריינגן וואסער פון גילום ווארום אין מצרים גייט גיט
 רענין אז ווי אין ארץ ישראל גבן הירק דס לאנד
 מצרים איז גלייך ווי אגארטין וואס וואקסט אין
 אים ירקות איז גיט גנג רעגן וואסער נאר קען מו

בעיקרן מיט די וואסער ווס קען בריינגט מיט די
 פיס אונ ראס קען טראגט אויף דעם אקסיר :
 (וא) והאז אבר דס לאנד אשר ווס איר פארט אהין
 אריבער לרשתה צו ירשענען זיא איז אלאנד הייס מיט
 בערג ונקלות אונ מיט טאלן לפס פון דעם רעגן
 פון דעם הימל תשתה מיט טום זיא טרינקן וואסער
 קען כדאריף גיט טראגן וואסער מיט די פיס אן צו

משלי

אין איר האט געפונען זענען געלייבן אין זאק נוס וועלעכערדי
און האב פון זיי נישט געוואוסט, דס געלייבנע אין ביי די
מענטשען, דס מיינערסטע זאך ביי יעדער מענטש אין די
צייט, יעדער מנוח וואס גייט אונזעק אין אפגעלאזענע זאך,
וואס וועט קיין קאהל נישט צוריק קומען, דער מענטש דארף
די צייט אנגיבשיקען אפאק, תורה און מצות, ער טאמלעט
נאכטאג, די צייט ארום שריקט, האנדעלט די צייט ביי אונזעק,
די טאמלעט, מען הייבט אן אין הימל צו זעכען וואס ער
האט געטאן אין די וועלט אין די זיבעציג יארה, מען

אונקלוס

דברים יא עקב

תשפתי מוא : י ארעא
דיי אלהך תבע יתה
תדירא עיני יי אלהך
בה מרישא דשפתא ועד
סופא דשפתא : י ויהי אם
תקבל תקבלון לפקודי
תולדות אהרן

הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתַּחֲוֶינֶם : י אֶרְצָא אֲשֶׁר־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתְּמִיד עֵינֵי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּהַמְרֵשִׁית חֹסֶר א' הַשָּׁנָה
וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה : ס י וְהָיָה אִם־
שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר־

תקדי עיני בלתי כח ר"ל יי תשפתי מוא : י ארעא
תקדי עיני בלתי כח ר"ל יי תשפתי מוא : י ארעא

רשב"ם

(יב) ויהי אם שמעו בישן חסדו וכן אם שמע
שפתי החלול לשכיח טעם שיהיה כבודו כבודו חסדו
סופא סופא וסוף חסדו שכל לשון שפתי חסדו
אחרי סופא וסוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
הוא וכל סוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
אם השמים ולא היה סוף :

אם שמעו בישן חסדו וכן אם שמע
שפתי החלול לשכיח טעם שיהיה כבודו כבודו חסדו
סופא סופא וסוף חסדו שכל לשון שפתי חסדו
אחרי סופא וסוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
הוא וכל סוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
אם השמים ולא היה סוף :

בית יהודה

ובקעות. הן מישור. (יב) אשר ה' אלהיך דורש
אותה. והלא כל הארצות הוא דורש שנאמר (ויב' לח)
להמטיר על ארץ לא חיה חלא כביכול אינו דורש חלא אותה
וע"י אותה דרשה שדורשה דורש את כל הארצות עמה :
תמיד עיני ה' אלהיך בה. לראות מה היא לריב וליהוד
בה מ גזרות עמים כל שזכרה עתים לרעה כו' כדאיתא
(בר"ה י) : מרשית השנה. מר"ה גידול מה יאל כסופה :
(יב) והיה אם שמעו. ויהי אם שמעו השמעו.
למחרת השמים תשמע מים : והיה אם שמעו השמעו.
(סוכה מו) אם תשמע בישן ע תשמע כדסד וכן (דברים ח)
ויהי אם שכוו תשמע אם התחלת לשכוח סוף ששכח כולה.

באנך : ונקבעתו הן מישור. בקעות מיינס מען אנליין
פראין : (יב) אשר ה' אלהיך דורש אותה. דר קובעס אין
אנאנד ווס הקב"ה פארשט זיא וניס אקטונג אויף איר
קעגן רש"י ונחלא כל הארצות הוא דורש הקב"ה פארשט
דאך וניס אקטונג אויף א"ע לענד (שנאמר) ווי עס שטייט
אין פסוק (תקפ"ד) אל ארץ לא חיה (הקב"ה מאכס רענען
אזירי אוף אזו אנאנד ווס אין איר איז קיין מענטש דא
נאך) נאר אזו מיינס מען וקבייל דורש אותה ודורש את כל
הארצות עמה : הקב"ה פארשט וניס אקטונג דר עיקר אוף
די אנאנד ווס דר וועטס אין איר קומען אונז מיט איר צוזאמן
מיט ער אקטונג אויף א"ע לענד אויף : תמיד עיני ה'
אלהיך בה. די אויגן פון הקב"ה קוקען שפענדיג אין די
אנאנד (לראות מה היא צריכה) צו זעהן וואס די אנאנד דארף
למדינה עתים לרעה) עס זאל ויין אין איר געטע צייטען אדר
במרא ראש השנה. ובמראשית השנה. זאגט רש"י ופראש
געמישט ווס זאל ויין אין דעם יאר ביו צום ענדע יאר : (יב) והיה אם שמעו. זאגט רש"י פון וואס שטייט ויהי
מיט אומאין. ווייז (ויהי כדסד) די האבאר (הענה) דיא פסוקים
ביום די וועטס קריגן פארן קום וועט גיין פון היימל. פאר ווס שטייט צוויי מא' : מען מיינט וואס תשמע בישן השמע
הענה די מלות פון הקב"ה : ויהי אם שמעו השמעו. וואס דא האסט גע'ערנעט וודו וועסט שפענדיג מירין דיא א"ע לענדען
דיאס די האסט פון. זאגט גע'ערנעט וודו וועסט פארשטיין צו לערנען וייע לערנען : ווס די האסט נאך גיט גע'ערנעט (וכן)
אז אזו שטייט אין פסוק (ויהי אם שמעו השמעו) אויב פארנעסן וועסט פארנעסען. מיינט מען (אם התחלת לשכוח) אויב

שפתי מוא

שפתי מוא : י ארעא
דיי אלהך תבע יתה
תדירא עיני יי אלהך
בה מרישא דשפתא ועד
סופא דשפתא : י ויהי אם
תקבל תקבלון לפקודי
תולדות אהרן

אם שמעו בישן חסדו וכן אם שמע
שפתי החלול לשכיח טעם שיהיה כבודו כבודו חסדו
סופא סופא וסוף חסדו שכל לשון שפתי חסדו
אחרי סופא וסוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
הוא וכל סוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
אם השמים ולא היה סוף :

דעת וקנים מבעלי התוספות

שפתי מוא : י ארעא
דיי אלהך תבע יתה
תדירא עיני יי אלהך
בה מרישא דשפתא ועד
סופא דשפתא : י ויהי אם
תקבל תקבלון לפקודי
תולדות אהרן

אם שמעו בישן חסדו וכן אם שמע
שפתי החלול לשכיח טעם שיהיה כבודו כבודו חסדו
סופא סופא וסוף חסדו שכל לשון שפתי חסדו
אחרי סופא וסוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
הוא וכל סוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
אם השמים ולא היה סוף :

פירוש לתורה אלהים

אנאנד ווס הקב"ה פארשט זיא וניס אקטונג אויף איר
קעגן רש"י ונחלא כל הארצות הוא דורש הקב"ה פארשט
דאך וניס אקטונג אויף א"ע לענד (שנאמר) ווי עס שטייט
אין פסוק (תקפ"ד) אל ארץ לא חיה (הקב"ה מאכס רענען
אזירי אוף אזו אנאנד ווס אין איר איז קיין מענטש דא
נאך) נאר אזו מיינס מען וקבייל דורש אותה ודורש את כל
הארצות עמה : הקב"ה פארשט וניס אקטונג דר עיקר אוף
די אנאנד ווס דר וועטס אין איר קומען אונז מיט איר צוזאמן
מיט ער אקטונג אויף א"ע לענד אויף : תמיד עיני ה'
אלהיך בה. די אויגן פון הקב"ה קוקען שפענדיג אין די
אנאנד (לראות מה היא צריכה) צו זעהן וואס די אנאנד דארף
למדינה עתים לרעה) עס זאל ויין אין איר געטע צייטען אדר
במרא ראש השנה. ובמראשית השנה. זאגט רש"י ופראש
געמישט ווס זאל ויין אין דעם יאר ביו צום ענדע יאר : (יב) והיה אם שמעו. זאגט רש"י פון וואס שטייט ויהי
מיט אומאין. ווייז (ויהי כדסד) די האבאר (הענה) דיא פסוקים
ביום די וועטס קריגן פארן קום וועט גיין פון היימל. פאר ווס שטייט צוויי מא' : מען מיינט וואס תשמע בישן השמע
הענה די מלות פון הקב"ה : ויהי אם שמעו השמעו. וואס דא האסט גע'ערנעט וודו וועסט שפענדיג מירין דיא א"ע לענדען
דיאס די האסט פון. זאגט גע'ערנעט וודו וועסט פארשטיין צו לערנען וייע לערנען : ווס די האסט נאך גיט גע'ערנעט (וכן)
אז אזו שטייט אין פסוק (ויהי אם שמעו השמעו) אויב פארנעסן וועסט פארנעסען. מיינט מען (אם התחלת לשכוח) אויב

אם שמעו בישן חסדו וכן אם שמע
שפתי החלול לשכיח טעם שיהיה כבודו כבודו חסדו
סופא סופא וסוף חסדו שכל לשון שפתי חסדו
אחרי סופא וסוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
הוא וכל סוף חסדו וסוף חסדו וסוף חסדו
אם השמים ולא היה סוף :

דִּי אֲנִי מִפְּקֵד יִתְּבוֹן
וְיִמָּא דִּין לְמַרְחֵם יִתְּ
אֶלְהֵכוֹן וּלְמַפְלַח קִדְמוּהִי
בְּכֹל לִבְכוּן וּבְכֹל נַפְשָׁכוֹן
יִי וְאַתָּן מִמַּר אֲרַעְכוֹן
בְּעִדְנָה בְּכִיר וְלִישׁ
הוּא

השנה יחן הגשמים בזמנם וממקום אשר יד להם ואם היו זריקים כחתלת השנה והקדיה גזר עליהם גשמים וזרשו מורידן מזדכרות וזמנים (יג) ככל נזכרם ובכל נפשם. ונתתי מטר. לומר שאין נענין על המטר אלא אם כן יזונו להשפיל ככל לו: (יד) בעשו. בני לילות:

דעם "י"

שכן כתיב במנלה פ אס תעבדו יום יומים לשבדך : מצות
אתכם היום , שהיו עליכם הדשים כללו שמעתם בו ביום
(ספרי) : לראברה את ה' . שאל תחמר הרק אני
בשביל שהיה עשר שבביל שחקאר ר שכלל שכלל שכל
אלל כלל מה שמעש עשו אהיההקנ ופוק הבבדו : נכלל : ועבדו
בכל לבבכם . עבודה שהיא כלל וו הלא תפל : שהתפל : קרוי
עבודה שנה' (דמאלו) חלקך די אמת פלח' : בתדירה וכו' ויש
פולקן בבכל חלק על שהיה מופלל של (שם) וכיון פתחין : קרוי
וגו' וכן בדוד חלק חומר (תהלים קמ"א) תחול תפחתי קרת
לעמך : בכל לבבכם ובכל נפשכם . והלא כבר הזכיר
בכל לבבך ובכל נפשך אלל אזכרה ליהודי ר אזכרה ללבוש :
(יד) ונתתי משר ארצכם . (ספרי) עשיתם מה שעליכם
במצאנך פד מיון תורחך : ואמר די ורעש' אדר אורף יענע
תורח אונ מצות : נאמר אהיההקנ : זאמ' אין מן אורף איה
דארף אייה : עקבן פאר איינער תורח אונ מצות ורעש . ער
מיט איינער נאנצנן הארץ , מען מיינט (וגבדו שהיה כלל
דארונן : שהתפיה קרייה , עבדוה) דארונן הייסט : געוויסן די
האס : געזאגט : די דמאל' : (אחרי די אמת פלח' ליה בתקרא) ווי
אין דען לעצטען איינבינד אן הקב"ה אין קבל' , מיט דען
התפלל' נאר נוייט' ער האט געדארונט אין קבל' , מיט דעם
אין פסקו (נכון פתחין ליה יו"ט) די פערסנעס פון ווין שטוב
געוויינט : ווי פבדו' האט אומר : דור תמך' האט אומר :
נאמר וויי פיי דור און געגענוממען דור וואלס' אהיההקנ און
נעמאל קבר תחיר ער קבל' קבל' וכלל נאנצן' משה האט דאך
הארץ אונ מיט דיינ נאנצנן לעבין (אלא אהיההקנ ליהודי אהיההקנ
נא' ליה האנען הקב"ה מיט דיינ נאנצנע הארץ אונ מיט ו'
נא' ויה' אומן תרננן די יתיר און מצות , נאקדעם האט
נא' וידען ער זאמן ווי נאמן דינענן עבודה קרה , נאנצנע אה'
נא' דינענן עבודה קרה : (יד) ונתתי משר ארצכם . הקב"ה

[illegible]

אײך היינט לאהבה צו ליב האבן איר גאט איינער הארץ און יבדל נפשות און מיט איינער גאנצן לעבן : גאט ווערט און צו דינן אים בכל מיט איינער גאנצן (יר) נחמה און איר וועל געבן פאר דעם לעבן איינעם

[illegible]

אונקלזום

וְאַסַּפְתָּ דִּגְנֶךָ וְתִירְשֶׁנָּה וְיִצְהַרְךָ׃
 מו וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ
 וְאֵכְלֹת וּשְׂבַעְתָּ׃ מז הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן

רענ"י

נִקְטָנִים וְזֶה אִיזֵר דְּרִאָרָא מֵאֵן (אָפּ אַזי אַזְשֵׁה מִה שְׂמֵלִי) וְזֶה
אִיזֵר מֵאֵן זֶה אִיזֵר דְּרִאָרָא מֵאֵן, אִיזֵר וְזֶה אִיזֵר מֵאֵן רִעֵן
(וְכִלְתֵּהּ) אִין וְזֶה צִיט (בְּלִיטִים) מִי נֶאֱמָר, וְזֶה מֵעֵשֶׂן רִעֵן
אִין דְּרִעֵהִים וְשֵׁלֵל וְיִסְרִיז אֶחָבֵד דְּרִעֵן זֶה אִיזֵר מֵאֵן
בְּעֵרֶסְטִין דְּכֵר (אֵרֵר) נֶאֱמָר אֶשְׁמֵךְ אִיזֵר כְּעֵת, אִין וְזֶה צִיט
מִינֵם מֵעֵן וְכִלְתֵּי (בְּלִיטִים) שִׁבֵּת מִי נֶאֱמָר וְשִׁבֵּת מִינֵם
בְּכִתְיֵהם וְזֶה אִיזֵר דִּירֵי, וְזֶה אִין דְּרִעֵהִים: (וְזֶה)
בְּרִיבָה הַנּוֹפֶלֶת אַחֵר הַרְשָׁה וְזֶה מִינֵם מֵעֵן רִעֵן דְּעֵם רִעֵן וְזֶה
רִעֵהִים נֶאֱמָר דְּעֵם פִּאֲרִיזְהֵינֵנּוּ (שְׁמִירָה אֶת הָאֶרֶץ וְאֶת הַדְּרִיבִים)
כִּד מֵאֲכֵל אִין מִיט וְזֶה אִיזֵר דְּרִעֵן אִין דְּרִעֵן אִין דְּרִעֵן וְזֶה
רִעֵהִים: (וְזֶה מִינֵם הַיִּדֵּרֶת כְּמִדָּה לְקִדְשֵׁי מִינֵם מֵעֵן
דְּעֵם רִעֵן וְזֶה רִעֵהִים נֶאֱמָר פֶּר דְּעֵם שְׁמִירָה אֶת הַבְּהֵמָה
וְכִלְתֵּהּ הַבְּהֵמָה בְּשִׁמְרֵהּ לֵי קִשְׁנֵה זֶה אִין וְזֶה מֵאֵן אִין
דִּי שְׁמִירָה וְזֶה מִשְׁלֵם דְּהַבְּהֵמָה מִשְׁלֵם אִין דְּעֵרֶךְ
בְּיִשְׁשֵׁם אֶחָבֵד מֵעֵן זֶה (בְּכִרְתֵּהִם מִינֵם וְזֶה הַמִּשְׁמָחִים וְזֶה)
דִּי שְׁמִירָה, דִּי שְׁמִירָה שְׁמִירָה וְזֶה מֵעֵן זֶה מֵעֵן פֶּר דְּעֵם
בְּיִשְׁשֵׁם דִּי מִרְגֹּם לְקִשְׁוֹ, אִין לְקִשְׁוֹ דְּרִעֵהִים דִּי

[illegible]

שפתי חכמים

[illegible]

פירוש לתור

ענין וסלקוט און שפעט רעגן וועט אונדז וועסן
 זיין נאכטען דעם דאן קארן ווערען און דאן
 זיין ווערען און דאן איר ברעט [זיין ברעט] :

ווערען

יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם
אלהים אחרים והשתחיתם להם:
והרה אפיהוה בכם ועצר את
השמים ולא יהיה מטר והאדמה
לא תתן את יבולה ואבדתם
מהרה מעל הארץ הפכה אשר

דיקמא יסעון לפבון
ותסמון ותפלחון למענות
עממיא והסגדון דהון:
ויהקוף רגלי דיי
בבון ויחוד ית שמיא
ולא יהי מטר וארעא
לא תתן ית עללפה
ותיבדון בפריע מעל
ארעא מבתא דיי יהב

הו"א ועבדתם אלהים אחרים וסרתם להם
סוכרין קט: ועל תענית ג' ו' מ
בזהרין ס: ואכרתם דברות טו תענית י:

בעל המורים

(טו) לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וסרתם להם. ו' ממין' כס"ח וכנגדן פתחו לי אחתי רעיתי ונחתי תחתי שאלה ו' וידן כס"ח
לומר כל המורה בעמ"ס כס"ח בעשרת הדברות שנתנו למי' וס' וס' ו' ממין' כי ו' מומין' כח"י בעמ"ס סה להם ולא ידברו ועומד:

בית יהודה

איקלים ששמיס' תיירי איר וועט עסן אונג ויין (השפרי
לבס) זאליס איר אייך היסן (שלא תבשטו) איר זאליס גיט
אונעקערשטן פון הקב"ה (שארן) ארס כבוד בהקב"ה אלא מתוך
שבייה) ונארום אמענטש גייט גיט אונעק פון הקב"ה ווען
ער איז הונגריג ווארעם נאר ווען ער איז זאט ורייז
(שנאכער) ווי עס שטייט אין פסוק וכן תאכל ויבקרך
וצאנך ירדיו) פארר וועסטו עסן אונג דר וועסט ויין זאט,
דיינע ריידר אונג דיינע שעסן וועלן נעמערס ווערן וסח
היא אויפ' אחרים ווס זאנט דר פסוק נאכרעם וינס לבקר
ושבתי ביון הארץ וועט דערהייבט ווערן וועסטו פארנעסן
הקב"ה: ווסרשסו. איר וועט אונעקערן פון הקב"ה,
מיינט מען ולקיש בן התורה איר וועט אייך אפשיידן פון
די תורה וספידן פך נעבדחם אלהים אחרים דרייב' וועט איר
קיסן צו דינען עבודה זרה ושיבין שארס פולש סן התורה

שאלן אלס מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה שנאלמר (דברים
יב) סן תאכל וסבעת וסבקר ולבקר זאנען ריביון מה הוא אומר
אחריו ורס לבקר וסבעת: וסרתם. וסרתם מן התורה
ה ומתוך כך וסבעתם אלהים אחרים שכיון שאלס פורס מן
התורה הולך ומדבק בע"א וכן דוד הוא אומר (שמואל א כו)
כי גרשוני היום מהסמפה כנחלת ה' לאמר לך עבוד וגו'
ומי אמר לו כן אלא כיון שאני מנוסק כחורה הרעיו
קרוב לעבוד אלהים אחרים: אלהים אחרים: (ספרי)
שהם אחרים לעובדיהם ו לועק אליו וחינו עונוה נמלא עשוי
לו כנכרי: (וי) את יבולה. אף מה שאלה מוכיל לה: כענין
שנאלמר (תני ח) וזרעם הרבה וסכא מעט: ואברהם
מברה. על כל שר הסיורין ח אלה תכסס מן האדמה
סגרהם לכס לחטול מ (ספרי) משל למלך ששלח בנו לבית

ונארום דר מענטש ווס שיידיס זיך אפ פון די תורה (הילך
עבודה זרה וכן בידר הוא אויפ' ביירי דור זאנט אויך אזו
דיינט פארטריבן פון צו זיין פהעפט צו די תורה ודי תורה
עבודה זרה, פריעט רש"י וסיי אכר לו כן) ווער האט דען
שאני כתרש מלעסוק בתורה) נאר תיירי איך בין פארטריבן פון
נאנט צו דינען עבודה זרה: אלהים אחרים. מיינט מען
ווס דינען צו זיי (וציגן אלץ וואינו עיגוה) דר מענטש שרייט צוא ויין זאט אונג ער ענטשערס אים גיט (נסבא עשוי לו כנכרי)
איו ויין זאט צו אים ווי אפערמער: (וי) ואת יבולה. מיינט
דס פארנויהונג ווס דו האסט געקנאכט אין פעלד אונג
והבא עסס) איר וועט זיינע פ"א אונג וועט אריינבריינגען ווייניג:
הקב"ה זאנט עני' פך שאר
היסורין אגלה אתכם סן האדמה שנקמה לכם לחטואו אויפ'ר
פון די זאגד ויירי זיא האט אייך געקנאכט צו וינדינען

וסדבק בעבודה זרה (וי) גיט ער אונג כהעפט זיך צו דינען
פון הקב"ה (לאמר לך עבוד אלהים אחרים) צו זאנען גיי דינען
אזו נעאנט צו דר ער זאל גיין דיין עבודה זרה (אלא ביין
צו דענען תורה ותרני) קרוב געביר עבודה זרה (אין איך
שמה אחרים לעבדיהם) די נאנטר ווען קערערס צו די מענטשן
צוא ויין זאט אונג ער ענטשערס אים גיט (נסבא עשוי לו כנכרי)
מען די ערד וועט גיט עסן ואף פה שאתה כוביל לה) אפ"י
גענויט (נאנט שנאכער) וויא עס שטייט אין פסוק (וירשם הרבה
ווייניג: ונאבדתם סתרה). הקב"ה זאנט עני' פך שאר
א"ע וסורים ווס איר וועט האבען וועל' אייך פארטרייבן
(קש' געשיר ששעת בנו לבית המשתה) קש"א ארייב'ר מענטש

שפתי חכמים

היך מוסכ ואלת וסענת אסלמעל ובי כעיל סיה מאלל לכהמו
הוא שטע ומחרך דלא מוסכ למעלה ודרי ו' ס': ה משוס
דפי' וסרתם כס"ח הוא לסור מהם שגטו לעשות סקן מלשות עסח
כדכתיב וסרתם מן הדך וט' לא מהם ססחכרו שאל לעשות מלכ
ע"כ ז"ל דפי' וסרתם לסור מן התורה שגטו לעשות ס' ויחתיכ' מוס
ועבדתם וגו' מכלל חטרי סספוס וט' רלים: ו' ע' כדשעת יתור
כש"י: ו' דלכ"ל יבולה לא תתן חס יבולה כעיל וס' ויחודי חטרה יס' על כל כו':
והאלהים לא תתן חס יבולה כעיל וס' ויחודי חטרה יס' על כל כו':
אלא לומר שטכסה סיהם עונה כעכר הימים סיה גרמה לכס לחטוא

דעת זקנים מבעלי התוספות
נשמים לפי שהיו וסן אוספ'ר קציר ונשמים כשה הקציר סימן
קללה שנה' ואלא קציר חסיה היום וגי' ובסמ' ברכת פורך
כתוב ואספת רגנך דמסעת אתה בעצמך וכתוב ועסור וריס ורע
צאנכם וסמני כאן כוסן שישאל עשין רצונו של סקום כאן
בשארין עשין רצונו של סקום וקשה דהרי קאי אוזיה אם
שאר וצ"ע:

ומסתמא לא חסן את יבולה גסנו: ח ר"ל ובי כעיל שאל יסא מער
ס דק"ל מלת סעודה ל"ל דלח"ל מעל ארנסס חו מעל הארץ כו' אלא לומר שטכסה סיהם עונה כעכר הימים סיה גרמה לכס לחטוא

פירוש לתורת אלהים

דער צאריין' פון נאט ככם אוף אייך וצער אונג ער
וועט אוף האלפן את השמים דעם היסל' ולא יהיה אונג
עם וועט גיט זיין פסר רענין והאדמה אונג די ערד
לא התן וועט גיט געבן את יבולה איר פריכט ונאבדתם

ווערען לבכסם אייער הארץ וסרתם אונג איר וועט
אפערין ונבדחם אונג איר וועט דינען איהם אחרים
פריעמער אפגעמער והשתחיתם להם אונג איר וועט
זיך כקנין צו זיי: (וי) ורהה אונג עם וועט גרייבן את

יהוה נתן לכם: וישמתם את דברי
אלה על לבבכם ועל נפשכם
וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו
למוטפת בין עיניכם: ושמרתם
אתם את בניכם לדבר בם
בשבת בביתך ובלכתך בדרך

לכון: יי ותשון ית
פתמי אליו על לבבון
ועל נפשכון ותקשרון
יתהון דאת על ידכון
ויהון לתפלין בין עיניכון:
יש ותלפון יתהון ית
בניכון למלא כרון
במת בך בבייתך
ובמת בך בדרך

תו"א: ושמרתם את הדבר הזה
קדושין ל עיניכם לזכרון
קדושין ל עיניכם לזכרון

תו"א: ושמרתם אתם לאות על ידכם והיו למוטפת בין עיניכם: ושמרתם אתם את בניכם לדבר בם בשבת בביתך ובלכתך בדרך

בית יהודה

הם נעשיקם ויון וזהו צו אסוריה ויהיה יושב ויפסקיהו דר
פאטר הם נעזאנם צום וזהו ואל תאכל יותר מצדקת ואליס
גיס גסן מער ווי פיל דו דראקסט גסן ושתאב גסן ויהיה
ואליס קוקן ביין אחיים ואל השנים הבן והיא דר וזהו הם
גיס אבסוגנ געזעבן אויף די רייד פון פאטר ואכל ושתאב יותר
מצדקתו וזהו הם געזעבן אונ געטרוקן מער ווי פיל ער הם
געטראפט ויהיה וספג אף כל בני העסקה ער הם אויפ
גיבראכן וים ער הם געזעבן אונ געטרוקן אונ הם בשימץ
אלע מענטשן וום וזען גיועסן ביי די סעורה ונסלורה בידיו
יברגליי ורקורט אדורי קלשרין מען הם אים אנטגעגן ביי די
הענס אונ ביי די פים אונ סען האט אים אויפגעווארפן
אויפער דעם פאלאץ: ומהרה: הקב"ה ואגם אויך וועל אייך
געשווינס ארוספרייבן פון לאנד (איי גיין) לכם אקרא אויך
וועל אייך גיס געבן אדער ליינגערוגן. אויך וועל גיס

המשתה וזהו יושב ומפקידו אל תאכל יותר מלכך שחב
נקי לביחך ולא הבניה הכן האוא אכל ושתה יותר מלכך
והקיא וספג את כל בני המסיכה נעלוהו בידיו וברגליו וורקורטו
אחורי פלטרין: מהרה (סס) איני נותן לכם ארכא ואם
תאמרו והלא נתנה ארכא י לדור המכול שחמור (בראשית
(ו) והיו ימיו מאה ועשרים שנה דור המכול לא היה להם ממי
ללמוד ב ואחסם י כלם ממי ללמוד: (וי) ושמרתם את דברי.
(ספרי) אף לאחר ל שחנלו היו מלוינים במאות הנהו תפילין
עשו מוונות כדי בלא יהיו לכם הדשים כשחמור וכן הוא
אומר (ירמיה לא) הניצין לך ליונים: (יע) לדרב בם. (ספרי)
משעה שהבן לדרב למדור תורה נזה מזה בם שיהא זה
למוד דבורו מכאן אמרו כשהתנוק מתחיל לדרב אביו מסיח
עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה ואם לא עשה כן הרי הוא

נדרשען וואס האטן ואלא נתנה ארכא אונ אויך וועל
די מענטשן וום מען הם אף יי געבראכט דם פארפלייגונג
והשרים שנה הקב"ה האט געזאגט אויך וועל ווארשען
פר וום נוארט מען אונז גיס פאטר וועלען מיר פאן תשובה.
מענטשן פון סביל האבן גיס געזאגט מען צו ווין. דריבער
צייט ביו גוף וועט בויען די תבה. אונ ער וועט ווי זאגן: עס
פאן תשובה וואס יי לכם מטי ללמוד אויך הם דאך אהורה
נאדשן: (יח) וישקם את דבר גיון. כשה זאגט צו דא יודין
ווי אוי וועט פארשרייען ווערען פון אייער לאנד זאגט אויך
ליינס תפלין מאכט מוונות ביא אייערע מידען וכדי שלא יהיו
ישארא זאגן די מצית גיס ווין ביי אויך גיוע וכן הוא אויפ
צייכונג. נוייל דו וועסט דארשען צוריק קוקן אין ארץ ישראל
דבר) ווען אקיד וויים צוריקן (בכרתי תורה צוה לנו משה) זאגסט
זה למד דבור) מיט דעם פסוק זאגסט אים אנהייבן לערנען
(בשבתניק מתחיל דבר) ווען אקיד הייבט אן ריידן ואבי בסת עכו
לשון קודש וסלסודו תורה) אונ זאגט אים לערנען תורה וואס לא
שפתי חכמים

לך אלנה אלכס יינה: ואלא הלא נתן לי ישראל ארכא אחר שחמור
זיל דיק ביון שחמורא בלשון מדי ויאל עליהם פרעניעות מה איל גבי
זר חמורא אל"ה שחמורא בלשון אל"ה נתן להם עור ארכא כדכתיב
ויאמר ה' לא ידון וגו' קך שנה ויפסי' אלכרין לם אל"ה וכו':

כ וזה דריש"י (על סוף פרשת בראשית אל"ה שחמורא בלשון אל"ה
דור אל"ה וכו' י"ל שסבירם היו שיהי מקרה בעלת כיון בלא הניק
אלא בלשון: ל אל"ה מה ענין זה אלל בלשון. ואל"ה דושתם וגו' וכל
המשיגים אחרינו מירי בלשון אל"ה זה זה שחמורא בלשון אל"ה לזכרון יטו

פירוש לתורת אלהים

וויא: אף יין לספוט צו תפלין בין עיניכם צווישען
איינערע אויגען: (יט) ולפדתם אותם אונ אויך זאגט
לערנן ויי פא גינס מיט אייערע קינדן לדרב בם צו
ריידן אין ווי בשעת ווען דו וועסט זענען אין דער
היים ובלכתך אונ אז דוא וועסט גיין אין ווען אונ
ווען דו לייגסט זיך אונ שמיקט אויך (י"ז) וכו':

אונ אויך וועט פארלארין ווערין סהרה גיך פל פון
דעם גיטן לאנד איש וום גאט מוט צו איך געבין:
(יח) ושמרתם אונ אויך זאגט פאן אף די רייד על לבבכם
אוף אייערע הערצער ועל נפשכם אונ אויף אייערע
נשמות ושמרתם אונ אויך זאגט אן קניפען איהם ויי
לזאת פר אצייכין על ידכם אוף אייערע הענד ויהי אונ

וּבְמִשְׁכַּבְךָ וּבְמִקְוֶיךָ :
 כִּי וּתְהַלְכֶנּוּ עַל מְזוֹזוֹ
 וְהִקְבְּעוּן בְּסִפֵּי בֵיתְךָ
 וּבְתֵרָעֶיךָ : כִּי בְדִל דִּיסְנוֹן
 יוֹמִיכוֹן וְיוֹמֵי כְנִיכוֹן עַל
 אֶרֶץ אֵי דִי קָיִים יִי
 לְאַבְהֶתְכוֹן לְמִתָּן לְהוֹן
 בְּיוֹמֵי שְׁמִיָּא עַל אֶרֶץ :
 כִּי אֲרִי אִם מִטָּר תִּטְרוֹן
 יֵת כִּי תַפְקֶדְתָּא הָדָא
 דִּי אֲנָא מִפְקֵד יִתְכוֹן
 לְמַעֲבְדָּה לְמִרְחַם יֵת יִי

קידושין לה בבהא קי הוהין קאה : אהר נצטט ס' טההדין : יומי בטמים על הארץ עם עקידה שער טו : לאהבה את ה' אלמיהם בטובות קיה :

(כ) ונתתם לו מחות ביתך. ובמך ליה לעמן ירבו שעי' החזקות אל
 (כא) כיפי השמים על הארץ. כל'ו פבר מן השמים והארבע הין את יבולה
 (כב) ונתתם לו נחמים. ובמך ליה אל שומר השמרון על שם הי שומרך
 (כג) על יד יימין: (כד) על שם הארץ נבו השמר כנגד ט' שנים שיעלו חלק ונעמד לירד: (כה) כי אם שמר. נגי' תורה:
 (כו) ונתתם לו נחמים. ובמך ליה אל שומר השמרון על שם הי שומרך

האָ באַזאָר קינדער) און צווייגן ווי ער וואָס אים באַהאַנגן (שטאַנד) ווי עס שטייט אין פּסוק וואָס אים אַת בייבס דאַרפן קען גען: (כא) וואָסן קינד אים בייבס וואָס זייערן די תורה און מצוות צו איינערע קינדער, זיי זאָלן רייזן די ווערער פון די תורה פון וועגן עס זאָל נעמערס ווערן איינערע עס און די עס פון איינערע קינדער

בכלו קצרו שנה' ולמדתם אותם חז"ם מלדבר עם ונו':
(כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם. אם שנית כן
ירבו ואם לאו לא ירבו שדברי תורה נדרשין מכלל לאו הן
ומכלל לאו: לאו: לתת להם. (סג) לתת להם אין כיון כאן
לכלל לתת להם מכלל מצינו למדים תחית תומים כן: התורה:
(כב) שמור תשמרון. אזהרת שמירת הרבה להזהר

פירוש ע"ט
לכתוב קרא ולמדחם את בניכם ללמוד כה לדבר כה ליל: ג שהחידוש

וְכַתְּבָם אֶנֶךְ דַּוּ וְאַלְכֶם וְיִשְׁרִיבוּ עַל מְוִיתוֹ אֹהֶב
 בִּי שִׁדְרָעָה בִּיהָ פֶּהן דִּין שְׁטוֹב יִשְׁעָרָה אֶנֶךְ
 פֶּהן דִּינָה מִשְׁעָרָה (כא) לְמַעַן יִכְנֹה דְרוֹם וְיֵאֵלֶין
 וְיִהְיֶה מִשְׁעָרָה יִסְכֵּם אִישׁ עֵרֶעַר מִשְׁעָר וְיֵאֵלֶין
 אִישׁ אִישׁ עֵרֶעַר מִשְׁעָרָה אִישׁ אִישׁ עֵרֶעַר אִישׁ
 נִוּאם נִאֵם הָאֵם גִּישְׁוֹרָה לְאִתְּהִים צוֹ אִישׁ עֵרֶעַר
 עֵרֶעַר מִשְׁעָרָה לְחַת צוֹ גִּישְׁוֹרָה לְחַת צוֹ יִסְכֵּם וְיֵאֵלֶין
 מִשְׁעָר וְיֵאֵלֶין דְּעַר הִימָל אִישׁ אֹהֶב דִּי עֵרֶעַר מִיִּן חֵיָּן :

[illegible]

דברים יא עקב

אונקדוס

יהוה אלהיכם ללכת בכל דרכיו
ולדבקה בו: כג והוריש יהוה את
כל הגוים האלה מפניכם
וירשתם גוים גדלים ועצמים מכם:
כד כל המקום אשר תדרך בה
רגלכם בו לכם יהיה מנהמדבר
והקבנו מנהנהר נהר פרת ועד
הים האחרון יהיה גבולכם: כה לא

אלהבון למנהג
ארחו דבנקו קדמויה
ולא תקבא לדחלתה:
כג ויתרה יי ית כג
עממא האלון מקדמיו
ותירתי עממין בדרכין
ותקיפין מכוון: כד כל
אתרא די תדרוך פרסת
רגלכון בה דלכון יהי
מן מדברא ולכון מן
נהרא נהר פרת ועד ימא
מערבא יהי תחומכון:
כה לא יתעמד אנש
בעל המורים

(כד) כל המקום אשר תדרוך ויבוסע

רשב"ם

מורשת של ארץ ישראל עד הים האחרון בספר: (כה) לא יתיצב איש .
במקום המורשת האלה :

(כ) אשר תדרוך כף רגלכם . להלכה בשבעה עסקים : מן המדבר , דרום , נהר
פרת , צפון , עד הים האחרון . בספק ששם עובדים עשירי בקרב דרומית

בית יהודה

כתלמוזו שלא ישתכן : ללכת בכל דרכיו . הוא רחוס
ואתה תהא רחוס הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים :
ולדבקה בו . אפשר לומר כן והלא אם חוכלה הוא חלל
דבקה בתלמידים ם ובחמשים ומעלה אי עילך כאלו נדבקה
בו : (כג) והוריש ה' . עשיתם מה שעליכם ע אף אני
אעשה מה כעלי : ועצמים מכם . חסד נבזרים והס נבזרים
מכם שאם לא שישאל נבזרים מה השבח ההוא שמתנה חת
האמוריים לומר ועלומים מכם חלל חסד נבזרים משאר
האומות והס נבזרים מכם : (כה) לא יתיצב איש וגו' .
(שס) אין לי חלל איש חומה ומשפחה ואשה כנעניה מנין
תל לא יתיצב מכל מקום פ א"כ מה תל איש אפי' כענו

יעד יוד וא' ויין געוהט ער וא' גיט פארקעפן ויין לערנן
וללכת בכל דרכיו . מען מיינט (הוא רחוס) הקב"ה הט
בתקנות וצאקה תהא רחוס) דו זאלסט אוף האפן בתקנות
(הוא גיט חסדים) הקב"ה שוט חסדים מיט מענטשן ואתה
גיט חסדים) דו זאלסט אויף קאן חסדים מיט מענטשן
(ולדבקה בו) דו זאלסט דיר בהעפסן צו הקב"ה , פרענס
רש"י ופערש לומר כג) קען מען און זאגן , קען דען אפענטש
זיין בהעפס צו הקב"ה (והלא אש אוקה הוא) הקב"ה איז
דאך ווי אפערענערטע פייער (אלא) נאר מען מיינט (הדבקה
בדלמידים ובתקנות) דו זאלסט דיר בהעפסן צו תלמידים
והס לערנן תורה און צו חכמים ווס לערנן תורה ונשאלת אפי'
עליך באידי נדבקה בו) ויער איז אדער רעכענן גלייך ווי
דו זאלסט דיר בהעפסן צו הקב"ה : (כג) והוריש ה' הו'
צו די יודין (בשנים) פה שגליכט) אויב איר וועט האפן
שעני) וועל איך קאן ווס אוף מיר איז צו קאן :
שטארקע (והס נבזרים מכם) און זיי זענן שטארק פון אייך
גוט געווען שטארקע ומה השבח הריא שמשבח את האמורים
אמורים צו זאגן זיי זענן שטארק פון אייך (אלא) נאר און
זענט שטארק פון אנדערע מענטשן און די אמורים זענען
רש"י (אין לי חלל איש) פון דעם פסוק ווייס איך איין
בכשפה כגון) פון וואגן ווייסען מיר אפילו אנאנצע פאלק און
נישט זיך אוף גיט שפעלן גענון אייך (תלמוד לומר לא יתיצב
דיר . מיינט מען , עס וועט זיך קיינר שפעלן גענון דיר ,
קיינר שפעלן גענון די יודין (מה תלמוד לומר איש) פון ווס

רשב"ם

וועט הקב"ה פארשרייבן די פעלקר פו איך , הקב"ה זאגט
נעמאן וואס אוף אייך איז געווען צו קאן ואף אפי' אשה פה
נעצושים כבא . שטארקע פון אייך (אפי' נבזרים) איר זענט
(שאם לא שישאל נבזרים) וואס אפי' איר זיידן וואלשען
לאסר נעצושים מכם) ווס איז דר לויב ווס ער לויבט די
מיינט מען (אפי' נבזרים) שטאר אפי' ווס נבזרים מכם) איר
שטארק פון אייך : (כה) לא יתיצב איש בקיבו , זאגט
מענטש וועט זיך גיט שפעלן פו אייך (אפי' וסשפחה ואשה
אפי' אנאנצע פאמיליע און אפילו אשה מיט כשפה
סל קיבו) זאגט דר פסוק מען וועט זיך גיט שפעלן גענון
(פרענט רש"י) ואם קאן אויב עס איז און , אז עס וועט זיך
זאגט דער פסוק איש , אפענטש , ענפערט רש"י מען מיינט

שפרי
גלות יקומו ויחכו נה : ס פי' דאל ולדקה בו מה הוא רחוס
אף תהא רחוס דהא ככר כתיב ללכת כדרכיו וסירש'
מה הוא רחוס וכו' חלל ע"כ לדרשא אמריתא הוא דלחל

חכמים

כדפירש"י וכו' וזוה יתורן מה שמקשים למה לא פירש"י לעיל בפסוק
וכו תדבק ונס כפ' דהא בפסוק וט תדבקו ודוק : ע אף מן פירוש
כדפירש"י לעיל : ה פ' חו' הוה כתיב איש לא יתיצב ה"א דוקא

פירוש לתורת אלהים

סרעמן אוף אים לם צו אייך יהיה וועט עס ויין פון
פון דר מדבר און פון דעם בארג לנגון מן הנהר פון
דעם טייך פרת ויער ביו דעם לעצמן ים ביו דעם
ים וואס איז אין סוף ארץ ישראל יהיה וועט ויין
גבולכם אייגער גרענעץ : (כה) לא יתיצב איש בפניכם
עס וועט זיך גיט שפעלן קיין שום מענטש פאר

צו גיין בכל דרכי אין אלע ויינע וועגין ולדבקה בו און
צו בהעפסן זיך אין אים : (כג) והוריש יי וועט זאגט
פר טרייבן את די אלע פעלקר סלנגיכם פון פו אייך
וירשטם און איר וועט נירשענען גוים גדלים גרוסע
פעלקר ונעצושים און שטארקע מכם פון אייך (פיו דב"י) :
(כד) כל המקום אלע ערטר אשר ווס אייבערעפוס וועלן

אונקלוס

דברים יא עקב

ע

קדמיון דחלחון ואתחבון יתן יי אלהבון
 על אפי כר ארעא די
 תדרכון בה כמא די
 בליד לבון: ססס

בעל המורים
 כל מוקד תכר ה"א שר' שטנים לא הויה
 יהושע: (כח) ומוראס: כ' דין ואיך
 ומוראס: ומתם יהיה על כל הית הארץ
 מלמד ששכנעם ישראל היה מוראס אף
 רש"י

צ מלך הכנע: פחדכם ומוראכם. והלא פחד הוא מורא
 חלא פחדכם על הקרוכים ומוראכם על הרמוקים: פחד.
 לבון כעיתת פחאוס: מורא, לבון דלחנא ק מיתים רבים:
 כאשר דבר לכם. והיכן דבר (שמות כג) את אימתי
 אשלה לפניך וכו': חסלת פרשה עקב

באשר דבר לכם: ססס

ק"א. א"ק. יעליא סימן. ומספרין ותאמר ציון כישע"י סי' מ"ט:
 חסלת פרשה עקב

בית יהודא

אפיילו כעג סלך הבשון אפיילו אור אסענקש ווי עוג סלך
 הבשון וועט זיך אור אור גיט שטעלן גען: אייך: ופחדכם
 ובארבאב. פערעט רש"י וק"א פחד הוא מורא פחד אור
 דאך דר זעלבנער טייטש ווי מורא, צו זיך שטיינן ביידע
 ווערער פחד אור מורא ואלא פחדכם על הקרוכים: גאר פחדכם
 מיינט מיין איינער שרעק וועט זיין אור די פערער ווס זענן
 גאט צו אייך וסוראכם על הרמוקים: אור אור די פערער ווס זענען ווייט
 אייך (פחד לשון בציחת פחאוס) פחד מיינט מען אפיילוונגע שרעק
 וסורא לשון דאגה כחיים רבים) מורא מיינט מען אור
 אשערק ווס מען וואקט פאר איר ופר די שרעק פון אלאונגע צייט:
 (ווערן דער וואו גיט הקב"ה רם גערעט, הקב"ה האט געוואלט
 ווער איך שיקן פאר דיר:

שפתי חכמים

איש חלל השתא דחתי לא יתלב חלה ואמר כך איש אמרין לא
 יתלב מ"מ וליש לרשע אמרין חלה כדפריש"י אפי' כשג מלך
 הכנע כשם חסרין וכדפריש"י גניטין דף ס"ו גבי ויתן בידם וכן
 כדמה מקומות וס"ל דחתי כלן פחדכם ומוראכם וכו' על פני כל
 ארץ כלומר כל שטונס יא מחירא מפניכם איך מוילא לא יתלב

חסלת פרשת עקב

פירוש לתורת אלהים

אייך מיט אייך מלחמה צו הארץ אפיילו אור אסענקש
 ווי עוג סלך הבשון פחדכם וסוראכם איינער מורא יתן
 וועט געבן יי אלהים גאט איינער גאט על אור דעם
 אויף אייך:

הפטרות עקב (בישועה סימן סט)

ותאמר ציון עובדי יהוה ואדני שכיני: התשבח אשה עולה מרחם בן-במנה גמ'
 אלה תשבחתה ואנכי לא אשכחה: הן על פפים חקותיה חובותיה גנדי
 תמיד: מתרו בגיך מתרביה ומחריביה ספד יצאו: שאיסקבי עיניך וראי פלס נקבצו

משלי נחמיה

ותאמר ציון עובדי יהוה ואדני שכיני וגו' עס זענען דא
 צווייטע צייטן מענטשן ווס פארין אונזע פון ווערע
 נויכער אין אפערענדע טייטש לאנד, אייך גיט אשענקש
 ווייט ער קען גיט אור וועל גיט וואהנען מיט איר, אור נסין
 קען ער זיין גיט, ציהט ער אונזע פון איר אור פארלאזט
 זיא, אור גיט דער צייט פארענט ער זיא, אפאל פערעט
 איינער גיט ליב זיין ווייט גאר זיי האבן גיט פונקס, פאטם
 ער אונזע פון דער היים וועקען פונקס, דער סאן גיט זיין
 ווייט גאר פארלאזט, אפער גיט פארענט, ער געצויגט
 זיא אפאל פונקס, אור ווס ער פארדיקט שיקט ער צו איר,
 אור גאר וויא ער גיט גאר פונקס, רופט ער זיא, זיא

דיך המיר אדער על איך האב דיה אום גיקרצט
 המיר אקעגן מיר איך זאל מיה דר מאנן אין זיי צו בויען זיי פהיו
 גנד לאזען דיינע קינדער איילין תשובה צו סאן
 פהרפד וועלן דיינע צופירער וואס האקען דיה צופירט
 אור די וואס האבן דיה חרוב

הפטרת עקב

כא־לֵךְ חֲדָאֵנִי נֹאמְרֵיהוּהָ בִּי כִלְמִי פַעֲלִי תִלְפָשִׁי וְתִקְשְׁרִים כִּפְלָה : כִּי חֲרַבְתִּיךָ
וְשִׁמְמַתִּיךָ וְאֶרֶץ חֲרָסָהּ בִּי עֵתָה תִּצְרִי מִיּוֹשֵׁב וְרַחֲקוּ מִבְּלַעֲדָה : עוֹד יֵאמְרוּ בְּאֶזְנוֹךְ
בְּנֵי שְׂכֵנֶיךָ צִרְלִי הַמָּקוֹם גִּשְׁהֲלִי וְאִשְׁבָּה : וְאִמְרַת בְּלִבְכֶּךָ מִי יִלְדֶּלִי אֶת אֵלֶּה
וְאֵנִי שְׂכִינָה וְנִלְמֻדָּה גִּלְהָ וּמוֹרָה וְאֵלֶּה מִי גִדֵּל הֵן אֲנִי נִשְׁאַרְתִּי לְבִדִּי אֵלֶּה אֵיפָה
הֵם : כֹּד־אִמֵּר אֲדַעֲיִיהוּהָ הִנֵּה אִשָּׁא אֶל־גּוֹיִם יָדִי וְאֶל־עַמִּים אֲרִים נָפִי וְהִבְנִאוּ בְּנֵיךָ
בְּחֵצֶן וּבְנִתֶיךָ עַל־כִּתְּף תִּגְשָׁאנָה : וְהָיוּ מַלְכִּים אֲמִנִּיָּה וּשְׂרוּתֵיהֶם מִיִּנְיָקוֹתֶיךָ אֲפִים
אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲוֶה לָּךְ וְעַפְר רִגְלֶיךָ יִלְחָכוּ וְיִדְעַת כִּי־אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קִוִּי : הִי קַח
מִגְבוּר מִלְּקוֹחַ וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק יִמְלֹךְ : כִּי־כֹה אֲמַר יְהוָה גְּמִל־שְׂבִי גְבוּר יִקַּח
וּמִלְּקוֹחַ עֲרִיץ יִמְלֹךְ וְאֵת־יְרִיבֶךָ אֲנָכִי אֲרִיב וְאֵת־בְּנֶיךָ אֲנָכִי אוֹשִׁיעַ : וְהִאֲבִלְתִּי אֶת־

פירוש ע"ט

משלי נחמיה

גִּמְאִיכָם וְעַלְן אַרוֹם גִּיין פֿון דיר און וועלן דיר
שון קער ניש חרוב מאַקען שײַ הײב אױף אַרום
און אַרום דײַנע אױגען און זעה גלם אַלע דײַנע
קײַנדר זענן אײַן גײַמאָלעם גײַמאָרן און זענן גקױפּן
צו דיר חײַ בײַ מײַן לעבן גײַמאָרן זאָגט גאָט כִּי
אז מײַט אַלע דײַנע קײַנדר וועסטו זײַ אַן קלײַדן
ווי מײַט אײַן צירונג וְתִקְשְׁרִים און דו וועסט זײַא
אַן גקײַפּן אױף דיר און ווי דאָס צירונג וואָס קען
קקײַפּט אַן צו אַפּלָה כִּי דען דײַנע חורבות און
דײַנע וויסעט ערטר וואָרן און דײַן צופּירט לאַנד
כִּי וועט הײַנט אײַנג זײַן צו בוטן דרוף הײַז צו
זײַצן אײַן זײַ פֿון וועגן די פּיך ויצר ווס וועלן קומן
צו זײַצן אײַן איר וְתִקַּח און זײַ וועלן דערנײַשערט
ווערן פֿון דיר דײַנע פּאַרדאָרבר און וועלן שוין
ניש קומן אײַן דײַן גבור ער זײַ וועלן נאָך זאָגן
אײַן דײַנע אױערן גַּם דײַנע פּרוֹנוֹאַרפֿן קײַנדר
די קײַנדר ווס דו בוסט גײַווען פּאַרנוֹאַרפֿן פֿון וואָ
וועלן זאָגן אױף דיר צו עס אײַן מיר צו אײַנג דָם
אַרמ פֿון צו זײַצן דאָ וועגן דעם פּיל פּאַלע וואָס
דאָ אײַן און אײַנער וועט זאָגן צו זײַן מִכָּר גִּשָּׁה

זאָר צו אײַם קוסט, און אױב ער האָט מײַל פּאַרדײַנט קוסט
ער צדיק אַהײַם, און אַפּילו עס געפֿנט ער געפֿנט ניש
דאָרטן פּונקט קוסט ער אױף אַהײַם, דָם וועלכע האָט
געטראָפּען בײַ ציון, ווען דר בית המקדש איז גײַווען אין
ציון האָט הקב״ה געהאָט זײַן וואָהננג אין בית המקדש,
אױב אז דער בית המקדש איז הרב געוואָרן און הקב״ה
האָט זײַן וואָהננג אַנוועקגעצוּגן פֿון ציון אין אַנווייטע לאַנד,
אױף דעם הימל, זאָגט ציון געבני חײַ, גאָט האָט מײַך
פּאַרלאָזן, און האָט מײַך פּאַרנעסן אױף, זאָגט הקב״ה,
עס קען טרעפּען אַמאָל פּאַרנעסן זײַן נײַב, אַבער
געשעב אַשה עײַז מרמס בן כּסנָה, אױנעט מוסער קען
ניש פּאַרנעסן איר קלײַנעם קײַנדר ווס ער איז ניש לאַנג
טרויסגעקומן פֿון איר בויף, ווס עס איז ניש לאַנג ווי ער
איז געבאָרן געטראָרן, דאָמאָלס איז איר רחמנאָה און איר
לײַבשאַפּט צו דעם קײַנדר ווער גרויס, פֿון געסטווענען
טרעפּט גַם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחנָה, דָם זאָר אױף פּאַרנעסן ווערן,
אַבער וואָנדי לאַ אַשכּנָה, הקב״ה זאָגט אױף וועל דיר גיש
פּאַרנעסן, ווען עס וואָלט גײַווען דער חורבן גאָר אײַף דעם
בית המקדש אַלײַן, וואָלטסטו געקענט זאָגן אױף האָב
פּאַרנעסן ציון אױף האָב פּאַרנעסן דעם בית המקדש, דער
חורבן איז דאָך אױף די ירדן אױף מײַנע קײַנדר אױף און
זו אױף וועל מײַנע קײַנדר ניש פּאַרנעסן, וועל אױף אײַן ציון
אױף ניש פּאַרנעסן, ווי עס שפּײַט ווייטער אײַן די פּוסקים :

געעהן פֿון מײַנטווענען און רוק דיר אַוועק אױף אײַן אַנדער אַרמ און אױף וועל מײַך זעצן אױף
דײַן אַרמ וואָרף און דאָ ציון וועסט דענסטמאל טראַכטן אײַן דײַן האַרצין כִּי ווער האָט מיר אױף
גיצוּגן די אַלע קײַנדר זאָגט און אױף בײַן דאָך גווען אַלײַן נִשָּׂה אױף בײַן גײַווען אַפּאַרטרײַבענע און אײַן
אַפּקערערין פֿון אַלע מענטשען אַלע האָבען גאָגט אױף מיר גײַט אַוועק פֿון איר וואָל און ווער האָט
דאָ אַלע קײַנדר כּסנָה גײַווען הו אױף בײַן דאָך גיבליבען אַלײַן און וואו זענען די אַלע גײַווען בײַן
אָהער כִּי און זאָגט גאָט דער האָר הוּה אױף וועל אױף הײַבן צו די פּעלעקער מײַן האַנט וואָל און אױף
וועל אױף הײַבן מײַן פּאָר דאָס וועט זײַן אַסײַן אז זײַ זאלן בריינגן די פּר טריבענע ישראָל צו ציון
זחײַא און זײַא וועלן ברענגען דײַנע זין אײַן די עקן פֿון די קלײַדער וְתִתֵּנָה און דײַנע מעכטער
וועלן אױף די אַפּקלן גיטראַנען ווערען צו דיר וְהָיו און דאָ מלכים וועלן זײַן דײַנע דער צײַהרם פֿון
דײַנע קײַנדר וְשׂוֹרְתֵיהֶם און ווערע האַרנעסען וועלן זײַן דײַנע ווערענעס פֿון דײַנע קײַנדר אַפִּים מײַט
זײַער פֿנים וועלן זײַ וְהָיו בוקן צו דיר בײַן צו דאָ ערד זאָגט און דעם שמוב פֿון דײַנע פֿיס וועלן זײַא
לעקן וְרַחֲמָה און דו וועסט דענסטמאל וויסען דאָס אױף בײַן גאָט אַשֶׁר דאָס מענטשן וואָס האָפּן זײַא
מיר ווערן ניש פּאַר שטעט, זאָגט גאָט אַשֶׁר יִשְׂרָאֵל הִיחָה קען דען זײַן עס זאָל צו גײַווען ווערן
פֿון דעם שטאָרקן די רײַב ווס ער האָט גערויבט זאָס אַרד קען דען אַנטרוגען ווערן פֿון זײַנע הענט
דָם גיפּענקײַש פֿון דעם צדיק אַבער איר האָט אַפּעוּת כִּי דען און האָט גאָט גאָט דאָס געפּענקײַש
פֿון דעם שטאָרקן וועט אױף צו גײַווען ווערען פֿון זײַן האַנד וְיִפְלֹס עֲרִץ יִפְלֹס און דָם רוב פֿון דעם
שטאָרקן וועט אַנטרוגן ווערן וואָ און מײַט דײַנע קײַנדר וועל אױף מײַך קריגען וואָ גַּם און דײַנע

קנדרע

מִיִּנְךָ אֶת־בְּשָׂרָם וּבְעֵסִים דָּמָם יִשְׁכְּרוּ וַיִּדְעוּ כִּי־כָּשָׁר כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעַךָ וְגֹאֲלֶךָ
אֲבִיר יַעֲקֹב: כֹּה אָמַר יְהוָה אֵל זֶה סֵפֶר בְּרִיתוֹת אִמְכֶם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהֶן אוֹ מִי
מִזֹּשֵׁי אֲשֶׁר־מִכְרַתִּי אִתְּכֶם לֹא הֵן בְּעֹנֵתֵיכֶם גִּמְלוֹתָם וּבִפְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחָה אִמְכֶם:
מִדָּנֶה בְּאֵתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עֹנֶה הִקְצֹר קִצְרָה יָדִי מִפְּדוּת וְאֵם־אֵין־כֹּחַ
לְהַצִּיל הֵן בְּגֻעְרָתִי אֲחִירִיב יָם אֲשִׁים נְהָרוֹת מִדְּבַר תִּבְאֵשׁ דָּנְתֶם מֵאֵין מִים וְתִמַּת
בַּצָּמָא: אֶל־כִּישׁ שָׁמַיִם קְדָרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם: אֲדֹנִי יְהוָה נָתַן לִי לִישׁוֹן כְּמוֹדִים
לְרַעַת לַעֲוֹת אֶת־יְעֹקֵב דְּבַר יַעֲרִי | בִּבְקָר בִּבְקָר יַעֲרִי לִי אֲזֵן לִשְׁמָע כְּלָמוּדִים: אֲדֹנִי
יְהוָה פָּתַח־לִי אֲזֵן וְאֲנֹכִי לֹא מִרִיתִי אֲחֹרֹר לֹא נְסוּגְתִי: גִּנִּי נָתַתִּי לְמַכִּים וְלַחִי לְמַרְמִים
פָּנִי לֹא הִסְתַּרְתִּי מִכְּלָמוֹת וְרוּךְ: וְאֲדֹנִי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי עַל־כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי עַל־כֵּן שְׁמִתִּי
פָּנִי כְּחֻלְמִישׁ וְאֲדַע כִּי־לֹא אֲבוֹשׁ: קְרוֹב מַצְדִּיקִי מִי־יָרִיב אֹתִי נַעֲמֶדָה יְהוָה מִי־כַעַל
מִשְׁפָּטִי יִנָּשׂ אֵלַי: הֵן אֲדֹנִי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי מִי־הוּא יִרְשָׁעֵנִי הֵן כְּדָם כְּבֶגֶד יִבְלֹו עֵשׂ

פירוש ע"ט

יער נאמט דר וועקט מיה אלע קארנן צו גיין ויין
נביאות זאגן זייער ער דער וועקט מיר מיין אויער
מיט ויין רוח הקודש לשמע צו הערן דעם אמת
און דס רעכטפארטיקייט אזוי ווי דר שטייגער איז
פון דיא לערנערס איינזאמט דער האר האט מיר
געפינט מיינע אויערן און הט מיה גמאכט הערן
די רייד אט מי וועקן זאל איך נאט שיקן נביאות
זאגן צו די ישראל איך האב גישיקט עמוס האפן
זיי אים גירופן פסילים איין שטאמקלר ווייל ער הט
גישטאמקעלט מיט ויין לשון און אין סיכה האפן
וייא אוך גיפונן אפעלער זאגן און ווי איך ישעיהו
האב גיהערט דיא רייד האב איך גיט ווידער
גישעפעניגט פון צו גיין אין ויין שליחות אחר
אהינטר זיך בין איך גיט ווארן גירוקט גיינעם
איך האב גיזאגט צו נאט חגי שליחי דא בין איך
שיק מיה נאט הט געזאגט צו מיר מיינע קינדער
ישראל זענן ווירדשפעניגער און מאכן מיר וויערע
לערנר בון זאלסטו מקבל ויין אוף זיך דו זאלסט
גיט ציערן אוף ווי האב איך גיזאגט צו נאט איך
בין עס מקבל אוף מיר גוי מיין קערפער האב איך
גיגעען צו די שלעגער וליחי און מיינע באקן האב
איך גיגעען צו די אום פליקער וום וועלן מיר אום
פליקען מיין בארד פני מיין פנים האב איך גיט
בעהאלטן פון שאנד און שפייגען איך האב מיה
גיט פארמישן פון צו גיין נביאות זאגן איך דיא
מוקד'ס איך בין בשום גיווען ויחי דס נאט דער
האר וועט מיר העלפן ווען ווי וועלן אוף שטיין
אוף מיר על גודרום בין איך גיט פר שעמט גווארן
על גו שמי און דרום האב איך גיטאן מיין פנים
אזוי ווי אשטארקן שטיין וואר און איך ווייס וויער
גוט דס איך וועל גיט פר שעמט ווערן קריג נאט
איך אהיגט צו מיר צו גירעכט מאכען מיה אין
דין מי ווער וויל זיך קריגען מיט מיר קלאמיר זיך
צוואמן שטעלן ווער עס וויל קומן מיט מיר אין
משפט דר זאל גיגעען צו מיר הו זאגן נאט דער

קינדער וועל איך העלפן וואלדלי און איך וועל
מאכען עסן צו דיא מענטשן וואס האבען דיר
דערצערנט וויער פלייש ובעסים און אזוי וויא מיט
ווסען וויין אזוי וועלן זיך די פונגן אן שיקרין מיט
ווייער בלוט וידע כל בשר און אלע מענטשן וועלען
וויסען דענסטמאל דס איך נאט בין ויין העלפער
וואלד און ויין אוסליינער איז דער שטארקער נאט
פון יעקב: כה אפר וי אזוי זאגט נאט צו די ישראל
אי זי וואר איז דר גוט פון אייער מוסער וואס איך
האב זיא אוועק גישיקט מיט אים אז מי מושי
אדער ווער איז פון מיינע מאנערס וום האט מיר
געלט אנשליסן אשר וום איך האב אייך פר קויפט
צו אים פר דעם חוב הו בענתיכם נפשותם איבער
איינערע וינד וויס איר פר קופט גיווארען ובעשעם
און איבער אייערע פשעים איז אוועק געשיקט
גיווארן אייער מוסר פון מיר מידע ווארום בין איך
גיקומן צו אייך און אפילו איין מאן פון אייך הט
זיך גיט גיקערט צו מיר קראתי איך האב גירופען
איר נאט קומען צו מיר און מען האט מיר גיט
געעפערט הקציר איז דען גיקרעט גיווארען מיין
האנט פון אום צו ליין אייך וואס איך האב איך דען
קיין פח סציר צו ויין אייך הו מיט מיין גישריאי
האב איך אום געטריקנט דעס ים אשים איך האב
גיטאן די טייכן אזוי טרונקן ווי די מדבר תבאש עס
איז פר שטונקן גיווארן וויערע פיש ווייל אין די
טייכן איז קיין וואסער גיווען וחסות און וויא זענען
גישטארבן פון וועגן דאששם אלביש איך וועל אן
קליידן די הימלן מיט שווארצקייט ושא און איין
זאק וועל איך טאן וויערע קליידר. זאגט ישעיהו
זאגן נאט דר האר הט מיה גישיקט נביאות זאגן
און הט מיר גיגעען אשילע אומשפראכע וואס
איז ראי צו מאכן לערנן זעצט כדי איך זאל מאכן
וויסען צו צייטשען ווייס דעם מידע וואס איז מיר
און דאשטיג ער גרוסט וויער צו הערען נאט
רייד זאל איך אים מאכען וויסען דר נאטס רייד

הפטרת עקב

יאכלם: מי בכם יראה שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נֹהַר לוֹ ויבטח בשם יהוה וישען באלהיו: הן כלכם קדחי אש מאורי זיקות לבו. באור אשכם ובזיקות בערתם מידי היתה זאת לכם למעצבה תשפכו: שמעו אל רדפי צדק מבקשי יהוה הניטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נפרתם: הניטו אל אברהם אביכם ואשר שרת תחוללכם כראחד קראתיו ואברכהו וארבהו: בירנחם יהוה ציון נחם פלי חרבתי והישם מדבריהם עדן וערבתי כגן יהוה ששון ושכחה ימצא בה תודה וקול זמרה:

פירוש ע"ט

ואלם שפארבען מיט טרועקייט. ואגם ישעיהו שפטי הערם צו מיר די ווס ואגן נאך גרעכטיקייט און באגערען צו הערען אלערנונג פון גאט הניטו קוקט צו דעם שטיין וואס איר ווייט אום גיהאקט גווארין פון אים ואל אונ צו דעם גרוב וואס איר ווייט פון אים אום געפיקט אונ אום גנראפן גווארן אדר פקת בור צו דעם לאך פון דעם גרוב ווס איר ווייט גבארן גווארן פון איר הניטו קוקט צו אברהם אייער עלטער פאטער ער איז דר שטיין וואס איך האב אייך דא גינאגט ואל אונ צו שרה ווס המ אייך גיבארן יא איז דער מקבת בור וואס דא פריער שטייט די איד דען ער איז איינער גווען אין לאנד געזען דס איך גאט האב אים פאר טרייבן אהין פון זיין לאנד אונ פון זיין געבורט קראתי איך האב אים גערופן ואברהם אונ האב אים גענעמט שם אונ גימערט אונ וועל איך אייך און גרייסן דען איר ווייט ביי מיר און איין איינציג פאלק זי דען גאט המ גמרייט די שטאט ציון נחם ער המ גמרייט אלע חורבות יגשם אונ המ גמאן איר מדבר אונ ווי דעם עדן ושרקה אונ אירע וויסמע ערמר ווס זענן פריער וויסם גווען המ גאט גימאכט אונ גוט אונ וויא גאמס גארמען ששון פרייר אונ שחכה וועט גיפונען ווערין אין איר היתה אקול פון לויב אונ גואנג וועט גפונען ווערן אין איר:

האר וועט מיר העלפין מי גוא ווער איז דר וואס זאל מיר קעגן אום גירעכט מאכן הן כלם דא אלע ווס וועלן און שטיין און מיר וועלן פאר פוילט ווערן אונ ווי אקלייד ווערם פר פוילט ש יאכלם דר ווארם ווס עסם און קליידר דר וועט זיי און עסין מי ווער איז צווישען אייך וואס האט מורא פאר גאט שפע וואס הערם דעם קול פון גאמס קנעכט דאס איז דער גביא אשר וואס ער איז גינאנגען אין דער פינסטערניש אונ קיין ליכט איז גיט דא צו אים בלוזער האמשע אצרה קומט און אים פון דעםטונענין יבטח זאל ער זיך פאר ויגערין אין גאמס גאמס דס איין הילף וועט קומן צו אים וישען באלתי אונ ער זאל זיך אן לעהיין אין גאמס אום גייונג דען גאט וועט אים גוויס מצייל זיין פון דר צרה הן טולגם אבר איר אלע וואס איר הערם גיט צו איר קול פון די גביאים מירי אש מוט איר אן ציגן דאס פייער פון גאמס בעם און אייך מאורי זיקות איר שפארקט און אייך די פונקין אונ די קוילין פון פייער ווס ווערן גווארפן מיט דעם שליידר לו גיט אין דער ליכט פון אייער פייער ובזיקות בערתם אונ אין די פונקין ווס איר האט אן גיצונדען נאך אייערע מעשים נאך וועט איר נשקראפט ווערען. ואגם גאט מיר פון מיין האנד וועט דר בעצאהלונג זיין צו אייך בדי לפעצבה איר

— א —

מנין המצות כפרת ראה ים כה נ"ס מלות י"ז ענין וז"ל לאוין.

[תלוי] (פסע קפו) לאנד העבדות טככים ומשמשיה ובתייהם ולא גניח דרשם מהן שנאמר אבר תאכרן את כל המקומות אשר עבדו שם הגרים: [תלוי] (לאו רנה) שלא למחוק שום שם כשמות הקדש ולא שום דבר שיש בו קדושה ולא לנחוק שום בית עבדות האל שגא' לא תהיה כן לה' אלהים: [תלוי] (עש קפו) להביא כל קרבנות חובה או נדבה המסולין על האדם ברנל הראשון שפגע מהשלב רגלים באופן שלא יעברו השלב רגלים אח לא שכבר הקדים כל קרבנותיו שגא' ובאת שמה והבאתם שמה עלותיכם וכוונתם ונו': [תלוי] (לאו רנה) שלא להעלות דבר פן הקרבנות מסוין לעולה שנאמר השכר לך פן תעלה עלתך בכל מקום אשר תראה: [תלוי] (עש קפו) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה שגא' כי אם במקום אשר יבחר ה' באחר שבפניך שם תעלה עלתך: [תלוי] (עש קפו) לפדות קרשים שגל בהם מוט ובאותו פרוץ לוקחין בהמה אחת לקרבן ואותו קרש שגל בו המוט יוצא לחולין ויהיה מותר לשחוט ולאכול אותו שגא' רק בכל אור נפישך הובח ואכלת בשר ונו': [תלוי] (לאו רנה) שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים שגא' לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך: [תלוי] (לאו רנה) שלא לאכול מעשר שני של תירוש חוץ לירושלים שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך: [תלוי] (לאו רנה) שלא לאכול מעשר שני של צמר חוץ לירושלים שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך וצמרך: [תלוי] (לאו רנה) שלא לאכול כבוד תמים חוץ לירושלים שגא' ובכורות בקר וצאנך: [תלוי] (לאו רנה) שלא לאכול מבשר העולה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וכל גדרין אשר תדור: [תלוי] (לאו רנה) שלא לאכול קרשים קלים קודם זריקת דמים שגא' ולא תוכל לאכול בשעריך וגדרותיך: [תלוי] (לאו רנה) שלא יאכל בהן בכורים בחוץ שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך ותורמת ירך: [תלוי] (לאו רנה) שלא לעזוב הלוים ולהעלים מלאת להם חקם שהם המעשרות ובפרט בכוריות ה' כדי לשמחם שנאמר השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימך על אדמתך: [תלוי] (עש קל) לשחוט בהמה היה וקף כשנצרה לאכלם ולא הותר לנו אכילתם כי אם בשחיפה הראויה שנאמר ובחת מבקר ומצאנך:

שלא